

NAUKA (6059) sb f

na- (4903 + kust), nã- (371); nã- MycPrz; na- : nã- MurzHist (28:1), KromRozm II (112:1), GliczKsiąż (175:6), LubPs (102:2), KrowObr (240:9), Leop (35:1), BibRadz (87:5), BielKron (232:11), Mącz (44:254), SienLek (45:1), LeovPrzep (24:1), GórnDworz (81:2), HistRzym (10:9), RejPos (707:9), RejPosWiecz² (6:1), BiałKat (68:5), BielSpr (22:2), WujJud (93:3), WujJudConf (40:3), RejPosWstaw (66:2), BudNT (12:1), CzechRozm (96:1), ModrzBaz (151:1), SkarJedn (132:2), Oczko (4:3), Calag (3:1), KochPs (5:1), SkarŻyw (329 + kust: 17), StryjKron (3:8), NiemObr (72:2), ReszList (12:1), LatHar (130:1), JanNKar (15:1), SarnStat (39:1), PowodPr (11:1); końcowe a jasne (w tym 31 r. błędne znakowanie).

sg N nauka (997). ◇ G nauki (1453). ◇ D nauce (245). ◇ A naukę (985) [w tym: -e (19), -é (1), -ą (10)], nauką [w rymie] (1); -ę : -ą PaprPan (1:1). ◇ I nauką (356) [w tym: -a (1)]. ◇ L nauce (437). ◇ pl N nauki (400). ◇ G nauk (436). ◇ D naukãm (57), naukóm (17); -óm BielŻyw, BiałKat (2), SkarŻyw (2), GrochKal, LatHar; -ãm : -óm BielKron (2:4), KwiatKsiąż (11:1), Mącz (2:4), WujNT (1:1); ~ -ãm (43), -am (1), -(a)m (13); -ãm : -am Mącz (1:1); ~ -óm (6), -(o)m (11). ◇ A nauki (310). ◇ N a. A nauki (1). ◇ I naukami (122); -ami (114), -ãmi (1), -(a)mi (7); -ami : -ãmi RejPos (26:1). ◇ L naukach (239); -ach (119), -ãch (88), -(a)ch (32); -ach RejPs, KromRozm II, GliczKsiąż (9), RejWiz, OrzList (2), BibRadz, KwiatKsiąż (3), Prot, SienLek, BiałKat, KuczKat, BielSpr, WujJud, BudNT, CzechRozm (3), Oczko, CzechEp, NiemObr (2), KlonŻal, ReszHoz (2), KochPam, GórnRozm, GostGospSieb, GórnTroas, LatHar (2), WujNT (5), SarnStat (5), PowodPr (2), SkarKaz (5), CiekPotr, PaxLiz; -ãch GroicPorz, KrowObr, RejZwierz, RejAp (2), GórnDworz (5), PaprPan, StryjKron, KolakCath; -ach : -ãch BielKron (4:20), Mącz (40:3), RejPos (1:46), BudBib (1:1), ModrzBaz (9:1), SkarŻyw (4:4). ◇ du A (cum nm) nauce (3) GórnDworz N5, GrzepGeom I2v, SkarKazSej 669b.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Usystematyzowana wiedza i wszelka umiejętność; ars Murm, BartBydg, HistAl, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, Cn; doctrina Mymer¹, HistAl, Pol Ant, Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; scientia BartBydg, Vulg, Mącz, Modrz, Cn; institutio Mącz, Modrz, Calag, Calep, Cn; disciplina Mącz, Modrz, Calep, Cn; studium HistAl, Mącz, Modrz; litterae Mącz, Modrz, JanStat; praeceptum Mącz, Modrz, Cn; documentum Mącz, Calep, Cn; cognitio Mącz, Modrz; praeceptio, studium litterarum Mącz, Cn; eruditio Modrz, Cn; facultas JanStat, Cn; exemplum, ingenium, literatura, opus, paedia, regula, techna Mącz; studium artium Modrz; studium discendi Calag; dogma, ratio Cn (994) : BierEz Dv; Doctrina. Lere. Nauka. Mymer¹ 9; BartBydg 114; FalZioł V 96; BielŻyw nlb 6, 11, s. 90; Takie wczinki albo y nanki [!] cznotliwe [filozofowie i mędrscy staroświeccy] połobie zołstawili. BielŻywGlab nlb 13, nlb 13, 14; Przeto ia chcąc pożytek im wczynić á zwłãzca ku rozwnożeniu [!] nauki w piśmie polskim. Wyłóżyłem tymi czãli Problemata, to iest gadki GlabGad A3, A5; bowiem kto ma nie iakã innã pieczę, á zwłãzczã o poćciwym pożywieniu, nie może nauce dołić wczynic MiechGlab *2v, *2; Bowiem v Greków Pitagoras/ ktori tę wynalazł naukę [tj. naukę liczenia]: wiele o tym piãł. KłosAlg Av, Av, A4, A4v; RejPs 175 [2 r.], 175v; HistAl K3v, A okãzãł to w Pãdwi mieście zacnã naukę/ i mnożstwem ludzi wczonych po święcie sławnem MurzHist B3; KromRozm III O4v; GliczKsiąż D4v, G7v, G8v, H6, I2 (26); GroicPorz av [3 r.]; RejWiz 7 marg, Dd2; Abowiem poznãł

Pan Bog każdą naukę *Leop Eccli* 42/19, *B2; A tak thych wálznych Sárnickich/ tych Lizmáninow [...] nikáfká fye nieboiemy/ Ale ie zá szalone ludzi/ zá fwowolne/ zá niczemne/ tak w wierze iáko y w infzych náukách v fyebie mamy. *OrzList* i2v; *OrzRozm* M, R2v; S tey náuki Alchimiey iednak wiele rzemiofl infzych powftálo fwiátu potrzebnych *BielKron* 23y; A gdy podrofl [*Mojżesz*] ziednáá mu miŝtrze dobre w náukach rozmaitych *BielKron* 28; Ieŝt tedy tá Kabála nic inego iedno wielki bład/ á przewrotna y ŝzkodliwa nieiáka náuká *BielKron* 46; Czytafl Auguŝtyn w Kártáginie náuki ktore zowá Retoryká dluogo *BielKron* 160v; piŝá iŝ Egipcianie napierwey tę náukę wynaleŝli Geometriá/ to ieŝt rozmiérzanie. *BielKron* 270, 3, 26 [3 r.], 26v [3 r.], 46 [2 r.], 46v (26); Czwarta/ *Defignatiua*/ ktorá niektorzy *protractiuam* zowiá/ to ieŝt/ nauká ktorá przez znaki a poćiąganie nieco pokazowali. [...] A ta náuka *Defignatiua* podlug zwyczajú ninieyŝzego nie bywa zá wolná álbo wyzwoloná poczytaná *KwiatKsiqz* H4-H4v; ani ŝaden v nich za wmlnie wycwiconego [!] albo w naukach biegłego byfl poczytan/ aŝby wedlug nauki ŝpiewać/ y na arfie albo na lutnicy grać dobrze vmiá. *KwiatKsiqz* I2v, A2, B3v *margin*, Ev, E4v [2 r.], H3 (29); *Deditus literis a pueritia*, Ná nauce wychowány od dzieciwá. *Mqcz* 92c; *Pecuniosae artes*, Nauki pieniężne/ poŝiteczne *Mqcz* 286b, 15a, 45d, 53b, 60a, 85b (57); To nas ten wielki *Philofopch* [!] vczy tego/ iŝ koŝda dowodna á nie omylna, náuká/ y gruntowna wiadómoŝ náŝzá/ na pewnéy przyczynie fye ŝádowi *OrzQuin* T, H3 *margin*, H4; Tę náukę/ ktora vczy o ŝkuttách biegow Niebieŝkich/ dwoiákim iá ŝpoŝobem przeciwnicy iey gániá. Naprzod zmyŝláiac iá być niczemná y fáłŝywą náuká *LeovPrzep* a2v, av [2 r.], a2v [2 r.], b2v, C2v, D [2 r.] (13); ále iednak niewiem czemu/ iáko náuká lámá/ thák ci ludzie/ kthorzy ŝie niá paráia/ ŝá v mnie w wielkiej czći *GórnDworz* Cv; tho ieŝth iny ŝpor/ co w. m. powiedaŝ iŝ tám temi ięzyki ŝá náuki piŝáne *GórnDworz* F7v; powiedaŝ w. m. iŝ áni náuki/ áni miŝtrzá/ któryby trefnowáć vcził/ niemáŝ ná ŝwiecie *GórnDworz* N7v, F7v, F8, G8 [2 r.], N4, T4 (14); *Actus* tedy wedlug téy náuki/ ma Kwádratowych *pedes* czternaŝcie tyŝięcy y cztery ŝtá. *GrzepGeom* Nv, A3, A3v, A4v, Bv, B2 [2 r.], I2v [2 r.], O3; byŝ go mogł przez iáká naukę zábić odŝierzałby to wŝytko co ia mam. *HistRzym* 54v; *RejPos* A3v; *BialKat* 163v; *BielSat* Cv; *RejZwierc* A5, 4v, I2v *margin*, 13, 13v, 20v, Bbb3; *BielSpr* 16v; á iŝ ná on czás czem dáley tem gorze náuki w wielká zgárdę przychodziŝy/ [...] przeto teŝ ledá iáko/ y ŝami czaŝem niewiedzac co/ piŝali *BudNT przedm* b4; Lecŝ mię do tego ono przywiódlo/ ŝe dobrzi Piŝárzowie/ [...] gdy co porzádnie á wedle náuki piŝá/ tedy ŝię nie iedno ná ninieyŝe czáŝy álbo ná poŝtánowanie porzádku/ ále więcey ná wŝzech rzeczy przyrodzenie ogládaia. *ModrzBaz* 1v; A przedŝię y zakon Boŝy/ y náuki vczáce mądroŝci/ tyle ile moŝe być mamy do wiadomoŝci náŝzey brác *ModrzBaz* 9v, 8v, 9 [3 r.], [16]v, 98, 101 (29); *SkarJedn* 360, 362, [d9]v; *Kunŝtreich*. Miŝtrowny. Vmieiętny/ et w Náuce doŝkonały. *Artificiosus*. *Calag* 320b; W zakonie ŝwoim [...] náuki ktore były zániedbáne/ [...] wzbudził *Skarŝyw* 544, 162, 202, 544 *margin*; á czáruiac wedlug nauki niezboŝney *Zydowŝkiej* [...] iednego vrodziwego młodzięczyká Polaká w gárdlo noŝem przebili *StryjKron* 572; *Klonŝal* A2v; *Calep* 94a, 98b, 338a, 362b, 546a (8); *GostGospGroch kt*; *GostGospSieb* +2v; *GórnTroas* [3] [2 r.], 4 [3 r.]; *GrabowSet* H2; *LatHar* +5v; *WujNT* 1.*Tim* 4 *arg*; Tych náuk mieyŝce co przednieyŝ bylo w Athenách *JanNKar* B3v, B4v, C, C2v; *SarnStat* *3v [2 r.], 196, 199; *SkarKaz* 275a, 455a, 518a [2 r.]; *CiekPotr* 87 [2 r.]; *PaxLiz* Cv, Dv; Záŝywał wŝytkich czárow y náuk łotrowŝkich: Parŝkał dymem y ogniem *KlonWor* 24, 81.

nauka czego (84): wycęye iż niemálf mnie rownego wnauce prorocstwa y wyeżdżby *HistJóz* D2v; *BartBydg* 158; *FalZioł* V 56v; *KłosAlg kt*, Av, A4; *BielKron* 160v; *KwiatKsiąż* I, I2v [2 r.], O; Chacographia, Nauká drukowánia Xiąg. *Mącz* 50d; Cosmographia, Náuká popifánia fwiátá. *Mącz* 66d, 17b, 18b, 31b, 51d, 52a (29); *RejPos* 35; *BielSpr* 11v; *ModrzBaz* 131v, 132; *Oczko* 11v; *BielSjem* 30; *Athletica* – Nauka zapállfi chodzenia. *Calep* 109b, 462b, 485b, 637a, 812a, 817a, 862a, 1003b. Cf *Wyrażenia*.

nauka około czego (8): *Geometria* Nauka około rozmierzania ziemie. *KwiatKsiąż* I3 marg; *Architectura*, Miésterstwo/ álbo/ nauká około budowánia. *Mącz* 14d; Iełli około trefności iełth náuká iáka [...] tedy w. m. pánie Derfniaku z náuki: á pan Boiánowłki s przyrodzenia/ dziwnie dobrze rozłmiełzyć vmiecie *GórnDworz* N8v, N8; *PaprpPan* Cc2; *SkarKaz* 518a [2 r.]; *SkarKazSej* 660a.

nauka o kim (1), o czym (15): *GlabGad* M6; *Theologia*. to iełt mowa álbo nauka o Bodze. *KwiatKsiąż* I4v marg, I4, I4v; *Mącz* 18b; *OrzQuin* H3; *SienLek* 194; kthorego rządzenia Bożego naiálnieyfe świádectwá/ w tey náuce o Biegách niebieskich/ zámykáią fie. *LeopPrzep* a2, a4, b, b3; *Alexander* Mácedońki/ ták fię wielce w náuce o táiemnicách rzeczy przyrodzonych kochał/ że też ná Aryftotelelá Miłtrzá fwego ciáżył/ iż ono [...] drugim vcząc y pińczac podawał. *ModrzBaz* [16]v. Cf *Wyrażenia*.

nauka w czym (4): W káżdey iney rzeczy [...] náuká/ y miłtrz náleść fie może/ ále Czo fie thycze trefności/ wtey iáko náuki/ thák y miłtrzá nie máłz áni było *GórnDworz* N7v, N7v, N8.

nauka czyja [= stworzona, głoszona lub wyznawana przez kogo] [w tym: *G sb i pron (25), pron poss (20), ai poss (7)*] (52): *BierEz* H2, L2v; *BielŻyw nlb* 4, s. 103; *BielŻywGlab nlb* 14; *GlabGad* A2, A3; *HistAl* I4v, I7, K5v; a ci włyfscy [lekarze] [...] włyfłtki znaki wedle nauki fwoieí miedzy sobą vwáżyli *MurzHist* E2; NA Powod czterzy rzeczy náležą/ przegłędác niź fye wda w Práwo/ wedle náuki vczonych w Práwie. *GroicPorz* f2; *RejWiz* 49; *Leop* *B2; *BibRadz Eccli* 39/10[11]; *BielKron* 26, 46, 122v [2 r.], 197, 319v; *KwiatKsiąż* G, L2v; *Ars illi sua census erat*, Naukę fwoyę miał za czynsz álbo fwym fie rzemiołłá/ nie miał ynłzich dochodów. *Mącz* 47a, 1d, 68b, 103b, 150a, 291c (10); *GrzepGeom* G4, 12, N4v; tedy gdy łobie wfpomniłz ná owy czárowniki/ ná owy czárnokięźniki/ y ná owy dziwne wymyłłacze fwiátá tego/ iáko Pan Bog dopuści czártowi márnemu/ áby im połługował/ áby im pomagał onych márných náuk á wymyłłow ich *RejPos* 115; Przetofmy fie vczyli fwoiego Rzemiołłá/ By nam náłzá náuká pożytek przyniołłá. *BielSat* C3; *GrzegŚm* A2v, 67; *CzechRozm* 2; *PaprpPan* [Hh5]v; *ModrzBaz* 92; *Oczko* 11v; *KochPs* 201; *SkarŻyw* 173; *BielRozm* 20; *KochFrag* 47; *KołakSzczęśl* C4v; *SarnStat* 196; *CiekPotrŚredz*)? (4v; Ktorąc zbuduie Sżkutnik náuczony/ Ná cudzych łtátkách dobrze zápráwiony/ Niech nie probuie ná twym łzczęfcu łztuki/ Swoiey náuki. *KlonFlis* E3.

nauka czyja [= przeznaczona dla kogo] (2): *KwiatKsiąż* A4v; káżda z tych náuk y zábow Słłáchcicá porzádnego/ ofobneyby xięgi potrzebowálá. *KlonFlis* A2v.

cum inf (2): *Alchymia*. [..] Nauká kruzfce przemieniác álbo fáłłzowác. *Mącz* 6d, 303b.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: *aby (1), zaimek pytajny (1)*] (2): *KrowObr* 121v; gdyż mądrości oney iáko Rzeczpołłoit: fpráwowác/ w ktorey fię też zámyka náuka iáko wálczyć/ nie było. *GórnRozm* N2v.

I sg i pl w funkcji okolicznika sposobu (13): *HistJóz* A4v; *Te* [*tromancyja*] *tho* mienia vmiął *Moiżelz*/ który *thą* nauką rozmaite cudá czynił/ z różgi wężá przemienił *BielKron* 46, 26, 46 [3 r.], 122v, 445; *Mqcz* 212c; *HistRzym* 48v; *StryjKron* 370; *CzechEp* 423; *WujNT* 426 *marg*.

W połączeniach z przymiotnikiem od nazwy specjalności (25): widzýałomi fie izem noşył wlfytky pokarmy ktore bywáią tzyniony nauką piekarlką *HistJóz* A4v; *FalZioł kt*, V 93v, 95v, 96, 96 *żp*; *BielKron* 449; *Mqcz* 139b, 146b, 148c, 150d, 153b (11); *GrzepGeom kt*, C, Cv *żp*; ále y dowćipu niemáłego/ y w Miernickiéy náuce [...] przyłóżyć muşísz. *Strum* A3; *SkarJedn* 241; *Calep* 66b; *WujNT* 478.

W połączeniach szeregowych (25): *FalZiołUng* V 119; *BielŻyw nlb* 4; *KromRozm II* iv; *KrowObr* 189v; Wfzytki náuki y roboty wşzelákie/ takież rodzaj bogow/ czynienie obrazow/ y innych báwwochwałftw fłupy/ napierwey tám wymyflono. *BielKron* 270, 9, 279v; *Mqcz* 175a, 272c, 423c; *LeovPrzep* F3; *RejPos* A3; (*marg*) *Przeftępcę* *Przykazánia* pierwżégo. (-) Którzy vżywáią nauk Szátáńskich/ czárów/ wieżdżb/ czárnokşíęłtwá/ pracę [!] *Astrologiéy BiałKat* 48v, 73v; *KuczbKat* 310; A wybierác fobie wşzythko po ziarnku [...] / czyniac fobie w głowie fwey rozważny rozłádek/ y z obyczáíow y z rozlicżnych ludzkich przypadkow/ także y z náuk pocżciwych. *RejZwierc* 21, 17v; *ModrzBaz* 97, 130; *SkarJedn* 360; *CzechEp* 123; *NiemObr* 67; *ReszHoz* 139; *KołakSzczęśł* C4v; *SarnStat* 196.

W przeciwstawieniach: »rzemięşło (6), doşwiadczenie (2), mądrość, obyczaje, przyrodzenie, świat ... nauka« (12): *Roznoş náuki á rzemięşlá GliczKşięż* G7v *marg*, G8, H3, H3v, H4v, L8, M5v; *RejWiz* 80; *BielKron* 263; *Empiricus*, *Lekarz* który nie z nauki/ ále z doşwiadczenia léczy. *Mqcz* 103b; *ModrzBaz* 9v, 13.

W porównaniu (1): Boć mądrość ná fwiecie iefth iákoby iáki ozdobny ratufz w iákim zacnym miefcie [...]. A náuki pocżciwe/ á ćwieżenia roştropne fą iákoby goşćínce do onego miáłtá *RejZwierc* 14v.

W tytułach (8): O *Naucze Barwierzkiey*. *FalZioł kt, kt*, V 56v, 95; *GlabGad* M6; *KłosAlg kt*; *GEOMETRIA*, To iefł/ *Miernicka Náuká*/ po Polfku krótko nápisána *GrzepGeom kt*, C.

W charakterystycznych połączeniach: *aptekarşka nauka*, *barwierska* (4), *blażeńşka*, *chytra* (2), *cnotliwa*, *cudza*, *dostateczna*, *dowodna*, *drukowana*, *drukowania* *ksiąg*, *dziwna* (2), *falszywa*, *krotka*, *ludzka*, *łacińşka* (2), *łotrowska*, *malarska* (*malarşta*) (2), *marna*, *mądra*, *miernicka* (3), *niesłychana* (2), *niezbożna*, *niezgodna*, *ni(k)czemna* (3), *nowa* (2), *obca*, *obojętna*, *ogromna*, *okrutna*, *(nie)omylna* (3), *osobliwa* (*osobna*) (3), *pewna* (3), *piekarşka* (3), *pieniężna*, *pierwsza*, *piękna*, *(na)pisana* (4), *pobożna*, *pocżciwa* (*ućciwa*) (15), *(nie)pospolita* (6), *(nie)potrzebna* (11), *poważna*, *pożądana*, *pożyteczna* (5), *prawa*, *prawdziwa*, *prosta*, *prożna*, *przedni(ejsz)a* (3), *przewrotna* (2), *przystojna*, *rękodzielna*, *roştropna*, *roştucharska*, *rozumna*, *skryta*, *skuteczna*, *sławna*, *stara*, *subtylna* (3), *şermierska* (2), *şkodliwa* (2), *şzyncarska*, *tkacka*, *trudna* (2), *ucieszna* (2), *ufundowana*, *upadła*, *walkarska*, *wielka* (4), *wieşzczbiarska* (*wieşzczby*) (3), *wyborna* (2), *wypoczytana*, *wyrzeczana*, *wytoczona*, *zacna* (8), *zamorska*, *żeglarska* (*żegłowania*) (2), *żydowska*; *nauka biblijey*, *biegow niebieskich* (*o biegach niebieskich*) (5), *o Bodze*, *bogomyşlnych rzeczy*, *o boskich poşćępkach*, *boskich tajemnic*, *bożego słowa*, *około budowania*, *ciosania*, *czynienia* [*czego*] (4), *ćwiczenia* (2), *dysputowania* (2),

gadania, z gliny robienia, gramatyki (2), około gwiazd (2), o imionach, kowania, kragańcowania, kuglowania, lania słupow, leczenia ran, liczby (liczenia) (3), muzyki, o niebieskich znamionach, obeścia z bydłem, obyczajow (o obyczajach) (2), ozdobnej rzeczy, pisania (3), podbierania pszczoł, pomierzania (pomierzenia, około rozmierzania) ziemie (3), popisania świata (ziemie) (2), praktykowania (praktyki) (3), prorocstwa (prorokowania) (2), puszczania krwi, rachowania, rozmawiania (2), o rzeczach (skrytych) (2), rzezania (wyrzynania) (2), składania wierszow, sprawowania (sprawienia) [czego] (3), (około) spraw rycerskich (2), śpiewania (3), o tajemnicach rzeczy przyrodzonych, uwiarowania ran, warzenia, o ważeniu, wydzielania ziemie, wysmuknienia, o wzroście, zapasy chodzenia; badanie nauk(i), chwała, cześć, czytanie, miasto, miłość (miłownik) (4), nauczyciel, niepewność, pełny (pełen) (2), początek (6), podle ważenie, pojęcie (pojmwowanie) (4), pomnażanie (rozmnożenie) (2), poznanie (uznanie) (2), pożytek, przebieżenie, rodzaj, rożność (5), sława, summa, trudność, uczeń, uwabienie, uważanie, ważność, wiadomość (2), wynalezienie, wzgardzenie, wzgląd, zacność (3), zaprawowanie, zwolennik, żądza; godny k(u) nauce, niechętny, pochopny, potrzebny, rymujący się, skłonny (2); nauką opatrzony, osiągniony, świetny; na nauce wychowany; doskonały w nauce, dostateczny, godny (3), mocny, naprzedniejszy, osobny, rowny, rozumiejący, sprawny, studyjum (2), sworny, towarzysz, uczeń, użyteczny, wyprawiony; nauki chycić się, doświadczyć, jąć się, nawyknać, opuszczać, patrzeć (patrzeć) (3), pilnować, pomagać, przydać, pytać się, rozmiłować się, rozumieć, skosztować, szukać (3), udzielić, uży(wa)ć (zaży(wa)ć) (8), zapamiętać [= zapomnieć]; godzić się do nauk, obrocić się, prowadzić, przystęp mieć, udawać się, wrocić się; nauce dosyć uczynić, pomoc, przewyknąć, przystawać, przyzwyczaić się; k(u) nauce należeć (2), upominać; naukę chować, chwalić (wychwalać) (2), czytać (3), fundować, ganić (2), hańbić, mieć (6), mieć na bacznosci, mieć za czynsz, mieć w nienawiści, miłować (2), (wy)należć (4), naprawić, niczemną uczynić, nizacz (za nic) mieć (2), opuścić, osławować, pojmwować, popisać (spisać) (2), przełożyć, przyjąć, przypisać [= dedykować}, przywrócić, rozmnażać, rozumieć, (z)rządzić (2), sromocić, stosować, stroić, ściągnąć na rozkoszy, uczynić, (prze)wiedzieć (3), wieść, wnieść (wnosić, przenieść, przynieść) (4), wymyślić, wzbudzić, (po)znać (3), zostawi(a)ć (zostawować) (4); baczenie mieć na naukę, sadzić się; o nauki dbać (2); w naukę {nauki) postępować, wda(wa)ć się (4), wprawić (się) (2); nauką brzydzić się, czarować, (u)czynić (czyniony) (5), dowieść, gardzić, ogień przyzwać, poszalić, przewyższać, przyszłe rzeczy powieść, rozum wyprawić, rządzić (2), uleczony, utracać czas, zabijać płody, zaprawować, żywić się [= utrzymywać się]; na nauce czas (lata, wiek) (s)trawić (4), fundować się, młodość utracić; (u)kochać się w nauce (8), kres zakresić, miarę zakresić (przejsć) (2), objaśniać, pilność (pilnowanie) podejmować (2), pracą podejmować, rozkoszować się, sprawować (sprawowanie się) (2), tkwić, zrownać, żywot pokładać.

Przysłowie: Stára ono miedzy ludźmi przypowieść/ że poczciwość chowa náuki. *ModrzBaz* 135.

Zwroty: »bawić (a. zabawiać) się naukami (a. nauką), około nauki; naukami się bawiący« = *persequi artem Mącz; artem exercere, dare operam, profiteri artes a. studium; litteratus, studiosus* *Modrz* [szyk zmienny] (15:1;2): Baw fie więcey mądrofcia niżli náukámi *RejWiz* 80; *Mącz* 385d; *GrzepGeom* A4v; *RejPos* 63; *RejZwierc* 18, 20v; Y toby niezdrogi było/ kiedyby káždy obywatel ná káždy rok ftáwił fie przed wrzędem/ dawáiac o łobie łpráwę: ktoráby fie kto náuká báwił: zczegoby czynił nakład y ná potrzeby y ná hoyność. *ModrzBaz* 83, 91v, 129v, 130v, 131v, 132v, 135; *ReszPrz* 12; *BYł* ten czás v

nas w Polfcze/ [...] kiedy frómotá byłá/ nie tylko báwić fię náukámi/ ále y vmiéć czytác *GórnTroas* [3]; *WujNT* 426 *marg*, 479; *SkarKaz* 518a.

»ćwiczyć (*a. wyćwiczać, a. wyćwiczyć*) w naukach (*a. w nauce*), do nauk, naukami; (wy)ćwiczenie w naukach, nauk, około nauki« = *artibus erudire a. inficere, exercere; cultura ingeniorum, studia doctrinae Mącz; artibus a. in studio exercere, inetitutis et praeceptis erudiri Modrz* [szyk zmienny] (9:1:1;9:5:1): *GliczKsiąż* I4v, M4v; *GroicPorz* ev; *KwiatKsiąż* Av, A3, B2v, L4, N4, O3; *Exercere discipulos, Cwiczić vcznie w nauce. Mącz* 14c, 60a, 115c, 157b, 272c [2 r.], 359d, 423c; *GórnDworz* Kk5; *ModrzBaz* 4, 10, 132 [2 r.]; dwu ftarfzych [synów] ná vrzędy Rzeczypołpolitey obrocił: á młódzszego Ianá/ dał pilnie w ćwiczenie [!] náuk. *SkarŻyw* 133; *StryjKron* A3v; *NiemObr* 147; *WisznTr* 35.

»w naukach (*a. nauce*) ćwiczyć (*a. wyćwiczyć, a. przeciwiczyć*) się; w naukach (*a. nauce*), naukami (wy)ćwiczon(y) (*a. niećwiczony, a. poćwiczony, a. przyćwiczony*)« = *artibus instructus Mącz, Modrz; cyclopaediam absolvere, excolere ingenium, exercere artem, in arte valere, versatum esse in omni genere disciplinarum; artibus politus, disciplinae consultus, doctrina eruditus, exercitatus, litteris tinctus a. perpolitus a. initiatus, in omni genere disciplinarum peritus, scientiam artium habens Mącz; doctrinarum peritus, in omni doctrinae genere versatus Modrz* [szyk zmienny] (11;31:5): *KromRozm II* n4v; ále thylko o tych Mnichách dzifiefyszego wieku będę mowił/ [...] á zwłáftza/ ktorzy áni ná pułtzy ofobno nie miéłfkáią/ áni fię wżadney náuce pobożney ćwizą *KrowObr* 133v; *AMos* [...] w żadnych náukách áni w piśmiech był ćwiczony *BibRadz I* 461; *KwiatKsiąż kt*, A2, A2v, F3v, N3v; *Mącz* 14c [2 r.], 60a, 63d, 103d, 143c (19); *OrzQuin F*, Aa2; *GórnDworz* M5, Gg4; *KuczbKat* 130, 235; *Strum* A3v; *WSzytcy* tedy Młódzieńcy/ á zwłáfczńá ci ktorzi czáfu fwego máią być sługámi Rzeczypołpolitey/ máią fię o to pilnie ftaráć/ áby [...] ćwiczyli fię w náukách [*pectusque suum imbuant optimis agendi praeceptis*] potrzebnych do fprow *ModrzBaz* 13v; Bo y láme przezwiłká podawáią mi do tego drogę/ ábych Kánonikámi zwał tych/ ktorziby fię w kanoniech/ to ieft/ w náukách Bibliey naywięcey ćwiczyli [*qui canonicis bibliis in primis studeant*] *ModrzBaz* 131v, 13, 91, 97v, 129, 134v; *SkarŻyw* 317, 388, 592; *ReszHoz* 134, 139; *GórnTroas* 5.

»naukę (*a. nauki*) da(wa)ć (*a. poda(wa)ć, a. wydawać*); nauka wydana« = *artes tradere Modrz* [szyk zmienny] (6;1): *BielŻyw* 69; *KłosAlg kt*; *KrowObr* 121v; iż fye tego wążę/ [...] podác w połpółtvo/ ták rzecz w lékárftwiech potrzebńá/ dáiąc naukę o włáfnych imionach/ álbo przezwiłkach źiół rozmáitych. *SienLek* 193; *StryjWjaz* AV; *PaprPan* Cc2; *ModrzBaz* 128v.

»nauk(i) się dzierzeńć« = *poświęcić się nauce, postępować w myśl jej zasad; doctrinam observare HistAl; institutionem [aliquorum] sequi Mącz* (3): włzitci fie nato zgadzali, czefne rzeczy opułciwłzy, nauk fie dzierżeli *BielŻyw nlb* 4; *HistAl* I4v; *Mącz* 384d.

»nauk(i) naśladować, naśladowca (*a. naśladownik*)« = *kształcić się; przestrzegać, stosować w życiu zasady nauki; assectator litterarum Mącz* [szyk zmienny] (7:2): *BielŻyw nlb* 6; *BielKom* C4; Ktore [*Cesarstwo*] gdy począł fprowówać/ náuk náłładował *BielKron* 145v, 122; *KwiatKsiąż F*; *Peripatetici, Philosophowie* á mędrzy którzi Ariftotelisowey nauki á mniemánia náłładowáli *Mącz* 291c, Id, 334b, 385a.

»w naukach (a. nauce), około nauk(i), z naukami obierać się; obieranie (się) w naukach, około nauk; obierający się w naukach« = *in artibus vesci, deletare se cum musis, in studiis conquiescere, vacare philosophiae; otium litterarium, tractatio philosophiae* *Mącz* [szyk zmienny] (11:7:1;3:1;1): Czas przepieczny wdrogę iechac, z rozmagitemi fie navkami obierać a czytac ie *FalZioł* V 52, V 53 [2 r.]; *BielŻyw* n1b 6; Nád to yeffcže y ludzye tákowe wzbudził/ ktorzyby wtych náukách obyeraýac fie/ inífym bogá zálecáli *GliczKsiąż* G8, 15; PRzyczyny prze ktore Oyćiec Syná z imienia wydźiedziczyć może/ thy fą. [...] Czwarťa/ Iefliby fye około Czárnokfyęlkiey náuki álbo Czárov obierał. *GroicPorz* I4v; *BielKron* 121v; *KwiatKsiąż* G3, G4, K2v, K3; *Mącz* 18b, 234d, 238c, 259a [2 r.], 323a (11); *StryjKron* 6.

»nauką (a. naukami) się parać« (5): Tákże y wiele z onych ktorzy fię náukámi niepotrzebnymi paráli [*curiosa agentium*]/ przyniozłzy kfięgi popalili przed wftytkimi *BibRadz Act* 19/19; *KochSat* B3; *KwiatKsiąż* H4v; *RejZwierc* 16; Y wiele z tych ktorzy fię náukámi niepotrzebnymi (*marg*) czárnokfięskimi. (-) paráli [*qui fuerant curiosa sectati*]/ przyniozłzy księgi popalili *WujNT Act* 19/19.

»uczyć (a. nauczyć, a. nauczać, a. wyuczyć) nauk(i), w nauce (a. naukach), naukom, naukę; uczenie nauk, w naukach; nauki się uczą (*pass*); nauk uczący« = *inculcare praecepta, profiteri scientiam* *Mącz*; *imbuere artibus* *Modrz*; *artibus instituere* *JanStat*; *dogmatistes* *Calep* [szyk zmienny] (17:2:1:1;2:1;1;1): *KłosAlg* A4; *GliczKsiąż* I4v, Kv, M4v [2 r.]; ktory go [*Achillesa*] wychował y náuczył rozmaitym rzeczám álbo náukom *BielKron* 56, 11, 46, 82, 283v; *KwiatKsiąż* O; *Dialecticus*, ktory tey nauki vczy/ albo yą rozumie. *Mącz* 84c, 31b, 349c, 372c; *RejPosWstaw* [41³]; *BiałKaz* I3v; niechby ie tych náuk wyuczyl/ ktoreby ie y do wízelákiey ku ludźiam fkłonności/ y do dobre⁸⁰ pánowánia ćwiczyły *ModrzBaz* 47, 134v; *SkarJedn* 360; *NiemObr* 147; *ReszHoz* 131; *GórnRozm* Fv; *Calep* 338b; *RybGęśli* C2v; *SarnStat* 201.

»nauk(i), nauce, w nauce uczyć (a. nauczyć, a. przyuczyć, a. wyuczyć) się; w naukach (a. nauce), nauką (na)uczony« = *artibus studere* *Mącz*, *Modrz*; *discere artem* *HistAl*; *disciplinae studere, doctrinam percipere, litteras discere, in litteris versari, in philosophia procedere* *Mącz*; *disciplinam discere* *Modrz*; *litteris incumbere* *JanStat* [szyk zmienny] (24:2:2;19:1): *FalZioł* V 51v [2 r.]; *BielŻyw* 86; *HistAl* A8v, 17; *KromRozm II* o2, o4v; Otoż ftąd możem obáczyć/ yáko wyele ná tem/ áby ktho zmłodu náuk fie vczył *GliczKsiąż* I3v, L8, M5v, N2; *Leop* *B2; *OrzList* g; *BielKron* 9, 149, 157, 160v, 184v, 255, 263; *KwiatKsiąż* K3, K4; *Gymnasium Wízeláka* fzkolaá gdzie fie czego vczą álbo náuk álbo fzermowác/ skákác/ Táncowác. *Mącz* 150c, 36d, 44c, 90a, 157c, 423b; *SienLek* 194; *GrzepGeom* A4; *HistRzym* 54v [2 r.]; *RejPos* 35, 235v; *BiałKat* 361; *RejZwierc* 13v; *RejPosRozpr* o3; to też pewna/ że máią ná to fzkoly poftánowane/ gdzie fię młodzi ludzie vczą woienney náuki [*erudiatum ad helia*] *ModrzBaz* 113, 52, 134v, 135; *SkarŻyw* 46, 352, 452, 478, 592 *marg*, *ReszHoz* 139; *SarnStat* 192.

»nauki (a. naukę) umieć; nauk (nie)umiejętność; w nauce, nauk nieumiejętny (a. umiętny); nauki nie umiejący« = *in arte valere; disciplinarum rudis, ignarus* *Mącz*; *artes colere, litteris imbutum esse; artium cognitio* *Modrz* [szyk zmienny] (12;3;2:1;1): *BielŻyw* 92; *KromRozm III* B7; *RejWiz* 126v; *Właftyfláwá*/ ktora byłą pánną służebną v niebofzki Libuły/ wftytki iey náuki y wieźdzby vmiálaá *BielKron* 319v, 46, 332; *KwiatKsiąż* F4 [2 r.]; *Ignarus*, *Proftak*/ niewiádomy nieuk/ nauk nie vmiejętny. *Mącz* 147a, 359c, 474a; *Wiem* też iednego/ [...] ktory vmie dwie náuce *GórnDworz* N5,

G3v; *ModrzBaz* 13, 97, 129, 135v; Był mąż [..] w mowie nieumiejętny ále nie wnáuce *SkarŻyw* 328; *KlonFlis* A2.

»naukę wziąć« (1): [*Miechowita*] Spifał też obie Sarmácie/ Europfką y Scytyifką/ [...] s ktorey wżyfcy nowi Kronikarze náukę wzyęli/ ku wypifaniu pułnocnych kráin *BielKron* 419.

Wyrażenia: »nauka alchimicka, alchimijej« [*szyk 2:1*] (2:1): Z nauki alchimiczkiej: Miedz bywa przemieniona w mofiądż *FalZioł* IV 48d, V 52v; Była thá náuká Alchimiey poſpolita v Egipcyan *BielKron* 26.

»bakałarz w nauce (a. naukach) [czego, jakiej]« = *posiadacz najniższego stopnia akademickiego z zakresu jakiejś nauki* [*szyk 1:1*] (2): Stegoż miełhcza gdy zołtał Baccalażrem w nauce S. piſma wzięt na kaźnodziejski ſtolec do poznania. *WróbŻołtGlab* A4; *BiałKat* 361.

»w nauce (a. naukach) biegły, doskonały, doſwiadczony; w naukach (a. nauce), nauk biegłość; w nauce doskonałość« = *in arte perfectus* *HistAl*, *Mącz*; *eruditus*, *peritus* *Modrz* [*szyk 19:10*] (17:4:2;3:2;1): *BielŻyw* 101; *HistAl* E2v; *GliczKsiąż* N; CEſarz Alexánder mąż doſwiadczony/ ták w rzeczach Rycerfkich iáko w náukach. *BielKron* 151; wżákże iefzcze dziś náyduiá ſie nád Ptolomeuſá być doſkonálſzy w tych [*gwiazdarskich*] rzeczách/ ácz nie w náukách/ ktore z dawná gotowe máiá/ ale w doſwiadczeniu *BielKron* 263, 46v, 184, 440v; A ryczerze albo boiownicy potrzeba [...]/ yżeby byli w naukach woiennych biegli *KwiatKsiąż* O4, F4v, I2v, L3 [2 r.], Ov; *Mącz* 343a; Vmárl pothym pan Boiánowſki Polfki Philozoph/ który przyrodzonym rozumem ſwym (bo chyba w Hiſtoriey/ nie był on w náukach biegły) głębokich rzeczy doięgał *GórnDworz* Dd8; *HistRzym* 95; *BielSpr* 1v; *Strum* A3; *StryjWjaz* A2; *ModrzBaz* 8v, 92, 97, 98; *SkarJedn* 241, 360; *SkarŻyw* 290, 575; *StryjKron* 145.

»(wszelakich) nauk bog« [*o Apollinie i Merkurym*] [*szyk 1:1*] (2): *Mącz* 198d; Tę *Prometheus* [...] áby tym bárzcie obrotow niebiefkich pilnował ná oney gorże/ iáko przykowány/ zá powodem Merkuryufzá/ ktory iefł Bogiem náuk/ y *eloquentiey*, miełzkál *GórnRozm* N3v.

»boginie nauk« = *muzy* (1): Mnemosyne, Latine Memoria, Pámięć. Et mater musarum, Mátká bogiń nauk. *Mącz* 227c.

»nauka (a. nauki) czarnoksięska(-ie), czarownicze, czarnoksięstwa, tajemna« [*w tymi czarnoksięskie i czarownicze* (1)] = *dardaniae artes*, *magia*; *magica praestigia*, *magice* *Mącz* [*szyk 11:10*] (19:1:1:1): *FalZioł* IV 57c; A thák oni pthaci ile kroć chciál Porus/ według náuk czárnokfięskich [*secundum artem magicam*] pięknie ſpiewáli. *HistAl* H2, A, A5v; *GroicPorz* 14v; *RejWiz* 126v; *BielKron* 46v; *Mącz* 78a, 204a [3 r.]; *GórnDworz* T5v; Wirgiliuſz poſtáwił ieden ſłup poſzrod miałtá/ á wczynił czárnokfięfká náuká że on flup wſze grzechy ſkryte onego dnia wczynione Ceſárzowi powiádał. *HistRzym* 48v; S tą Wiárą odpádzam od ſiebie ſzátáná/ bálwochwálſtwo/ náuki czárnokfięfkie/ niedowiárſtwo *BiałKat* 73v; *StryjKron* 6, 370; *CzechEp* 423; *WujNT* 426 marg [2 r.], *Act* 19/19, s. 699.

»doktor w nauce (a. naukach), nauk« = *uczony (szczególnie w Piſmie ſw.)*; *posiadacz wyższego stopnia akademickiego*; *professor artium* *Murm*; *doctor in facultatibus* *JanStat* [*szyk 8:1*] (5:4): *Murm* 177; *MurzHist* E3; Kryſtus w tym koſciele [...] miedzy doktory w náukách rozmawiał *BielKron* 265, 122v; á Doktorowie lekárfkich náuk [*docent autem medicí*] powiedáią/ że tákowa pracá/ ma być ábo przed iedłem/ ábo nierychło po iedle *ModrzBaz* 11; *StryjKron* 512; *SarnStat* 180, 197, 923.

»nauki doktorskie« [szyk 3:1] (4): Ten [*Anacharsys*] acz był wielki y vdatny w boiowaniu, wżakoż wżdi do Atten fie wezbrał, aby doktorfkie nauki przeuedział *BielŻyw* 22; Którzy to nieinączy będą przymowani w kápitułach: iedno których przełożeni mieyc godné w tákowych náukách doktorfkich pochwałá [*quos in facultatibus ipsis doctoratu dignos approbaverint JanStat* 198]. *SarnStat* 180 [*idem*] 197, 923.

peryfr. »doskonały w naukach« = *Bóg* (2): Izali wielz rozbiegánia obłokow/ (y) cudá dofkonálego w náukách [*perfecti scientiis*]? *BudBib Iob* 37/16, I 289a *marg.*

»nauka dyjalektycka, dyjalektyki« (1:1): *Dialectice disputare*, Rządnie á wedle náuki diálektyckey fie gádać. *Mącz* 84c; niechby o te^m było ftáránie/ áby ftudenći przećwiczywłzy fię w pirwłzych trzech náukách *Grammatiki*, *Dialektiki* [*artibus trivialibus perceptis*], y *Retoriki*, káždy fię wdał w tę náukę/ ktoreyby fię naywięcey vczył *ModrzBaz* 134v.

»nauka (a. nauki) filozofska(-ie), filozofijej« = *politior humanitas a. disciplina Mącz; philosophorum disputatio Modrz* [szyk 3:2] (3:2): *Mącz* 308a, 440h; *ModrzBaz* 97; *SkarŻyw* 102; Aż gdy potym przyfzłá wiará Chriftyánka ná rozłádek/ y ná regiment ludzi hardych y możnych: ták z ftrony zwierzchności ziemfkicy/ iáko y náuki Filozowfkicy [...] tożci fię dopiero y fundament ták ten vfuł *CzechEp* 233.

»gwiazdarska [a. gwiazdeczna] nauka (a. nauki)« = *astrologia i astronomia; astrologia HistAl, Calag; mathematicae disciplinae Modrz; ars astrologorum, astronomia Calag* [szyk 13:12] (25): *FalZioł kt*, V 51v; *HistAl* A, A2; Nektánábo krol Egipfki/ który też był miedzy Mędrce iednym policzon/ gdyż nálládował vczenia wielkiego/ zwłáfczáz gwiazdárfkich náuk álbo czárnokfięstwá. *BielKron* 122; Wyiecháli s Kráková piąthego dnia Márcá / nie dbáiąc nic ná tho Krol/ gdy Doktbor Miechowithá Máciey powiádał z gwiazdárfkich náuk/ iż próżno teraz Krol wyieźdzác ma *BielKron* 413, 3v, 9, 28, 121v, 122v (14); iáko Máciey z Miechowá/ w náuce lekárfkicy y gwiazdárfkicy [*doctus medicus et astrologus*] człowiek wielce vczony/ pifząc o Sármacyi powiáda *ModrzBaz* 52, [16]v, 128v; *Calag* 466b; *WujNT* Yyyyy4; *PaxLiz* B4v, Cv.

»lekarska nauka (a. lekarskie nauki)« = *medicina HistAl, Mącz; medicinae facultas JanStat* [szyk 17:6] (23): O znamionach w ludzkich niemoczach: przez niektore znaki pewne: wedle lekarzkicy nauki. *FalZioł* V 13, V 13v; *BielŻyw* 68; *GlabGad kt*; *HistAl* E2v; *BielKron* 121v; *Vates medicinae*, Który lekárską náukę rymem popifał. *Mącz* 476h, 5a; Aboćiem lekárka Náuká/ z pokufzánia fye vmnożyłá/ á z przygód rozmaitych. *SienLek* 37v, 194; *HistRzym* 95; *ModrzBaz* 11, 52; ifz wżytki [...] cudownie nád przyrodzone pomocy vzdrawiał/ á pod lekárfką oná náuką/ z pokory wielkicy fwoiey / moc y łáfkę onę Boską wfobie pokrywał. *SkarŻyw* 593, 592 *marg.*, 593; *GostGospSieb* +2; *SarnStat* 180 [2 r.], 197 [2 r.], 923 [2 r.].

»nauki matematyckie; rechmistrska nauka« = *arytmetyka, geometria, muzyka i astronomia; arithmetica, numeralis scientia Mącz; ars mathematica Modrz* (1:1): *Mącz* 16b; Przydano też Kántory/ ktorziby młodzieńce w náuce Muziki/ y w inżyich náukách Máthemátyckich ćwiczyli *ModrzBaz* 132.

»nauka (a. nauki) mądrości, o mądrości« = *filozofia lub któraś z nauk wyzwolonych; philosophia, praecepta et instituta philosophiae Mącz; sapientia Modrz* (7:3): *GlabGad* A3; *Mącz* 36d, 44c, 338b,

402c; Bo o Solonie nápiáno/ że w Egipcíe báwił fię náuką mądrości *ModrzBaz* 129v. Cf »filozofija a nauka mądrości«.

»nauki mistrzowskie« = *może tzw. artes mechanicae* (1): Człowiek bywa nawczony [...] wnavkach mistrzowskich/ w filozophij/ w kupieczytwie *FalZioł* V 51v.

»[jakiej] nauki (a. [jakich] nauk) mistrz, mędrzec« = *nauczyciel; magister artium* *Modrz* [szyk 5:5] (8:2): *Murm* 178; *BartBydż* 114; *BielŻyw kt*; *GlabGad kt*; *MurzHist* E3; Przepowiedzenie przygód z Biegów Niebief- kich [...] przez Stánisławá z Ráwy Náuk wyzwolonych Mistrzá/ [...] z Lácinfkiego ięzyká ná Polfki pilnie przełożone *LeovPrzep kt*, F3v; *ModrzBaz* 130v; *StryjKron* 512; *PaprUp* C3v.

»nieświebodne nauki« (1): *Illiberales artes*, Nieświebodne nauki/ yáko íą rzemioslá ręczne. *Mącz* 191a.

»pani, bogini (wszech) nauk; (peryfr.) uczonych nauk pani« = *Atena a. Minerwa* (1:1:1): Pállás páni wífek náuk/ mądrością ísáfauie. *KlerWes* A2; *Mącz* 222b; Vczonych náuk Páni rod wiedzy od Bogá *WitosłLut* A2.

»nauka (a. nauki) Pisma Św., święta, zakonna, teoloiiej« (4:2:2:1): Gdy Zołtarz Dawida proroka przez Mistrza Valentego dobrej pamięci z Poznania/ w nauce świętego píma doświadczonego na rzecz náżę polską wyłożony [...] przyszedł do ręku niektorim z doctorow [...] / oni na mię praczą the włożyli *WróbŻołtGlab* A2, A4; *RejPos* 234v, 235v; y íam był pierwszym lektorem y ítárszym nád náuką Theologiey *SkarŻyw* 544, 46, 47, 317, 452.

»nauka praw (a. nauki prawa), o prawach« = *de legibus disputatio, studium iudicandi* *Modrz* [szyk 2:1] (2:1): *LeovPrzep* C2; ták też to íest rzecz pożyteczna/ áby byli niektorzi pewni ludzie/ ktorziby fię bawili náukami práwá/ íami íiebie y drugie vcząc *ModrzBaz* 91v, 97.

»przyrodzone nauki (a. przyrodzona nauka); nauka przyrodzonych rzeczy, o przyrodzonych rzeczach« = *nauki przyrodnicze; physica, physiologia* *Mącz* [szyk 4:3] (5:1:1): *Murm* 178; *Physicus* (*phiscus*), *naturalis, qui de naturis rerum tractat*, przyrodzoney navky mistrz *BartBydż* 114; *BielŻyw kt*; Gadki z píma wielkiego philozopha Arístotela, y też ínfzych mędrzczow ták przyrodzoney iako y lekarfkiej nauki z pilnością wybrane *GlabGad kt*; *Mącz* 298d [2 r.]; *GórnDworz* Kk5v.

»przyrodzone [= *nie objawione*] nauki« (1): Nikt fię tego z rozumu y z Philozophiey świeckiej náuczyc y dopytác z przyrodzonych náuk nie mógl. *SkarKaz* 486b.

»rycerska(-ie), wojenna(-e), waleczna nauka (a. nauki); nauka walki« = *ars duellica* *Mącz* [szyk 4:3] (3:2:1:1): *KwiatKsiąż* F2v, O4; *Mącz* 97b; NAuká Rycerfka íest potrzebna káżdemu Kroleśtwu y Rzeczy póspolitey *BielSpr* b3, 1v, 20; *ModrzBaz* 113.

»nauka [jakiego] rzemiosła, w rzemieślech, rzemieślnicza, ręczna« [szyk 3:1] (1:1:1:1): *Toreumatum*, [...] Nieyáka robotá foremnie rzezána/ ciofána álbo toczona/ [...] *Toreutice*, Nauká takowych rzemiosł. *Mącz* 458d; íesliż tedy było ílufzno/ náukę Rzemieślniczá Rycérskiemu Pánu przypiác *SienLekAndr* a2; *BielSpr* 62; *KlonFlis* A2.

»szkolne [= *w szkole zdobyte*] nauki« (1): *ModrzBaz* 129v Cf *W przen* »naukami wypolerować«.

»szkoła, kollejium, dom nauk(i); miejsce nauk, naukom« = *schola philosophantium* *Miech* [szyk 7:2] (3:2:2:1:1): *MiechGlab* 70; *GliczKsiąż* K8 [2 r.]; Támże też [*w Aleksandryjej*] był Muzeus/

miejfce náuk/ gdzie wiele vczonych ludzi było *BielKron* 270v, 231v; *BudBib* I 460a marg; *GrochKal* 16; *JanNKar* B4; Y nie zowie Pan IEZVS kościołá onego domem náuki *SkarKaz* 455b.

»nauka (a. nauki) świecka(-ie)« [szyk 6:2] (8): *KromRozm II* o2, o4v; wboiázni Božey y w mądrości nauk świeckich/ y pílmá S. wielki pochop brał. *SkarŻyw* 178, 86, 388, 538, 592; *NiemObr* 67.

»nauka wiary (krześcijańskiej), chrześcijańska (a. nauki chrystyjańskie)« = *katecheza*; *religionis doctrina* *Modrz*; *catechesis* *Calep*; *capita religionis a. rerum de Deo credendarum, catechismus, doctrina divina, doctrinae Christianae summa, dogmata rudia, elementa a. initiamenta a. rudimenta a. summaria praecepta Christiana, initia sacra a. legis Christiana, initiatio in sacris, institutio sacra, sermo de Deo* *Cn* (3:2); *ModrzBaz* 130; *SkarJedn* 360; z ktorego [*Bazylijusa*] fię to pokázuie/ iż w tych łtronách/ kędy on miełzkał/ dzieći nie chrzczono/ ále pirwey ie vczono/ y ćwiczono w náukách Chriřtyáńfkich *NiemObr* 147; *ReszHoz* 131; *Calep* 172a.

»nauka wymowności, retoryki, dobrze mówienia, krasomowna, krasomowności« = *retoryka*; *rhetorica* *Mącz*, *Calep*; *ars loquendi* *HistAl*; *oratoria, rhetorice* *Mącz* (4:2:1:1:1): Ten Ariftoteles iefzcze młody będąc nauce wymowności fie vczył *BielŻyw* 86; *HistAl* 17; á takowi fię ku składaney mowie/ y ku oracyam pochodzącym według náuki Retoryki zdamifię godzą. *KwiatKsiąż* Kv, I2; *Mącz* 270a, 355b [2 r.]; *ModrzBaz* 134v; *Calep* 923a.

»nauka zgodnomowna« (1): *Grammatica, est scientia recte scribendi, pronuntiandi, navka zgodnomowna* *BartBydg* 66.

Zestawienia: »nauka krakowska« = *Akademia Krakowska* [szyk 3:1] (4); *PatKaz I* 12; Iefth theż ten wykład przezrzany y dořwiadcżony przez doctory píłma łwiętego nauki Krakowskiewy *WróbŻółtGlab* A4v, A2; *OrzRozm* O4v.

»nauki (a. nauka) wyzwolone, dobre(-a), wolne(-a), dobrowolne« = *arytmetyka, geometria i astronomia; artes liberales* *HistAl*, *Mącz*, *JanStat*, *Cn*; *optimae (bonae) artes* *Murm*, *Mącz*, *Cn*; *litterae* *Mącz*, *JanStat*, *Cn*; *ingenuae artes* *Mącz*, *Modrz*; *doctrinae, humaniores litterae, optimae disciplinae* *Mącz*; *liberalis eruditio* *Modrz*; *artes quae ad humanitatem pertinent, doctrinae ingenuae a. liberales, (politior) humanitas, litterarum scientia, litteratura, (masuetiores) Musae, politior elegantia, studia bona a. disciplinarum a. humanitatis a. liberali(ssim)a a. litterarum a. optimarum artium* *Cn* [w tym: w sg (5); *wyzwolona albo wolna* (1)] [szyk 44:36] [59:16:5:1): Dobrey náuce przyřtaway *BierEz* G; *Murm* 177; *HistAl* A8v; *BielKom* C4; *GliczKsiąż* I4v, I7v, M4v; *LubPs* A2; *GroicPorz* ev; *Wlelebnny* *Auguřtyn* [...] z młodych lat iefzcze w náukách wyzwolonych vczony *BielKron* 160v, 8, 283v; y ku tey łtarożytney domu wálzego chwale [!]/ nową chwale wyzwolonych nauk kuřileř fię przydáć *KwiatKsiąż* F3, kt, Av, A2, A3v, A4v (26); *Mącz* 90a, 157b, c, 191a, 238c, 272c, 423b; czemu by łye niemiáło godzić/ wálzey Páńfkiewy Miłości/ choć téż Pánu Rycerřkiemu przypiláć/ częřci náuk wyzwolonych *SienLekAndr* a2v; Kořcioł Krześcijańfkí Powřzeczny/ od kácerřtwá wybáwił/ potćiwych łpraw y náuk dobrych pilnoř wzbudził. *LeovPrzep* C2v, kt, F3v; *GórnDworz* G3v; *BiałKat* 361; *KuczbKat* 130, 310; *RejZwierc* 13v; *RejPosRozpr* c3; *StryjWjaz* A2; (marg) Sędziowie z iákich ludzi obierani być máią. (–) ktorziby w káżdey náuce wolney biegli byli. *ModrzBaz* 97, 13, 98, 130v; Y nie było iefzcze ná łwiećie/ áni będzie řadney Akádemiey/ áni Kollegium/ gdzieby Theologia/ Philozophia y inne wyzwolone náuki inřzym fię ięzykiem vczyły y rozumieć mogły. *SkarJedn* 360; *SkarŻyw* A4; *StryjKron* A, A3v,

145, 512; *ReszHoz* 134, 139; *PaprUp* C3v; Napiérwżé mieyfce/ rycérfkié/ y práwné/ po nich náuki wyzwoloné máią. *KochCn* B3; *JanNkar* B3, B3v [2 r.], C [2 r.], C2v; TEż synowie kmieccy nie będą mogli z dziedziny/ ná którój rodzice ich miefzkáią [...] odéydź/ iedno dla náuk wyzwolonych *SarnStat* 660, 195, 196, 201.

Szeregi: »nauka albo biegłość« (1): *Eloquentia. Ciuilis scientia. Eft quae uerfatur circa ea quae ad adminifirandam Rempub: pertinent.* Náuká álbo biegłość w mieyfczkich rzeczách. *KwiatKsiąż* H3v marg.

»nauka, (i, abo) cnota« = *virtus et doctrina* *Modrz* [szyk 3:3] (6): *KwiatKsiąż* F4; *GórnDworz* Kk5v; *ModrzBaz* 4, 133; PRáwieś fye vkochał w náuce/ y cnoćie *PudłFr* 12; *KochPij* C3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauki i (ksiąg) czytanie (a. czcienie)« [szyk 1:1] (2): *BielŻyw nlb* 4; w wielkie fię náuki y książ czytánia niewdáwał *SkarŻyw* 56. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1r.*].

»nauka, (albo, i, a) ćwiczenie« = *ars et exercitatio* *Modrz* [szyk 11:5] (16): *KwiatKsiąż* A2, A3v, B, E2, F2v (8); Rudimentum, Pierwży początek nauk y ćwiczenia. *Mącz* 359c, 272c; *RejZwierc* I2v, 14v; A to niech będzie o náuce y ćwiczeniu rycerfkiem. *ModrzBaz* 113, 15; *Calag* 536a; *Calep* 329b. [*Ponadto w połączeniach szerego 3 r.*].

»nauka i dowcip« [szyk 2:1] (3): iżeby rycerz [...] w náuce/ y w dowcipie rycerskim/ biegłym á mocnym był. *KwiatKsiąż* Ov, K3; Bo iż fię w káżdoy rzeczy rozumem fpráwuia/ Więc dowcip y náuki ináczey miłuią. *HistLan* F6.

»filozofija a (to jest) nauka mądrości (a. o mądrości)« [szyk 3:1] (4): *GlabGad* A3; Philosophiam quantopere expetendum putas, Iáko bárzo mniemałz Philofophia á nauká mądrości ma być požádána. *Mącz* 338b, 36d, 504d. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka abo fortył [= *sposób*]« (1): Otoż iáko w oney długiej á foremney powieści / próżno náuki ábo fortyłu fzukáć/ [...] ták też záfię w tey krotkiej/ á co regułka pomoc może? *GórnDworz* N8.

»księgi a(1)bo (a) nauka (a. nauki)« [szyk 2:1] (3): *ComCrac* 13v; człowiek vczony/ kfiąg/ á náuki páthrzácz/ regułą fwą/ tbo ieft Philozophią/ [...] ftrzymał fię nie dotknáć wielkiej wfzetcznice? *GórnDworz* Aa7v; *GostGosp* +4v.

»nauka, (i) kunst« [szyk 1:1] (2): A ty [znaki] fą [...] pámyć przefłtych rzeczy/ wyádomość przyfłtych/ vmyeyętność rozmáitych kunftow y náuk *KromRozm III* B7; *Calep* 98b.

»nauka i (albo, a) mądrość« [szyk 3:2] (5): *BielŻyw* 97; Nauká albo mądrość/ przes którą fię wywiáduiemy o przyrodzeniu/ y o cnoćie wfzelákiey rzeczy. *KwiatKsiąż* E3 marg; *Mącz* 222b, 297d; *SkarŻyw* 478. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.; w przeciwstawieniu 1 r.*].

»nauka a misterstwo« (2): Coquinaria, Náuká á mifterftwo wárzenia. *Mącz* 65a, 51d.

»nauki i (tudzież) obyczaje« [szyk 2:2] (4): *BielKron* 11; *KwiatKsiąż* A4v; *Mącz* 349c; tego ia chcę rozumieć/ ktory by godzien był/ być Krolem: to ieft ftárożytnego domu pána/ [...] wypráwionego/ y wycwieżonego w dobrych á pobożnych náukach/ y obyczáiach. *GórnDworz* Gg4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.; w przeciwstawieniu 1 r.*].

»pismo, (i, a, ani, albo, też, to jest) nauka« [szyk 10:5] (15): *MiechGlab* *2v; *GliczKsiąż* G8 [2 r.], N6; *BibRadz* I 461; Ten [Set] napirwey od oycá fwego Adámá przewykł náukom y pífmu *BielKron*

3v, 3v; *KwiatKsiąż* F4; *Mącz* 195d; ná ten čás/ iż áni piłmá/ áni náuk nie ználi/ wielka grubość iáko w íámych ludziech/ ták y w ięzykach byłá. *GórnDworz* F4v, F5; *RejPos* A6, 235v; *ReszPrz* 12; *KochPam* 80. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»proba a nauka« (1): Ad regulam dirigere, Wedle proby á práwey náuki próftowác. *Mącz* 351a.

»rozum i (a) nauka« [szyk 3:1] (4): *BielŻyw* 69; *Mącz* 334b; *RejZwierc* 16; Dobry tedy przez się íam rozum íełt/ y dobré íá náuki *GórnTroas* 4. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nauka, (a(1)bo, i, ale i) rzemieślo« [szyk 19:2] (21): *BielŻyw* 92; *KromRozm II* n4, n4v; *OrzRozm* A2v; Ad artem et praecepta revocare, Doświadczić á skofztowác nauki á rzemiesła íwego. *Mącz* 16d; *Textrina*, Tkácka nauká álbo rzemieślo. *Mącz* 453b, 16d, 43a, 202d, 303b, 432c; Acz we wízytkich inych náukach/ y rzemieślech/ lepiey prześć miárę/ á być miedzy ósobnymi. *GórnDworz* M5, Z, Ff; Pobaczywízy á wyrozumiawízy rodzicy rozum ábo dowcip młodzieńczyká íwego/ niech go wpráwiá w tákowe náuki ábo rzemieslá [*ad eas artes*]/ do ktorychby íe przyrodzenie ciągnęto *ModrzBaz* 11v, 11v; *GórnRozm* Fv, N2v, N3; *OrzJan* 63; *KlonFlis* A2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 6 r.*].

»seкта [= *doktryna naukowa*] i nauka« (1): Sectam et institutionem aliquorum sequi, Sekty y nauki czíey íe dzierżeć. *Mącz* 384d.

»słowo a (i) nauka« (2): iż żadne obaczenie rozumu człowieczego/ nie może niłkąd inąd vrość/ íedno s pilnego íłuchánia á s pilnego wważánia íłow y náuk pothrzebnych *RejPos* 63, 62.

»traktat, to jest nauka« (1): Tu íe poczyna Tractat/ To íełt nauka pułzczania krwi. *FalZioł* V 56v.

»nauki i uczenie« (1): GOrdyanus Cefarz [...] był dobrej ípráwy y śmiáłości/ w náukach íe y w wczeníu kocháiąc *BielKron* 152. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka, (i, abo) umiejętność« [szyk 4:1] (5): *Mącz* 454c; gdy íe kto ná ten świát rodzi/ y mámkí y míłtrzá potrzebuie/ zá ktorych pomocą y ítáránim byłby wychowan/ á w wmiéjności y w dobrych náukách wyćwiczon *KuczbKat* 130; *ModrzBaz* 23v; *Calep* 338a.

Wyrażenia przyimkowe: »z nauki« = *zgodnie z wymogami nauki* (1): tedy íię przedsię prácowác mámy/ íełłize chcemy yżeby kto w tey mierze dobrze poítánowion był/ ízebi w każdym rodzaju ípraw mogł z nauki pięknie ochedoźnie y okwície mowić. *KwiatKsiąż* 12v.

»z nauki« = *sztucznie* (3): Íełth druga Siarka żywa kthora thak íama z ziemie wychodzi nieprzyprawna/ Druga Siarka íełt martwa kthorą półpolicie z nauki czynią *FalZioł* III 38b; *RejFig* Cc8v; *BielKron* 26.

»za nauką« = *w wyniku dociekań, badań naukowych* (1): Co czáfu Rzymian ludzie mádrzy óbaczywízy/ áby Rok á w nim czáfy y Swiętá nie błádzíly/ ták go obráchowáli: iż dzień ón co zbywał/ co lat kilko był przepletan. y Iulius Caefar [...] wnet po nim Auguítus/ poítánowili go zá náuką pewną *Oczko* 29v.

W przen (67) : íednak w tim íe nigdy od nauki nie odchíłá. *BielŻyw* 80; nye záras one [synów] ná íluzbę wypychać/ ále pírwey yákoby íluzzyć/ á pánu godnemi íe ítác myeli/ náuką oną obłóżyć máyá. *GliczKsiąż* H5v; nye rozumeyąc tego áni wyedzac że náuká ná dobre rádzi *GliczKsiąż* I3v; że náuká [...] yełt lekárítwo wmyłlu *GliczKsiąż* I3v; Potym tey nędzney dúfzy trzebá tych receptow/ Aby s poczćiwych náuk doítáłá konfektow. *RejWiz* 79v; ták že on [*Plato*] [...] ktorego náuką one

Kollegia á fkoły Acádemie rzeczóno brzmiály/ ftał fie pielgrzymem/ y vcźniem *Leop* *B2; kthorzy od tákowych náuk dalekimi będąc/ [... j koniecznieby fie tedy wśyfcy ci záuwfthydźić mieli *BibRadz* *5; kto fie wśyftek myfłeniom y wyźwolonych nauk vwabieniom poddał *KwiatKsiqż* K3; AEsculapius [...]. Który lekarskiey nauce fwiatłóści przidał *Mqcz* 5a; Encyclius, Okrągły/ [...] Unde Encyclopedia, Okrąg wśyiftkich náuk/ yákóž to yedná ná drugiey wiśi. *Mqcz* 103c; Iacent studia literarum, id est, frigent, Potániały náuki. *Mqcz* 161b; Sitquae salubrior studiis, quam dulcior, Niechay będzie zdrowfzy náukóm niżli słodfzy *Mqcz* 337c; Repercutere fascinatores, Tym którzi mamią ludźmi odtrącić ich náukę *Mqcz* 339c; Brevis rerum praeceptio, Krótka [...] drógá ku póspolitey nauce. *Mqcz* 351a; Conticuerunt literae vel literarum studia, Zámilknęli náuki *Mqcz* 438c; Literis sustentor et recreor, W náukách yedyną pociechę y ochłodę mam. *Mqcz* 448c; Distrahere hominis industriam in plura studia, Roztárgnąc yego vmysł rozmáytimi náukami. *Mqcz* 462a; Proveniunt studia hilaritate, Náuki pochadzáyá/ roftá/ množá fie od wefołóści. *Mqcz* 483b; Devocare e coelo Philosophiam Philosophią á náukę mądrości z niebá zwołác *Mqcz* 504d; Se literis involvere quod et abdere se literis dicitur, Náukami fie obtoczić *Mqcz* 507a, 68b; ábowiém ná tych trzech rzeczách/ wśyftká dofkonála ftoi náuká *OrzQuin* 113; iż náuki dobre/ ktore Bog zá fkarb naykosfztownieyfzy ludziom ná fwiát pořłał/ fą pożytheczne *GórnDworz* G3v; Nie dáyže fie z nim z młodu łámác twárdemi á wichrowáthemi náukami *RejZwierc* 7v; Bo iefli fłyfzyfz iż tám [...] pocźciwe fpráwy tákže y náuki ludziom fńákuią *RejZwierc* 17v, 12; Wielką chwałę ma fżkołá/ iż y náukę wiáry fwiętey/ [...] y wśyftkie ludzkie fpráwy nieprofytnych ludźi ledá iákimi fzałámi wyważa *ModrzBaz* 130; Cożeście w ten czás czynili kochánkowie náuk *ModrzBaz* 132v; Przeto tež náuki oźiębły *ModrzBaz* 135v; Szkoły Lácińfkie fundował/ áby w każdym Narodzie náuki fie fzczepiły *SkarJedn* 361; iáko fą [kościóły moskiewskie] ośierociále w náuce *SkarJedn* 377; a gdy piřmá fwiętego fkuřil/ iufz mu żadna inna náuká fńákowác niemogła. *SkarŻyw* 459; poniewafz oná [historia] iefť naprzod wśelkiey dawności kluczem/ náuczycielką/ wiadomości y wiáry o Bogu/ y Miřtrzinią nauk wyzwolonych/ y rękodzielnych *StryjKron* A; Bo gdziež ktore księgi álbo náuká zaráz ták dofkonáło fie wylęglá/ áby potomny wiek częgo przydać nie nálał? *GostGospSieb* +4v; Ná rozumie zářię náuki fie przyimią *KochCn* B3; iż z náuk płyną prawdziwe cnoty *GórnTroas* 4; *KochPij* C3; Ci [Rzymianie] náukam wśyftkim fiedlifko y gniazdo v ťiebie wřáli *JanNKar* C.

Fraza: »náuki (a. náuka) kwitná(-ie) (a. kwitnáć poczynają); náukami (a. náuk ćwiczeniem) kwitnáć« = *florentem esse litterarum, florent studia Mqcz; florere disciplinis Modrz* [szyk zmienny] (4:2): *KwiatKsiqż* A3; *Mqcz* 131b [2 r.]; *ModrzBaz* 128v; dziřieyfzych czáfow widziem iż náuká kwitnie/ rozumi fie w ludziách oftrzą *SkarŻyw* A4; *GrochKal* 19.

Zwrot: »náukami wypolerowác, wypolerowany« = *e scholis politus Modrz* (1:1): tedy będzie przyrodzeniu godna wdzięcznořć oddana/ yefliže nieomieřkam yego darow/ ale ye dobrymi czwiczeńmi y wyzwolonymi náukami wypolerowác wřilowác będziemy. *KwiatKsiqż* B; *ModrzBaz* 129v.

Wyrażenia: »náuka czartowska, szatańfka« [szyk 1:1] (1:1): bo wiele ich co w ťobie czártowfką náuką zabijáią płody/ ták iż martwo rodžá. *BielKron* 445; *BiałKat* 48v.

»droga nauk (i), ku naukom (a. rodzajowi nauk), do wyuczenia nauk, naukam« = *via ad artes a. artium et disciplinarum a. doctrinae* Modrz [szyk 5:5] (3:3:1:1): *BielKron* 3v, 8; *KwiatKsiąż* I; á iákožby Zbor Boży był vcžon/ iákožby zgromádzenia ludzkie były rządzone/ kiedyby ludzie niebyli w lzkołách/ ktorziby podawali drogi przednieyfzych náuk *ModrzBaz* 129, 23v, 133; *Oczko* 11v; *SkarŻyw* 2.

»głęboka (jest) nauka« = *literae interiores* Modrz [szyk 4:1] (5): *RejKupSekl* a3v; *ModrzBaz* 129; *SkarŻyw* 47; Bo cóžby to zá grzeczy, náuk głébfzych lzukác, á łów lámych ięzyká przyrodzonego zániedbác? *JanNKar* C2v, C2v.

»głowa wszytkich nauk« (1): A ták Grekowie/ gdzye była głowá wšytkich náuk/ záváždy mieli dziwnie wymyfláne božki. *BielKron* 98.

»głowne miasto wszytkich nauk« (1): Philo powiedział/ Iz Geometria iest główné miásto wšytkich Náuk. *GrzepGeom* A3v.

»perła nauk« (1): Y niechay iuz tám [tj. uniwersytet w Krakowie] będzie iáko iáka Perłá náuk wšyftkich [*scientiarum praevalentium margarita* *JanStat* 216]: áby wypuščzáła z siebie ludzie porádné *SarnStat* 196.

»studnica nauk« (1): y niech tám [tj. uniwersytet w Krakowie] będzie študnicá Náuk [*fons doctrinarum* *JanStat* 216]/ z których będą mogli wšyfcy czérpác/ chcący co vmieć. *SarnStat* 196.

»szkoła nauk [czyich]« (1): w tym cię przeštrzegam/ [...] iz poniewaž chcéłz być vcžniem lzkoły Chriřthá Páná: ktora we wšytkim rožna iest/ od lzkoły náuk ludzi mądrych šwiata tego: žebyš lie co naprořtšzego pytánia trzymał *CzechRozm* 2.

»zdrowe nauki« (1): Miřtrze przekládáli/ ktorziby [...] ten wiek bárzo šliřki/ zdrowemi náukámi [*salubribus praeceptis*] do ludzkošci/ y do wřelákiego łpořobu pocžciwego žyćia/ zápráwowáli. *ModrzBaz* 128v.

2. *Zasady wiary, religia lub jedno z wyznań; doctrina Vulg, Pol Ant, Modrz; scientia Vulg, Pol Ant; disciplina PolAnt; norma, professio* Modrz [w tym czyja = tworzona, głořzona lub wyznawana przez kogo (1305): *G sb i pron* (622), *ai poss* (435), *pron poss* (277); w tym: *G sb + ai itp.* (29); *niektóre pl w takiej samej funkcji jak sg*] (2187) : Moia nauka nieieřt moia/ ale tego który mié pořlál *OpecŻyw* 66; będąieli kto chcietz wołá iego czynitz/ pozná tę naukę/ iestli od boga czyli iá lám od siebie mowię. *OpecŻyw* 66v, 109, 118v, 161; *PatKaz* I 12; *TarDuch* C2 [2 r.]; *BielŻywGlab* nlb 9; Day to moy miły otcze aby moi zwolennici byli doskonali w nauce *WróbŻořt* E6v, X2v; *RejPs* 16v, 27, 36v, 92, 175 (13); *RejKup* o4, o5, o6v, y2v; iz wářlá náuká nye yeřt z duchá řwyętego/ á izelcye fářřfywi prorocy. *KromRozm I* C3, A2, C3, C4v [2 r.], D, Fv (16); *MurzHist* C3v, Dv; Kolofencyki [...] przeřtrzega od obłudney řwyętořliwořci j náuki *KromRozm II* e2v; nápiřál křyęgi *Retractationum*/ to yeřt/ odwołányá/ gdžye omyłki řwoye ták wnáuce/ yáko w wykłádányu piřmá wypifuye. *KromRozm II* qv, dv, f2, gv, h4, h4v (10); *KromRozm III* D6, D7 [2 r.], E2v [2 r.], E3, F5v (11); *Diar* 50, 86; *DiarDop* 101 [3 r.], 102 [2 r.], 103; *GliczKsiąż* H3v; *LubPs* Dv, D3v, Q2v marg, V3, bb5 marg (9); *KrowObr* A2, B, Bv, B2, [B3]v [2 r.] (28); Bądž řtały ná drodze Páńřkiey/ y w prawdzie řmyřlu twego y w náuce *Leop Eccli* 5/12, *Ioann* 14 arg; *RejFig* Ee2v; *RejZwierz* 108; Tákci Pan opátrnořciá řwoiá záchowywa w kořciele pracá řług řwych/ y náukę *BibRadz* I 353v, I 353v, *Os* 4/6, II 37a marg,

Ioann 7/16, 17 (9); powiádáli iż oni według náuki S. Filipá Apoštoła wiarę Krześcijáńská trzymáią. *BielKron* 462, 44, 155v, 165v, 194, 197 [2 r.] (15); *GrzegRóżn* C2, O; *KochZg* A4; pokornie prośzą/ ábyś W. K. M. w tę rzecz miłościwie weźrzeć/ á v siebie ią wedle potrzeby vważywłszy/ tey náuki łáfkáwye bronić raczył *SarnUzn* A3, D8, E4v *marg*, G8v, H5v, H6, H6v [2 r.]; *LeovPrzep* C4v; *RejAp* 26v, 32v, 75, 82; komu odpuścicie grzechy/ będą mu odpułzczony: á komu ie zádzyerżycie/ będą im zádzyerżáne/ to iest/ kogo poznacie iż fie będziey íprawował wedle woley á wedle Ewányeliey/ to iest/ tey woley á tey náuki moiey. *RejPos* 302v, 10 [2 r.], 11 [2 r.], 12v, 22v, 23v (44); ieflibyś vpornie fie ná fwoy rozum łádząc/ thą náuká wzgárdził/ thedy pewnie wiedz/ iż łád wieczny na łobie odnieś muśiś *RejPosWiecz*² 95v, 95v; *BialKat* 121, 163v, 181, 218v, 231; *GrzegŚm* 36; *KuczbKat* 105; *RejZwierc* 8v, 42; *WujJud* 3v, 15v, 16, 22v *marg*, 35v *marg* (21); *WujJudConf* 22v, 29v, 42v, 88, 157, 217; *RejPos Wstaw* [143³] [12 r.], [143³]v, [143⁴]; Bo ośtáwiłes lud twoy/ dom Iáhákowow/ bo [...] naukámi cudzemi zábáwili fię. *BudBib Is* 2/6; *BialKaz* B2; *BudNT przedm* b8, *Ioann* 7/16, 17; *CzechRozm* 2v, 23v, 71, 91v, 93 (11); *ModrzBaz* 67v; *SkarJedn* A5v, 285, 291, 319, 341, 394, d8v; *KochPs* 157; iedno czytánia Prorockie⁸⁰ tám słucháią á pieśniámi wedle íwey náuki chwałá Páná Bogá. *SkarŻyw* 362; W tym fię wielkie záprawdę błogoláwieńftwo Boskie nad tym kościołem Rzymłkim pokažuie: ífz od tych trzech wielkich y pierwszych Apoštołow łzczepiony/ y náuká ich wyćwiczony/ [...] iest *SkarŻyw* 408, 47, 59, 203, 270, 374 (19); Iefli kto ináczey vczy/ á nie przyłtawa ku zdrowym powieściam Páná nászego Iezufá Chrístufá/ y ku tey náuce ktora iest wedle pobożności: nádał fię nic nie vmieiąc *CzechEp* 102, 19, 36, 37, 51, 69 (18); *NiemObr* 11, 15, 23, 35 [2 r.], 42 (16); *ReszPrz* 23, 28, 29, 36, 45 (8); *ReszHoz* 136; *ArtKanc* A10, M17, P7v [2 r.]; *LatHar* 8, 78, 430, 448, 730; *WujNT* 31 [4 r.], *Matth* 16/12, *Mar* 1/27, s. 237, *Ioann* 7 arg (31); *SiebRozmyśl* K2v; *SkarKaz* 43a, 81b, 206b, 241a [4 r.], b (19); *SkarKazSej* 686b, 687a.

nauka czego (27): *BielŻywGlab nlb* 9; *RejPos* 30; Doznało wizytko Chrześciánftwo/ iż nikt gruntowniey w náukę prawdy Chryťufowey nie tráfił/ iedno tęt ktory ná ítolicy Piotrá S. [...] siedział. *SkarJedn* 146; GDy Syn Boży [...] chciał fię tak ítác iáko my człowiekem/ ná nápráwę ludzkiego przyrodzenia/ obciąc tu z ludzmi ná ziemi/ á zołtáwuiąc nam náukę żywotá wiecznego *SkarŻyw* 383; *WujNT* 733. Cf »nauka wiary«, »nauka Zakonu«, »nauka zbawienia«.

nauka czego [= skąd płynąca, w czym zawarta] (76): *KromRozm III* Ev; *ReszList* 182; Lecz náuká ksiąg zákazánych nie iest wátpliwa/ ále iáwnie zła y ízkodliwa *WujNT* 712. Cf »nauka Ewánjelijej«, »nauka Zakonu«.

nauka około czego (8): *SarnUzn* G5; *RejPos* 16v; *BialKat* 101, 288v; Drugie náuki [heretykowie wzbudzali]/ około víprawiedliwienia nászego przeciw fámej wierze/ y zá dobrymi vczyńkami *WujNT* 815; *WysKaz* 18; *SkarKaz* 309b. Cf »nauka około wiary«.

nauka od kogo (2): *BialKat* 248v; Piotr [...] ziąwienie/ y náukę od Bogá miał *SkarŻyw* 600.

nauka o kim, o czym (27): *LibMal* 1554/188v; *BibRadz* II 57b; miełzkaymy w Domu Bogá żywiącego/ gdzie są iedny wárgi/ iednołthayna náuká o Bogu Oycu *GrzegRóżn* I3v, N2; *Mącz* 210c; *RejPos* 124; *GrzegŚm* Av; *CzechRozm* 222v; *SkarŻyw* A2, 363, 408; *CzechEp* *4v, 105, 130, 204, 209; *NiemObr* 77, 115; *ReszPrz* 38, 72, 95; V íamyck Chrześcijan Kátholikow náuká y wiadomość

pewna o prawdziwym Bogu [...] zoftála. *SkarKaz* 276a, 417a, 550a. Cf »nauka o wierze«, »nauka o zbawieniu«.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: że, iż (6), aby (2), zaimek pytajny (1)] (9): weyrzy kiedy ná then lud twoy mizerny/ ktory fie dał vwieść Antykryfthowi/ y iego fálzywey náuce/ áby Páná Iezu Kryftá Syná twego miłego bluznił *KrowObr* 149; *RejPos* 52v, 85, 159v, 193v, 253; *RejPosWiecz*³ 99; *WujJud* 123; *SkarŻyw* 189.

W połączeniu z nazwą herezji, imieniem lub nazwiskiem jej założyciela lub przymiotnikiem od tych nazw [w tym: ai od n-pers (55), G pl nazwy wyznawców (17), G sg n-pers (6), ai od n-loc (1); nauka + określenie (40), określenie + nauka (39)] (79): *SeklWyzn* a3; O wierze y náuce Luterfkyey. Rozmowa Dworzániná z Mnichem. *KromRozm I kt*; A yelli okażę iż podburzył/ będyełz wyerzył/ iż to wlfytko prawdá co ya powyádam o Lutrowey náuce? *KromRozm I Dv*, A3, D2, E4 *marg*, Fv *marg*, F3 *marg* (14); *KromRozm II av*, a3, q3; *KromRozm III C2*, F2v; *KrowObr* 233; *BibRadz Apoc* 2/15; Piotr s. [...] przyzedł do Rzymu/ bo tám baczył mieysce fłufzne ku záłożeniu ftołcá przełożeńftwa fwiętego ku chwale Bożey/ częfcιά też áby zhánbił náukę Symoná Sámáriyfskiego *BielKron* 142; Kfiążę Brándeburfskie/ ácz przyiáł Ewángeliá Witemberfskíey náuki/ wżákże ziednoczenia z drugimi niechciáł *BielKron* 217, 142v, 195 [2 r.], 196v, 199, 199v (22); *GrzegRóżn* B2, N2; *SarnUzn* G8; Náuká Nikoláitow iáka bylá *RejAp* Ee2, 26, 26v [3 r.], 27 [2 r.]; Ták cí święci ludzie ná ónym zacnym Seymie/ przeciwko náuce Aryufzowéy zgromádeni: nas vczyli. *BialKat* 288v, 249; A ták wam tey Kálwinowey náuki y włafni iego vczniowie Márcyonifstowie álbo Rycherifstowie niepozwołá *WujJud* 177, 5, 33v, 173, L15; *WujJudConf* 69v; Nie trzebá fie nam thedy namniey oględác ná náukę Ariufzá/ Serwetá / y dzifiefzych Nowokrczeńcow. *RejPosWstaw* [21³]v; *SkarJedn* 305, 316; *SkarŻyw* 390; *ReszPrz* 38, 44, 60, 74; *LatHar* 126; *WujNT Mar* 8 *arg*, s. 299, 444, 509 [2 r.], 540, *Apoc* 2/15; Tákief fą tych Ewángelikow náuki *SkarKaz* 241b.

W połączeniach szeregowych (141): bo od Ierufalem gdzie ieft gora Syon wyftá [!] czudnośc kazania iego, nauki iego, dziwow iego, boftwa iego. *WróbŻołt* Q3; *SeklKat* L3, M2v [2 r.]; *KromRozm I F3v*, F4, Gv, Kv; *KromRozm II b4*, b4v, v; *KromRozm III Cv*, C2, E4v, E8 [2 r.], F3, Q3v [2 r.]; *LubPs* aa4v; A gdyfz wy tedy fprzećiwiacie fie pokorą/ náuką/ y krzyżem/ Panu Iezu Kryftufowi/ [...] oładziefz fie tedy/ tzyie iefteście owce? *KrowObr* 240v, A3v [2 r.], 9, 185v, 240, 241v; *Leop Act* 2/42, 2. *Tim* 3/10; *RejZwierz* 104v; *BielKron* 221; *RejAp* 30v, 44v, 84v, 90v, 93 (10); nic infzego nie ieft [*Kościół Pański*]/ iedno wlfytko zebranie Krześciánfskie/ [...] kiloby fie ozywáło imieniem Pánfskim/ á záchowywáło powinności fwe/ wedle náuk/ rofkázania/ á wlfytkich poftępkow Pánfskich. *RejPos* 51, 16v, 29v, 54v, 70, 79v (48); *RejZwierz* 206; *WujJud* 76, 208, 218v; *WujJudConf* 140v; *RejPosWstaw* 143v, [143²], [143²]v [2 r.], [143⁴]v; Zebyście wy tedy nápotym/ iuż nie z iákíey cudzey záoczney powieści/ o nas/ y wiáry náfzey wyznaniu fádzili: ále z náfzego włafnego piłmá: z náuki y wyrozumienia piłm ś. y z wyznáwánia náfzego *CzechRozm* A6, 81, 92v [5 r.], 191v, 255, 264, **3; *SkarJedn* 41, 42, 121, 235, 301, 340, 402; *SkarŻyw* 269, 504, 518, 534, 538; *CzechEp* 45.76, 136, 360 [2 r.], 361; Z żadney tedy fpráwy y poftępku Piotrowego/ tákże y z náuki iego/ nigdy tey zmyfloney zwierzchności przeciwnicy dowieść nie mogá. *NiemObr* 43; gdyż Bifkup káždy/ wedle náuki fłowá Bożego/ y świádectwá Doktorow ftárych/ y kánonow przednieyfzych/ do pewnego

mieyćá przywiązány ieft. *NiemObr* 54; *ReszPrz* 17, 75, 109; *WujNT* 399, *Act* 2/42, s. 543, 580, 2. *Tim* 3/10; *SkarKaz* 381a, 382b, 488a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... wymysł (6), дума, heretyctwo (a. kąkol heretycki) (2), kacerstwo i błąd, obłądliwość, zabobon« (12): A toż małz [...] wykład tych czterech znákw/ po ktorých [...] kořcyoł boży poznác mamy/ nye wedle dumy Melánchtoná/ álbo Angyelfkich zbyegow/ [...] ále wedle łtárodawney á yednořtáyney náuki ápořtolłkyoy *KromRozm III* Q2v, A4v; *LubPs* C3; *RejAp* 123v; *RejPos* 16v, 65; *SkarJedn* 122, 298, 377; *SkarŻyw* A2; Otoż mamy łumnę podánia Apořtolłkiego/ który łię nie báwił/ ceremoniálnymi zabobony/ ále prawdziwą náuką/ o Chriřtuřie pánu *NiemObr* 77, 157.

W porównaniach (8): Iż náuká twoiá á łłowá twoie moy miły Pánie/ łą iáko pochodnia *RejPos* 337v; *SkarJedn* 24, 73, 147; Kácerřkie náuki iáko z deřdzu woda. *SkarŻyw* 374 marg, [407]; *WujNT* 267; *SkarKaz* 83a marg.

W tytułach (2): Náuká Papieřá Rzymskiego. *KrowObr* 51, Ss4.

W wyjařnieniach przenořni i alegorii (33): Abowiem miotła twoia/ y laska twoia/ tha mnie pocieřzyła. [*Ps* 22/4] (koment) Miotła to ieft nauka Euangeliey *WróbŻołt* H3v, X2, gg; *KrowObr* A2v; Runo nam znáczy lud Zydowłki/ Rořá Náukę niebieřką *BibRadz I* 138d marg; Páłtwiřká dobre łą łzczyra náuká Páńłka *BibRadz I* 436b marg, I 68d marg, II 138a marg [3 r.], 141b marg; *SarnUzn* H6v; iáko [ta gwiazda] dymem zaćmiła łłońce prawdy y łpráwiedliwořci/ to ieft Páná náłzego y łwięćą náukę iego *RejAp* 110, 63v, 104v, 133, 133v, 138v; Kąkol fáłeczne náuki. *RejPos* 54v marg, 25v, 26 [2 r.], 52v, 125, 176v, 177v, 240v; *CzechEp* 29; Przez tę wodę Budny náukę rozumie *WujNT* 318, 476 marg, 733, 860; *SkarKazSej* 671b.

W charakterystycznych połączeniach: bezpieczna nauka, bluźniona, cudza (2), czysta, (nie)dobra ((na)lepsza) (11), (nie)doskonała (6), dořwiadczona, dziwna (3), ewangeliska, gruntowna (3), jasna, jawna (3), jedna(ka) (jednostajna) (13), krotka (2), łagodna, łaskawa (2), mądra (2), mocna (2), należiona, nastawájca, nienaruszona, nieodmienna, niepofáłszowana, niepokalana (3), nieporuszona, niestateczna, obca (4), objawiona, obrzydła, obwołana, opaczna (2), osobna, ozdobna, oznajmiona, pełna, pewna (5), pierwsza (2), pilna, (nie)pisana (na piřmie wydana) (5), (nie)(po)plátna (6), pobudzájca, pochwalona, pocieřliwa (pocieřna) (3), poczesna, podeřrzana (2), pokátna (5), pokorna, pořłana, pořpolita (3), pořtanowiona (2), pořtronna (2), pořępiona, pořrzebna, pořwirdzona, pořwierzona (2), pořwszebytna, pořżyteczna, pořsta (4), (s)pořzeciwna ([komu. czemu, od czego]) (21), pořklećta, pořwrotna (2), pořykra (3), pořzywrocona, rozkoszna, rozniesiona, rozumna, skażona, skuteczna, (nie)řlychana (2), řnadna, řpołeczna, řprawiedliwa, řprawiona, řprobowana, řprořna (2), řstara (řstorożytna, řstorođawna, (řstoro)wieczna) (16), řzalona (2), řškodliwa (3), řszyřoka (rořszzyřzona) (3), řřwieża, řuczciwa (2), řuczyniona, řustawiczna, řutwirdzona (pořwirdzona) (5), řwátpliwa (2), řwdzięczna (3), řwszetećzna, řwyłożona, řwymyřł(o)na (řzmyřł(o)na) (10), řwysoka, řwzgardzona, řzaburzona, řzachowana (4), řzacna, řzborowa, řzelżona, řzganiona, (nie)řzgodna (řzgodliwa, řzgadzájca się) (11), řzła (řgorsza) (14), řzłořciwa, řznajoma, řzostawiona, řzupelna (2), řzwyćzájna; nauka o Bogu, o bostwie, około bytnořci ciáła Pańřkiego, o (Panie) Jezusie) Chriřtusie (o Jezusie) (6), o Duchu řřwięćym, o Panu (2), pořkuty, pořwirdzona, řprawdy (o pořwirdzie) (3), o řstanie zakonnikow, o řSynu (3), o řtajemnicach bożyř, o řuczynkach,

około usprawiedliwienia, około wszechmocności, o wzywaniu świętych; nauka aryjaska (Aryjusz, Aryjuszowa) (4), doktora (krześcijańskiego a. pogańskiego) (3), Dominika wielebnego, ebijonitow, Ewtychesowa (Ewtychesa) (2), ewangelikow, ewangelisty, faryzajska (3), Helijaszowa, herodyjanow, Hussowa, Jana, Kajfasza, Kalwinowa (2), koncylijow (sejmow chrześcijańskich) (2), konfesyjonistow, luterska (Lut(e)rowa, luteranow) (46), Melanchtonowa, ministrow, Nestorowa (2), nikolaitow (9), nowokrzęćcow, nowowiernikow, Oekolampadyjuszowa, ojcowska (przodkow, starszych) (3), ojcow św. (patresow) (3), Pawła św. (4), Pelagijusza, Piotrowa (Piotra św.) (13), Sabellijuszowa (2), saduceuszów, sakramentarzow, Samuelowa, Serweta, Symonowa (Symona) (2), Tomasza wielebnego, (na)uczycielow (2), Wiklefa, witemberska, wyznawce (2), Zbawiciela, zborow, Zwinglijusza (Zwinglijuszowa) (2), zwolenników (8); apostoł nauki, błąd, chowanie, cudność, czytanie, doktor (3), doskonałość, forma, fundament (2), (z)ganień (3), grunt (4), hańba, hydzenie, jedność (2), koniec, kształt, mowa, niedostatek, niepochybność, nieustawiczność, obalenie, obiecowanie, objaśnienie, ograniczenie, (nie) pewność (4), pisarz, początek (3), podobieństwo, pojęcie (2), posłuszeństwo, posromocenie, postanowienie, potomek, powieść, poznanie, pożytek, principia, przeciwnik, rozsądzanie, rozumienie, różność (3), sfałszowanie, słowo (4), sposób (5), sprośność, summa (6), szkodliwość, świadomość, tłumacz, umocnienie (2), wiadomość, wola (3), wykładanie, wywód, zacność, zebranie, znak (4), zwolennik; niebezpieczeństwo z nauki, pociecha, skaza, złupion; nieprzyjaciel nauce, zadziwowanie; chuć ku nauce (2), przyjednoczony; nauką natchniony, pobudzony, wspomozony, wyćwiczony, zniszczony; fundowany na nauce, gorszący się; książka o nauce, niedbalość, obietnica (2), pewny, pilność, rozprawa, wiara; doskonały w nauce (2), moc, nienaganiony (2), niestatek (niestateczny) (4), omyłka, podejrząny, postanowiony, różnica (różny) (3), sprawiedliwość, ufanie, ufundowany, wychowany, zgorszenie; bronić (obrońca) nauki (9), dać sprawę (liczbę dawać, sprawa) (3), dochować (zachowanie) (2), dopuszczać, dostąpić, doświadczać (4), jąć się (3), nasłuchać się, odprzysiąc się, pilnować (pilen, pilny) (6), podpi(e)rać (3), pokuszać, poświadczać (świadek, świadectwo) (7), pragnąć, próbować, (za)przec się (4), prześladować, rozszerzać, strzec (się) (przysrzegac, przestrzegać (się), wystrzeganie) (22), szukać (6), taić, twirdzić (potwierdzać, poćwirdzić, potwierdzenie, utwierdzenie) (8), używać (4), wiarować się (2), wyrzekać się, za nic nie mieć, zaniechać (2), zaniedbać, zapomnieć (2), zwierzyć się (2); obrocie się do nauki, odzywać się (3), powoływać (powołany) (2), przyciągnąć, przydawać, przysta(wa)ć (6), przystąpić, przyść (pójść) (3), przywieść, przyznawać się, rzucić się, trafić, uciec (uciekać) się (2); obłądzić się od nauki, odłaczać (odłaczyć, wyłączać) się (3), odsta(wa)ć (2), odstraszyć, odwieść (odwodzić (się), zwiedzenie) (12), unosić (unieść) się (4); z nauki brać [co] (2), (z)gorszyć się (5), naśmiewać się, (p)okaz(ow)ać (się) (4); dać się unosić nauce, (s)przeciwi(a)ć się (przeciwność) (22), przyganiać, ufać, (u)wierzyć (wiarę dawać) (17), zjednać powagę, zrozumieć; przysta(wa)ć ku nauce (2), przywieść, skłaniać się (skłonny) (2), spieszyć się, uciec się; naukę bluźnić, (za)chow(yw)ać (13), (po)chwalić (4), dopuszczać (przypuszczać) (3), (s)fałszować (pofałszować) (4), ganić (2), hamować, (z)hańbić (3), (s)kazić (4), lekce pokładać, lżyć, mieć (25), mieć w nienawiści, mieć na pieczy (2), mieszać [z czym], (roz)mnożyć (rozmnazać) (3), (przy)nieść ((przy)nosić, roznosić, wnosić, przynoszący) (27), (z)niszczyć (zaniszczyć, w niwecz obrocić) (9), obiecować, objaśni(a)ć (3), obrzydzić, obwoływać (wywoływać) (2), oddalać (oddalić) (2), odkrywać (4), odrzucić (zarzucić) (8), odwołać, ohydzić, opakować (opak

mienić (3), opuścić (7), osądzić (posądzać) (3), (z)ostawić (zostawować) (9), oświecić, pamiętać (mieć na pamięci) (2), plugawić, pojąć, popisać (spisać, wypisować) (3), posromocić (zesromocić) (2), potępi(a)ć (5), potwarzać (2), prowadzić (2), przedsięwziąć, przenażać, przestępować, prześladować (3), (ze)psować (3), rozesłać, rozsądzać (podać rozsądkowi) (3), rozstawić (wystawiać), rozszerzyć, (z)rozumie(wa)ć (11), sadzić [na czym], (u)słyszeć (3), ustawić (wystawić, postanowić) (4), taić, twierdzić (poćwierdzić, potwierdzać, utwierdzać) (7), umacniać (umocnić) (2), uważać (rozważać, mieć w wadze) (3), wiedzieć, wspierać, wspominać, wyklądać (wyklądający) (3), wymyślić (wymyślać, zmyślać, zmyślić) (7), wyprawić (przeprawować) (2), wyświadczać (oświadczać) (3), wytracić, wzbudzić, wzgardzać (wzgardzić) (10), zagubić, zakładać (składać) (2), zakrywać (pokrywać) (2), zalecać (zalecić) (4), (po)znać (uzna(wa)ć, rozezna(wa)ć) (18), zostawić, zwyciężyć; na naukę przeciagnąć, wstąpić, zezwolić (2); dbać (niedbałość) o naukę (2); nauką chlubić się (2), cieszyć się, (w)(z)gardzić (5), odwozić (uwozić, zwodzić, z(a)wieść, zwiedziony) (7), oszukać, przywieść [o co], ratować, rozmnożyć, roztryk czynić, trudności zbyć, umocnić, wiele złego udzielać, unosić się (3), wychować, wyludzić, zbawić świat; iść (przychodzić) z nauką (3), posłać, zgadzać się (zgoda) (10); iść za nauką, udawać się (2), unosić (unieść) się (2); da(wa)ć sprawę o nauce (2), dać świadectwo, dawać rozsądek, dowiedzieć się (dowiedować się, wiadomość) (5), (z)wątpić (4); sta(ną)ć przy nauce (22), (wy)trwać (3), zachow(yw)ać (zachowan) (4), zostać (3), zostawić (2); mnożyć w nauce, mylić, potwirdzać, rozkosz pokładać, stać (stały) (5), trwać (wytrwanie) (17), wiernym być, występować, zbłądzić, zgadzać się (zgodny, niezgoda) (4).

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. poda(wa)ć, a. wyda(wa)ć); nauka (jest) (po)dana (a. wydana); poda(wa)nie nauki« = *doctrinam tradere* Modrz; *scientiam dare* Vulg; *salutis ministeria porrigere* JanStat [szyk zmienny] (35;19;2): *OpecŻyw* 26, 108v; *BielŻywGlab nlb* 9; *WróbŻółt* B, V8, X2, tt2; *RejPs* 166; *SeklKat* M2v; *RejKup* B, z2v; *KromRozm I* Fv; *MurzNT* 18v; *KromRozm II* v3; *RejWiz* 129; *RejAp* 123v; áleć dano ná tho rozum/ dano też y náukę/ [...] ábyś nie dopuřczał fwey woley tey wásniwey řzkápie á temu řwowlonemu ciálu řwoiemu. *RejPos* 249v, 30; *WujJud* 22v, 75; *WujJudConf* 61, 80v; A gdzie mařz [...] že infze náuki/ infze práwá/ y zakon z przymierzem / nád ono Moyřelzowo dáć obiecował? *CzechRozm* 92v, 93, 105v, 223v; *ModrzBaz* 128v; *SkarJedn* 307; *SkarŻyw* 113, 119, 147, 336, 363, 456; *CzechEp* 36, 130, 209, 360; Apořtołowie páńscy/ w krotkim zámknieniu podawáli náukę o wyznániu Chriřtyáńkim *NiemObr* 115; Iáko náuká ieř przez ręce podána/ ták y řtrože tey náuki/ káplani y Biřkupi/ ieden ná drugiego mieyřce nářtępował *ReszPrz* 102; *LatHar* 46, 202; *WujNT Luc* 1/77, s. 372, 391, 470, 606 (12); *SarnStat* 986; *SkarKaz* 240b.

»[jaką, czyją] naukę kazać; [jaka] nauka jest kazana« (2;1): *OpecŻyw* 120v; *SarnUzn* G5; á takowych było wiele ktorzy ie⁸⁰ naukę kazáli *HistRzym* 110.

»naśladować [czyjej, jakiej] nauki; naśladowca (a. naśladownik), naśladowanie [czyjej, jakiej] nauki« [szyk zmienny] (34;4;2): *ForCnR* A3v; *RejPs* 187v; *KromRozm I* C4; *KromRozm III* E2v, E3v; *LubPs* B marg, bb2 marg; *KrowObr* A2v, 40v, 126v; Papieř piřał Kłiążęciu [...] / dziekuiąc mu že niechce te⁸⁰ błędu dopomáć Luterowi řtraconemu řynowi/ áni iego Náuki nářładować *BielKron* 196, 199v, 201 [2 r.]; *GrzegRóżn* O; *RejAp* BB8, 26v, 27; *RejPos* 10, 30, 44, 54 [2 r.], 70 (15); *BiałKat*

38v; *RejZwierc* 195v; *BudBibKaw* A3; Ráczże nam dáć takiego coby tobie służył/ [...] będąc wżem ku przykłádu nauk twych nálláduiąć. *MycPrz* I [A3]v; *SkarJedn* 21; *SkarŻyw* 390; *CzechEp* 43.

»nauki [jakiej, czyjej], nauce nauczyć (a. (prze)uczyć, a. przyuczyć, a. wyuczyć) się« = *doctrinam discere* *Modrz*, *Vulg* [szyk zmienny] (14:1): *RejKup* Pv; *KrowObr* 98v; *BibRadz* I 351a marg; *RejPos* 85; *BiałKat* 288v; *RejPosWstaw* [143³]; *ModrzBaz* 134v; *SkarŻyw* 384; *CzechEp* 102; Od Heretyków tedy niżey opifánych/ náuki fwoiey Luther fię náuczył. *ReszPrz* 39, 52; *ReszList* 178; *ArtKanc* Q3; A profzę was brácia/ ábyście vpátrowáli ty ktorzy czynią rozruchy y pogorfzenia/ mimo náukę ktoreyeście fię wy náuczyl *WujNT Rom* 16/17, s. 520.

»naukę odmieni(a)ć; w nauce odmienić się, odmienny, odmieniec; odmienność, odmienienie nauki« [szyk zmienny] (3;1:2:1;1:1): *KromRozm I* [P2], [P2]v; co ma być sżkodliwego co ma przynieść tho odmienienie náuki Luterowey/ rozumiemy dobrze *BielKron* 200, 206; *BiałKat* 118v marg; *CzechRozm* A7, 81; *SkarJedn* 291; Nie był Páweł S. w náuce fwey odmienny/ iáko Luter *WujNT* 625.

»odstąpić (a. odstępować) od nauki [czyjej, jakiej], nauki [czyjej], z nauki [czyjej]; odstąpienie od nauki [czyjej]« [szyk zmienny] (20:8:1;2): Iedno ty moy pánie niedopuľczay [...] ábych od náuki twey/ á od dziwnych sřadow sřpraw twoich nigdy nieodstępowáł. *RejPs* 183; *KromRozm II* b3v; *KromRozm III* L7; *LubPs* C3, ccv marg; *KrowObr* 107 [2 r.], Vu3v; *BielKron* 212v; Ale iákoś tu sřlyżał frogie przegroľzki ktoby odstąpił od Pána tego/ od woley y od náuki iego *RejAp* 20v, 22, 30v, 70; ták iżbyś potym rad fie vznał á obaczył/ ále próżno/ bo iuż żadnym obyczáiem nie będyeľz mogł/ [...] iżeś odstąpił od sřwíetej náuki á vpominánia iego *RejPos* 262v, A5 [2 r.], A5v, 30, 64, 79v (10); *WujJud* 171; Boby lepiej wżytko vtrácić: nákoniec y gárdło: niż w czym od náuki Chrístuľowey y Apoľtoľkíey odstąpić. *CzechRozm* 252v; *SkarJedn* 291; *SkarŻyw* 337; *CzechEp* 357, 359, 361, 362.

»naukę przepowiedać (a. opowiadać, a. opowiedzieć, a. powieść); nauka powiedziana; nauki przepowiadanie, opowiedacz« = *nuntius doctrinae* *Modrz* [szyk zmienny] (18;1;1:1): *OpecŻyw* 76v, 108; *KrowObr* 119, 126v; Możemyli wiedzieć co to zá nowa náuká iest / którá ty powiádaľ [nova, quae a te dicitur, doctrina]? *Leop Act* 17/19; *BibRadz* *7; *BielKron* 195, 213v, 454v; *RejPos* 8v, 285v, 316; *WujJud* 216v; *WujJudConf* 39; *ModrzBaz* 2; *NiemObr* 50; *ReszPrz* 72, 112; Ták potrzebne były cudá ná onych poczátkach koľciola Chrístuľowego/ ku potwierdzeniu náuki/ którá ná on czás poczęto byľo opowiedáć *WujNT* 43, 48 marg, *Act* 17/19.

»naukę [czyjã, jakã] przyjąć (a. przyjmować); nauki [czyjej, jakiej] przyjęcie (a. przyjmowanie); nauka [czyja, jaka] przyjęta (a. jest przyjmowana)« [szyk zmienny] (36;4;4): *BierRaj* 19; *BielŻywGlab* n1b 9; *WróbŻoľt* pp; *SeklWyzn* c3; yľz tha nauka Sgoła iest przigetha do koľciola *RejKup* o8v; *KromRozm I* F2, M3; *KromRozm II* d3, i2 [2 r.], q3; *KromRozm III* C2, C3, D7; Będá znaki ná Niebie y ná źiemí/ y wćíľk wielki miedzy ludźmi/ to iest od Antykryťta ktorzy iego Náuki nie będą chćieć przyimowáć *BielKron* 467v, 211v, 213v, 220; *GrzegRóżn* N4v; *RejAp* 32v, 82; *HistRzym* 51; *RejPos* 10, 29, 29v, 79v, 124 (10); *KuczbKat* 270; *CzechRozm* 258; Ia ćiebie náuczám: á ty náuki mey nie przyimuieľz *SkarŻyw* 453, 189; *NiemObr* 113; *LatHar* 617; *WujNT* 391, 543, 575, 824, 830; *WysKaz* 14.

»słuchać nauki [czyjej, jakiej]; sľuchanie nauki [czy, jakiej]; nauce [czyjej, jakiej] być posłuszny« [szyk zmienny] (32;4;1): *OpecŻyw* 120; *WróbŻoľt* K7v; iestli fie w niewierze fwey nie

obaczmy/ á Kriftulá Páná y náuki iego fluchác nie będziemy/ pewnie iz nie wnidziemy do wiecznych rofkołzy *LubPs* V4, [B]2v marg, P, aa4v; *KrowObr* 61v, 68v, 198v, 228; *BielKron* 217; Czyiey náuki napilnyey fluchác mamy. *RejPos* 63v marg, A5v, 29, 63, 63v marg, 64v (19); *SkarŻyw* 189; *CzechEp* 128, 360; *ArtKanc* T13; *LatHar* 91, 114; *SkarKazSej* 682a.

»nauki [czyjej, jakiej] trzymać się, dzierżec się, trzymający się; naukę [czyjq, jakq] trzymać, dzierżec, trzymający; nauka [czyja] trzymana« = *tenere doctrinam PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (14:14:1;6:2:2;1): *KromRozm II* d3, f4, t3; *KromRozm III* Cv, C2, E2, F3, F4, Q3; *KrowObr* A2v, A4 [2 r.], 99v, 203v, 231v; *BibRadz Apoc* 2/14, 15; Kto chce ínami thę náukę trzymác ípołu przyiedz do Norymbergu nádrugi rok ná ízołty dzień Stycznia *BielKron* 207; *GrzegRóżn* N4, N4v, Ov; *SarnUzn* D4; *RejAp* 26; *RejPos* 37, 260v, 261v; *KuczbKat* a2; *RejZwierc* 195v; *WujJud* 20, 135; *BudNT Tit* 1/9; ále żeby wízyfcy iáko pierwey [...] do nawyzłzego kapłaná odzywáli fię/ náukę iego/ y iedność wiáry świętey trzymáiąc. *SkarJedn* 208; *CzechEp* 361; *NiemObr* 180; *ReszList* 190; *KořakSzczęśl* C; *WujNT* 575, *Apoc* 2/14, 15, Aaaaaa2.

»nauki [czyjej, jakiej], naukę [czyjq, jakq], w nauce [w tym: w jakiej (1)] uczyć (a. nauczać)« = *docere in doctrina Vulg* [szyk zmienny] (35:3:2): *OpecŻyw* [123]; *SeklKat* F3, Hv, H3, L2; *RejKup* o5; *KromRozm I* Fv; *MurzNT* 111; *KromRozm II* v3; Wípomina też íeřtze kxiądz Biřkup ná wielu mieyfácach/ iákobym ia noweý náuki vtzył *KrowObr* B, kt [2 r.], A2v, Bv, D [2 r.], 40v [2 r.] (15); zořtańže ábyř opowiedźiał niektórym žeby rořney nauki nie vczyli [*non aliter docere*], *BibRadz 1.Tim* 1/3, I 108c marg, II 93a marg; *BialKat* 248v, 261 [2 r.]; *KuczbKat* 310; *RejPosWstaw* 22, [143³]; *SkarJedn* 394; *NiemObr* 76; *ReszPrz* 105; *ArtKanc* H15; *WujNT Rom* 12/7, s. 575, 748.

»naukę [jakq, którą] wyzna(wa)ć; wyzna(wa)nie nauki [jakiej, której]« [szyk zmienny] (5;5): *LubPs* G2 marg; pořtáramy fię/ yž tę náukę fámi będziemy wyznáwác/ ktorá fię teraz v wás otworzyła *BielKron* 214; *Mącz* 210c; *RejPos* 282, 347; *WujJudConf* 15; *SkarJedn* 80, 199, 301; Pilnie nápomina wiernych/ áby vznawáli haeretyki/ y fałzywe proroki: á to po tym pewnym znáku/ kiedy oni vczą náuk przećiwnych tey náuce/ którą kořcioł powřzechny od Apořtołow raz przyiáwřzy/ trzyma y wyznawa. *WujNT* 575.

»naukę (a. część nauki) wziác, brać (a. odebrać); nauka wzięta [od kogo, skąd]« [szyk zmienny] (11:4;4): *KromRozm III* N7; *LibMal* 1554/188v; *BibRadz I* 18c marg; *BielKron* 210; Ktora [wiara] dáleko [!] rořna íeřt od Oycow świętich Onych co fię trzymáli náuk z piřmá wziętych *GrzegRóżn* N4, N4v; *BialKat* 271; *WujJud* 49; *SkarŻyw* 336; *CzechEp* 36, 45; *ReszPrz* 39 marg, 42 marg, 95; *LatHar* 417; gdyż y Páweł ř. náukę řwá/ którą był wziął od Bogá [...] / poddał rozřádkowi ínfzych Apořtołow. *WujNT* 582, 375 [2 r.]; *SkarKazSej* 679a.

Wyrażenia: »nauka antykryst(us)owa, antykrysta, antychrystowska« [szyk 6:3] (4:3:2): *KrowObr* 51, 52, 54v, 87v, 92, 147v; Skąd znácznie baczyć káždy može/ iz thu Kryřtus zmartwychwřtánim się ćielzył w vtrapieniu řwym [...] / á nie duřzámí ktore się tułáią/ według náuki Antykrýřthowey *Grzegřm* 25; A o náuce Nowego przymierza ták mowi Ian ř. odrzucáiąc náuki Antichryřtowřkie/ fałzywych náuczycielow. *CzechEp* 117, 72.

»nauka apostołska, apostołow« = *doctrina apostolorum Vulg* [szyk 90:27] (107:10): Ponich też byli [...] ludzie řwięci á řprawiedliwi naukę Apořtołřką od kořcioła przyiętą y podtwierdzoną řprawiedliuie

wykładaiaći *BielŻywGlab nlb* 9; *KromRozm I* C3v, M3; *KromRozm II* v; *KromRozm III* D6, L5, L7, Q2v; *DiarDop* 101; iż tã náukã iego/ nie iest náukã lynã Bożego żywe⁸⁰/ áni náukã Apoftolka/ áni náukã krześcijánka/ ále iest náukã Papielka/ á nakoniec Szatánka *KrowObr* B3v, A2, A4, B3v, 40v, 107 [2 r.] (13); *Leop Act* 2/42; *GrzegRóżn* H, K, Mv, O; *RejPos* 23, 64v, 139v, 239v; *BialKat kt*, 1, 68v, 261; Nietylko nie fã przeciwné náuce Apoftolckiey Kościelne Trádycye; ále też [...] *WujJud* 41v, 75, 171; *WujJudConf* 14, 41v, 80 [2 r.], 84; *RejPosWstaw* 143v, [143²], [143²]v, [143³] [10 r.], [143³]v [5 r.], [143⁴] [2 r.], [143⁴]v; *CzechRozm* 225, 252v; *KarnNap* D2v; *SkarJedn* 24, 130, 199, 245, 309 (9); *CzechEp* 8, 31, 56, 66, 135 (14); *CzechEpPorz* *; Winuie nas też X.K. [...]: iákobyfmy/ y Bogá/ y wiære: tákże y Chrzešt ieden/ przeciwko náuce Apoftolckiey odmienić mieli. *NiemObr* 145, 36 [2 r.], 50, 73 [2 r.], 74, 124, 157, 164; *ReszPrz* 16, 30, 33; *ReszList* 190; *KolakSzczęśl* C; *WujNT* 64, 288, 391, 399, *Act* 2/42, Aaaaaa2 [3 r.]; Przetoż Auguštyn ś. w Apoftolckiey náuce potwierdza fię cudãmi. *SkarKaz* 417a, 382b, 417a.

»artykuł nauki« [szyk 2:1] (3): Tákowych Ńporow y przeciwnych myfli/ y pińania w kãżdym Artykule náuki Lutherckiey iest bãrzo pełno *ReszPrz* 60, 34; *WujNT* 159.

»nauka (jest) boża (a. boska), (Pana) Boga (Ojca)« = *doctrina Dei Vulg* [szyk 26:10] (29:7): *BierRaj* 19; *BielŻyw* 142; *WróbŻołt* V8; *SeklWyzn* Ev; gdy każą Plebanom lud vpominãć/ iżeby fye według náuki bołkyey Ńprawowãli/ dawãyã znãć/ iż [...] *KromRozm I* H2; *KromRozm II* pv; *Diar* 86; *LubPs* aa4v, bb marg; Tu o tych rozumie ktorzy vczã fię czego inego miãłto náuki Bożey. *BibRadz* I 351a marg, II 54d marg, 90d marg; *GrzegRóżn* C2, Ov; *SarnUzn* B6v; *RejPos* 285v; *CzechRozm* 186v, 191v; *SkarJedn* 15, 21, 131, 156, 235 (9); ktorzy vczyniwfzy rzecz do Książęcã/ iãko z Bożey náuki y z Kanonow Ńwiętych/ w pokućie ma być karãnie doczełne *SkarŻyw* 165, 86, 384, 534; *WujNT* Tit 2/10; [kie]dyby teraz w nich Pan zãłtał Heretyki/ ktorzy kościołami dla náuki y chwały Bożey brzydząc fię zã żywotã/ po Ńmierći z trupãmi Ńwemi do nich fie wćiŃkãiã *PowodPr* 53; A Bożka Ducha ś. náukã/ mãiãc rzeczy bãrzo wielkie/ wyfokie/ prawdziwe y niepoięte/ o łłowã nie dba *SkarKaz* 122a, 42b, 80b.

»nauka (Pana) Chryst(us)owa (a. Kryst(us)owa), (Pana) Jezu Krysta (a. Jezusa, a. Kryst(us)a, a. Chryst(us)a), Syna (bożego)« = *Christiana doctrina Modrz; doctrina Christi Vulg* [w tym: Syna bożego Pana Jezu Krysta itp. (5)] [szyk 116:11] (103:19:10): Ale żydowie ktorzy bylij przeciwni nauce milęgo Iezufa/ mowili *OpecŻyw* 176; *BielŻywGlab nlb* 13; *SeklKat* M2v; *KromRozm I* E3v, E4, F3v; *MurzNT* 18v, 108v; *KromRozm II* b4, f, fv, f4, g2 (9); ktorzy ácz náukę pãnã Kryftufowę przyymowãli/ á ku ŃwyętobliwoŃci yã Ńtołowãli/ ále nye wyerzyli iżeby on prãwym człowyekyem z ćyãłã y dułŃe Ńpoyonym był *KromRozm III* D7, B5, C3v, F2v, G6, G6v [2 r.]; *DiarDop* 101, 103; *LubPs* cc marg; *KrowObr* A3v, B3v [2 r.], C, 2, 40v (25); *BibRadz* I 358d marg, II 105c marg; *BielKron* 141v, 454v; kto nie trwa w náuce Kryftufowej/ Bogã nie ma/ kto trwa w náuce Kryftufowej/ Oycã y Synã ma *GrzegRóżn* K2, K, M; *SarnUzn* G2v, G3; *HistRzym* 102; *RejPos* 51v, 63v marg, 68v, 282, 282v, 285v; *RejPosWiecz*³ 97, 97v, 99; Katechizm ALBO Wizerunk prãwéy Wiãry ChrzeŃciãńskiey/ wedle Náuki Pãnã Iezufa Chryftufa/ Apoftołów iego/ y Kościołã iego Ńwiętego *BialKat kt*, 1, 248v, 318v; Y owfzem chleb muŃi być proftym chlebem wedle náuki Kryftowej *WujJud* 261v, B2, 49; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudBibKaw* A3v; *BialKaz* B2; *CzechRozm* 221, 223v, 248, 252v, 264; *ModrzBaz* 134v; Obacz/

ifz Stolicá Rzymfka [...] iefz podporą Kościoła wŷzytkiego/ w tym/ ifz nigdy o Prawdzie Bożey y náuce Chryŷtuŷowej zbłądzić nie może. *SkarJedn* 394, 74, 122; *SkarŻyw* 312, 536, 598; *CzechEp* 12, 14, 42, 53, 57 (13); *CzechEpPorz* *; *NiemObr* 9, 11, 26, 31, 50 (10); *ReszPrz* 16, 98; *LatHar* 417; *WujNT* 267, 509, 2.*Joann* 9, Aaaaaa2; *SkarKaz* 83a [2 r.].

»nauka Ducha Świętego (a. bożego)« [szyk 4:1] (5): *KromRozm II* gv; *KrowObr* 58v; wważaymy fłowá X. A. y rzecz w nich vpátruymy/ á zgodzáli fię z náuką ducha Bożego rozładzaymy. *NiemObr* 85; *WujNT* 815; *SkarKaz* 122a.

»nauka Ewanjelijej (świętej) (a. Ewanjelijum Krystusowego), Słowa (bożego a. Pana, a. pańskiego, a. świętego), Pisma Św. (a. bożego), ewangeliska, w Piśmie Św.« = *chrześcijaństwo* [szyk 59:2] (32:20:7:1:1): W tym Pieniu prorok [...] modli fie o Meŷŷiafza Chriŷtuŷa aby [...] racził dać łaskę y naukę Ewangeliey *WróbŻołt* tt2, H3v, V8, Z4; *SeklKat* Sv; *MurzNT* 73v; A tak ye nye oná łáfká boża/ ktorey źli á przeźreni nye fą vczefnieni/ yedności. [...] Ale powyadáyá náuká ewányeliey/ á wżywánye fwyátoŷci *KromRozm III* E7v, Cv, E7v marg, E8v, F3v, F4, F6; *LubPs* C2v, V2v, Y4v marg, Y5v marg, aa4v, cc3v marg; *KrowObr* 48v [2 r.], 71, 78, 119, 126v; *BibRadz* II 120d marg; przyrzekał teź/ iż tám niemiáło być nie innego poŷtánowiono/ iedno według náuki piŷmá fwiętego. *BielKron* 233v, 193v, 198, 212v, 213v, 218v; *SarnUzn* C2; *RejPos* 23v, 65, 301; *BialKat* 126, 316; *GrzegŚm* 67; *WujJud* 130v, 131; Tákże y wŷzytkich Apoŷtołow náuká ná piŷmie zoŷtáwioná [...] prawdziwie názywána bywa náuką Ewángelium Kriŷtuŷowego. *WujJudConf* 80, 22, 80v [2 r.], 130v; *CzechRozm* 96, 240v; *CzechEp* 43, 130; *NiemObr* 54; Iefliź mi fię tedy/ według náuki piŷmá Bożego/ Anyoła o błogofławieńŷtwo proŷić [...] godźi; czemu fię nam o przyczynę do Pánny Máryey [...] vćiekáć nie godźi? *LatHar* 328, +6, 112, 327, 475; *WujNT* 48 marg, 476 marg, 671 marg; Náuká práwey Ewángeliey wŷzędzie y zówždy. *SkarKaz* 241b marg, 83a.

»nauka ewanjelijej« = *wyznanie luterzańskie* (1): przed tym niźli ŷkonał [Luter]/ proŷił wŷzykch przyiaćioł/ áby Páná Bogá proŷili/ áby im záchował naukę Ewángeliey *BielKron* 224v.

»fałszywa (a. fałszna, a. fałeczna), (o)błądliwa (a. (o)błądna), omylna, nieprawdziwa, kłamliwa (jest) nauka; fałsz, omylnoáć nauki« [w tym: *obłądna a omylna itp.* (8)] = *secta Mącz* [szyk 103:41] (104:24:19:2:1:1:1): *OpecŻyw* 109, 120v, 133v; aby [...] żadna nauka omylna: myŷli náŷfych od ciebie: [...] nieodnoŷiła *RejPs* 17v, 16, 108; *SeklKat* F3; *RejKup* B; *KromRozm I* F3; *MurzHist* N2v; We wtorym [liŷcie] tákże z powinowátftwá go nápomina/ nyeprzeŷpyceńŷtwá przyŷzłe z náuk obłądliwych przepowyádáyác. *KromRozm II* e3v, e4v, q3, f3; *KromRozm III* II2v, L5; *DiarDop* 107; *LubPs* A4 [2 r.], B3v, O marg, Q3v marg, V3 (14); Woláeŷ chwálić/ fámeŷo Páná Iezu Kryŷtá/ [...] á niŷfli chwálić/ pyche Anthykryŷtá Rzymŷkiego/ náukę fáłŷzywá *KrowObr* C, kt, A3v, A4, B4, D (23); *BibRadz* I 108c marg, II 93a marg [2 r.], 138c marg [4 r.], 141b marg [2 r.]; *BibRadzBaz* ktv; ARryuŷ [..] iákmiarz wŷzytkę Azyá fwą náuką błędliwá zwiódł *BielKron* 155, 142, 142v, 214; *Mącz* 384d; Ale nie tylko piŷmem fwiętym [...] móźemy zówždy pocźciwie pokázáć/ niepewnoŷć/ obłudę/ y fáłz tey náuki. *SarnUzn* G6v, G6v, G7, G8; *RejAp* BB4v, 19v, 32v, 43v, 66v (8); *RejPos* A5v, 8, 21v, 51v, 52v (29); *BialKat* 126; *KuczbKat* 280; *BudBibKaw* A3; *SkarJedn* 350, 396, 397; *SkarŻyw* 147, 337 [2 r.]; *CzechEp* 127; *ReszPrz* 3, 38, 54 [3 r.]; *ArtKanc* H16, I16v, K17v, K18v, M15v (8); *WujNT* 68, 159, 349, 470, 652 (9); *SkarKaz* 606b; *SkarKazSej* 665b.

»kacerska, heretycka, bluźnierska, kacerzow nauka« [szyk 13:11] (16:6:1:1); *RejPs* 16, 108; *MurzNT* 81; *KromRozm II* p3v; *KromRozm III* O6v; *OrzRozm* P3v; Kácerfka náuká niezgodna. *WujJud* 36 marg, Mm2, Mm2v; Bo náuka kácerfka prętko powftáie/ [...] á zásię prętko wftáie *SkarJedn* 24, 130, 393, 397; *SkarŻyw* 374 marg; *CzechEp* 40; *LatHar* 428; *WujNT przedm* 25, s. 299, 509 [2 r.], 676, 860; *SkarKazSej* 658b, 686a marg.

»nauka katolicka, powszechn(i)a, katolikow« [szyk 11:9] (15:4:1): *CzechRozm* 244; *SkarJedn* 24, 343, 396; *SkarŻyw* 119, 200, 278, 517; Gdyżby [...] mieli/ łtrzegąc fię złych heretyctw ktorých pełna iest Kátolikow X.K. náuká pilnowác náuki Apóstółfkiey *CzechEp* 135; *ReszPrz* 27, 33; *WujNT* 732 marg, 830, Bbbbbb4; *SkarKaz* 309b, 419b, 549b, 635b; *SkarKazSej* 686a, 687a.

»nauka (jest) Kościoła (apostolskiego, bożego itp.), kościelna« [szyk 47:18] (44:21): *KromRozm I* F3 marg, Gv, Kv; *MurzHist* M3v; *KromRozm III* A2v [2 r.], A4v, E4, Q3v [2 r.], Q4 [2 r.]; *KrowObr* 230v; Iż wierzyłz to włyztko/ co pímo Święte y náuká Kościołá łtárożytnęgo ćiebie vczy ku wierzeniu: choć téz tego doftátecznie nie rozumiełz *BiałKat* 41, kt, 1, 11, 248v; *WujJud* 15v, 75v, 221v marg [2 r.], 258, Mm5v [2 r.]; *RejPosWstaw* [1433]; *SkarJedn* 51, 251, 340; *SkarŻyw* 119, 189, 203, 337, 456 [3 r.]; *NiemObr* 85; *ReszPrz* 17, 22, 30, 32, 34 (8); *LatHar* 202; *WujNT* 30, 64, 489, 519, 520, 580, 747; *WysKaz* 14, 18; *SarnStat* 714; áby nikt ná łwym obiáwieniu y rozumie nie przeftawał: ále fię káplánów rádzíl y łwoie obiáwienie wedle náuki kościelney łtofował. *SkarKaz* 518b, 348b, 381a, 382b [2 r.], 417b, 419b, 633a; Gdzie P. Bog dał znác/ iż fię o herezye tákie/ w ktorých świętych y przeczyftey mátki iego nieczczá/ á kościelná w tym náukę bluźniá/ gniewa *SkarKazSej* 685b.

»nauka krześcijańska (a. chrystyjańska)« = *norma Christiana* *Modrz* [szyk 20:8] (28): *SeklKat* A3; *KromRozm I* L2v; *MurzNT* 28v marg; *KromRozm II* b4 marg, t4v, v, x3; *KromRozm III* O3; *KrowObr* A2, B3v; Augułtyn Święty/ té Philofophy które Platoniki zowá/ powiáda być náuce náłzény Krześcijánfkiey między innymi Philofophy bárzo podobné *OrzQuin* O2v, O2v; *RejPos* 23; Przeto ći ktorzy żywá wedla Chrześcijánfkiey náuki ktorá przyięli/ [...] wielką przyczynę y pobudkę inłzym dáwáią *KuczKat* 385, 9, 105, 120; *WujJudConf* 15; *ModrzBaz* 108v; z dziećinłthwá wychowany od rodzicow w náuce Chriłtyánfkiey *NiemObr* 146, 90; *ReszPrz* 10, 34; *ReszHoz* 136; *LatHar* ++8v, ++8v źp; *WujNT Rom* 1 arg; *PowodPr* 31.

»nauka Mahometowa« (1): Gdy tedy wierzyłz [*Chrystusa*] vmárłego/ przeciwiáłz się błędu Tureckiemu á náuce Máchometowéy *BiałKat* 88v.

»nauka Mojżeszowa, żydowska« (2:2): *KrowObr* 40v, 142v; S teyże teź nauki żydowfkiey powftáli byli odłzczępieńcy/ ktore zwano Ophite *BielKron* 46; *BiałKat* 6.

»nauka niebieska« = *coelestis doctrina* *Modrz* [szyk 9:5] (14): *MurzHist* H3; *BibRadz I* 138d marg; *KuczKat* 270; *WujJud* 218v; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 190; iáko Páweł on niebiefkiey náuki opowiedácłz y píarłz nápiłá, *ModrzBaz* 2, 57, 128v; *SkarJedn* 121; *SkarŻyw* 363; *CzechEp* 111; *KochWr* 24; *SkarKazSej* 671b.

»nauka niezbożna (a. niepobożna)« [szyk 4:3] (7): *BibRadz II* 141b marg; *BielKron* 45v; PRzetoź fię brzydzimy náuká niezbożną Aryánfką *WujJudConf* 69v; *SkarJedn* 316; *ReszPrz* 54; *ArtKanc* M16v; *WujNT* 844.

»nowa (jest) nauka« = herezja [szyk 38:4] (42): *RejKup* y2; Aza nyewyefsz/ fład Luter náukę tę fwoyę nową záczył? *KromRozm I* Ev, F3, K2v; *KromRozm II* a3v; *KrowObr* A2v, B [3 r.], Bv, 71, 241v; *BielKron* 197v, 202, 206; *RejPos* 85v; *WujJud* A7v, 133, 134; *RejPosWstaw* [143³]; *SkarJedn* 373; *CzechEp* 357, 360 [2 r.]; *ReszPrz* 63, 91, 109; *LatHar* 428; *WujNT* 31, 525, 543, 652 [2 r.], 733; Z iákiami nowinámí idą/ nowego nam Chryftulá y nową o nim náukę przynofząc? *SkarKaz* 550a, 241a, b, 417b [3 r.], 419b; *SkarKazSej* 681b.

»nauka pańska, Pana naszego (a. swego itp.)« [szyk 105:5] (57:53): *RejPs* 175; *MurzNT* 58v, 81; *KromRozm II* b3v, b4, e, f2, f4 [2 r.], p2, t4 *marg*; Ktorych poki fą w yednohci kořcyolá/ nye tylko ćirpyeć myędzy łobą/ ále y fluchác z vrzędow ich mamy/ wedle náuki Apořtolfkyey y Páńfkyey. *KromRozm III* D6, D6v, N4; Nadobne vpominánie wiernych/ áby nikomu nie vfáli/ iedno nauce páńfkyey. *LubPs* Ov *marg*, A4, C3, F3 *marg*, P, aa2v (13); *RejWiz* 163v; *BibRadz I* 436b *marg*; *RejAp* BB3v, 33, 35v, 44v, 57 (14); Pátrzayže Czo drugyego záfię w then dzyeń fwięty páńfki wedle náuki Pána řwego wczynić mařz *RejPos* [226]v, A5 [3 r.], A5v [2 r.], A6, 10v, 11 (60); *RejPosWiecz*² 96; *RejZwierc* 196, 206, 250; *CzechRozm* 234v; *ReszPrz* 32; Tedy řtárořtá widząc co fię řtáło/ wwierzył: zdumiewáiąc fię nád náuką Páńřką [*super doctrina Domini*]. *WujNT Act* 13/12.

»nauka papieska, papieřa rzymskiego, stolicy rzymskiej łacińska« [szyk 15:4] (9:8:1:1): *MurzHist* V; Otořz mařz zrzodłó/ w ktorým wy pokłádaćie odpufztzenie grzechów/ wedłóg tey náuki Papieřkíey. *KrowObr* 70v, B3v, 2v, 42v [2 r.], 50, 50v *řp* (13); *BielKron* 196v, 202; Wielką iefł y řtárowieczná Łácińřka náuká/ wřzytkiemu řwiátu znáiomá. *SkarJedn* 311, 264; *NiemObr* 141.

»nauka pogańska« [szyk 2:1] (3): ábowiem tákowa náuká iefł podobná Tureckíey/ y Pogáńřkíey náuce/ náprzećiwko kthorey/ vtzyli Prorocy řwięći *KrowObr* 54v, 142v; *PowodPr* 76.

»prawdziwa (a. prawa) (prawo)wierna, szczyra, nieomylna (jest) nauka; szczyrość prawda nauki« [*w tym: szczyra, prawdziwa (a wierna) itp. (21)*] [szyk 169:46] (137:39:35:11;10:4): *Opecřyw* 109; *Wróbřółt* B; *RejPs* 186v; *SeklWyzn* c3; *SeklKat* H4v, L2, L3, Sv; *RejKup* o2, q5v; *RejKupSekl* a3; *KromRozm I* 14; *MurzHist* II 3v; Bo ľudźie prawą náukę řłowa bořego opuřciwřzy/ [...] nářtawiali wmarłych ľudźi *MurzNT* 73v; *KromRozm II* e4v; *KromRozm III* Cv, C2v, D6v, E2, G6 (8); Ano jeden sam juřz się sobie widział Heliasz, [...] a wřdy scandalum się czynić nie bał, jeno aby mógł lud ku prawdziwej nauce zasię przywieřć. *DiarDop* 103; *LubPs* A4 [2 r.], C2v, D2v *marg*, D3v [2 r.], G2 *marg* (25); OBroná Náuki prawdziwey y wiáry řtárodawney Krzeřćijańřkíey *KrowObr kt*, A2v, A3v, D, 1v *řp*, 107 (11); *BibRadz* *7, I 346, 436b *marg*, II 57b *marg*, 93a *marg*, 1. *Tim* 1 *arg*, II 133b *marg*; *BielKron* 196, 213, 213v; Lecř ktho fię chce fáłřzywych Prorokow náuk trzymać/ á náuk prawdziwych Z pířmaá řwiętego wřiętych kłobie nie przymuie/ Niechay czyni co racřy nie nas tym zepłuie. *GrzegRóżn* N4v; *LeovPrzep* G2v, G3; *RejAp* 18v, 39, 57, 62v, 74v (19); *HistRzym* 51; á ty řwięte řpráwy twoie [...] day ábychmy wedle náuki prawdziwey/ wdzyećnie przyimowáli. *RejPos* 90, 23, 26 [2 r.], 29v, 30, 44 [3 r.] (59); *RejPosWiecz*² 96; *BialKat* a2v, 11, 101, 288v; *Grzegřm* Av; *RejZwierc* 250; *WujJud* 15v, 20, 130v [2 r.], 131, Nn3v; Przeřoř znáki nieomyłne Kořćiolá prawdziwego infze być nie mogą/ iedno řzczerość náuki řłowá Bořego *WujJudConf* 130v, 80, 80v, 140v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* 21v, [143³] [2 r.], [143³]v, [143⁴]v; *CzechRozm* 60; *SkarJedn* 107, 264, 350, [d8]; *Skarřyw* A2, 389, 394, 436; *CzechEp* *4v, 72, 128; *NiemObr* 42, 77, 124, 164; *ReszPrz* 3, 27, 28,

30 [2 r.], 34 (12); *ReszList* 179, 189; *WujNT* [48²] *marg*, 68, 2.*Cor* 1 *arg* [2 r.], s. 652, 654 *marg*, 815, Aaaaa4v; *SkarKaz* 309b, 488a.

»nauka prorocka« [szyk 8:3] (11): *KromRozm I* C3v; *KromRozm III* B5; *KrowObr* A2, A4, 40v; *RejPos* 64v, 239v; *WujJud* 75; potym w wypełnieniu czáfu/ połał lyná fwego miłego/ przez ktorego wypełniwly to co był náznáczył/ przez drugie świadki/ to iest ápoftoły/ náukę prorocką objaśniał *NiemObr* 35, 36 [2 r.].

»nauka szkolna [= w szkołach głoszona]« (1): nie bárzo dawno był/ nieiáki Antonius Pistor Szkotyftá/ we Fryburgu/ ktory z [= na podstawie] náuki fzkolney Papielskiej/ trzech Bogow pokázował. *NiemObr* 141.

»nauka (krolestwa) świata tego, ludzka, świecka, ziemska« = *odstępstwa od nauki Chrystusowej, herezje, także inne wierzenia* [szyk 30:3] (22:9:1:1): *LubPs* aa5v [2 r.], bbv *marg*; *KrowObr* 61v, 99v; *BibRadz II* 54d *marg*; *BibRadzBaz* ktv; Strzelmy [!] fię ábychmy nie byli zwiedźieni przez ich ciemną Filozofią y zwiedźienie iákie według wfthaw ludzkich/ y według náuk światá tego *GrzegRóżn I*4v; *RejAp* 66v; *RejPos* 8, 26, 44, 64, 68v (19); *CzechEp* 44, 111, 136; *CzechEpPORz* *; wiará Chriftułowá [...] wlytokie náuki ludzkie dáleko przefzła *WujNT* 140.

»święta (jest) nauka« [szyk 96:45] (141): *WróbŻolt* C5v, Z5v; owlfemem fie zázwdy o to ftárał áby mi to było zá nawięzczlá pilność roffczytác fobie święte náuki twoie. *RejPs* 179v, 91, 104v, 176, 177, 178v [2 r.]; *RejKup* o5; *KromRozm I* F4; *KromRozm III* D6v; *LubPs* A5v, E2, Z *marg*, aa2v, aa5 *marg* (8); *KrowObr* 71; *RejWiz* 178; tyć piłmá fámy to fpráwuiá iz my ieftechmy rozni od pogánow/ gdyż takie święte náuki mamy ktore fá pewne *BibRadz* *3v, *3v, I 138d *marg*; *BielKron* 209v; *SarnUzn* H6v; *RejAp* BB, 19v, 22, 45, 92v (8); Ale flepi/ chromi/ głufzy/ vmárli/ a ci co przyięli fwiętá náukę iego/ mieli wyłfawiác á obwołác to krolewkie zyáwienie iego. *RejPos* 10; tegoż pilnuy w fwiętych náukach á poftępkoch ie⁸⁰/ á nigdy nie zbłádzilz od tey fwiętey á iáfney fwiátłósci iego. *RejPos* 339, A5 [4 r.], A5v [2 r.], 5v, 8 [2 r.], 8v (92); *KuczbKat* 310; *RejZwierc* 42, 196; *RejPosRozpr* c3; *BudNT przedm* bv; *SkarŻyw* 308, 456; *CzechEp* 8; *NiemObr* 73; *KochWr* 23; iákoby náuká Luterfka bylá tak doświádczona [...] iáko święta náuká Pána Chriftułowá w kościele Kátholickim. *WujNT* 509, 64; *SkarKazSej* 682a, 684a.

»nauka wiary, o wierze, około wiary, nabożeństwa« [szyk 8:1] (5:2:1:1): *BibRadz I* 18c *marg*; przywioł był Cefárzowi kfiáżki od Láutbgráfá [!]/ o náuce prawdziwey wiáry krześciáńskiey *BielKron* 207, 209; *BiałKat* 266; *RejPosRozpr* cv; *SkarJedn* 222, 361; *WujNT* 654, Ccccc4.

»nauki zakazane« (1): Czytánie/ fluchánie/ ábo chowánie kfiąg/ ábo náuk zázakánych. *LatHar* 114.

»nauka (Starego (i Nowego)) Zakonu, obojego (a. Starego) Testamentu, Nowego Przymierza, (stara) zakonna« [szyk 15:2] (6:4:4:3): vmocniwly wnas náukę zakonu twego fwętego : obroc na drogę fprawiedliwá oczy náffe *RejPs* 61v, 165v; ż[e] on może dopuścić n przeciwko Apoftolfkiemu piłmu grzelzyć/ y ná przeciwko náuce ftárego zakonu/ to iest ná przeciwko przykazániu Bożemu *KrowObr* 9; *RejPos* 176v; ktory [Bog] nam dáł z náuki ftárego y nowého zakonu/ iáko fye go [grzechu] wiárowác zá iego wfómożeniem/ mamy *BiałKat* 218v; *WujJud* 79 *marg*, Mm7, Nn4v; *WujJudConf* 80; iz náuká nowého przymierza [...] náukę ftárego teftámentu nierowno zacniey przewyżzác miáła.

CzechRozm 111, 86v, 93 [2 r.], 111v; *CzechEp* 117; á ípráwiedliwość włafna Zydwófká íeít tá/ ktorą oni włafnymi íwemi síłáfmi/ náuką zakonną w ípomozeni/ wykonać w síłowáli *WujNT* 559.

»nauka zbawienna, zbawienia, o zbawieniu« = *scientia salutis Vulg; ministeria salutis JanStat* [szyk 37:17] (50:3:1): *OpecŻyw* 26, 116; *BielŻywGlab nlb* 13; *SeklKat* H3; *RejKupSekl* a3; *KromRozm II* f2, hv, f2v, v2v *marg*, v3 [2 r.]; *DZiwna* yeít chćiwońĆ Czártowfká ná [...] zwyedźyeny od náuki y drogi zbáwyenyey *KromRozm III* Av; nápiáfawłfy nyemáło kłyąg około náuki zbáwyenyey [...] yednák w wątpliwócyach íwych nye fádźi íye ná íwym rozumye *KromRozm III* O4; *LubPs* ee2, ee3; *BibRadz I* 346, 356b *marg*; *RejPos* 21v, 296; *WujJudConf* 39; *CzechRozm* 2v, 186v, 190, 191v, 222v, 255; *SkarJedn* 205, 235, 358, 403; *SkarŻyw* 113, 127, [407], 486; gdy po w ízytkich okręgach Swiátá Apóftoły/ Káznodzieie íwoie rozesłá/ ktorzy [...] od Duchá S. náuką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki [...] od błędow ku prawdzie [...] przywiedli. *StryjKron* 146, A; á potym odłóżywłfy ná ítronę rummy y chwałty ízkodliwe/ náukę fámę zbáwienną przed íię wezmę. *CzechEp* 105, 62, 105, 107; *NiemObr* 85, 91; Czechowie od í. Woyćiechá náukę zbáwienną poználi *ReszPrz* 29, 3, 98, 112; *ReszList* 190; Będąc przyczyniáć do słowá mego/ w drugich mieyfcách teź wymowáć z niego/ iákobych omylną/ zoftáwíl im náukę zbáwienną. *ArtKanc* P7v; *LatHar* 46; *WujNT Luc* 1/77; *SarnStat* 986; *SkarKaz* 384a, 417a; *SkarKazSej* 671b.

Szeregi: »artykuły i nauka« (1): Papiéfz Grzegorz wtory y trzeći [...] wiárę ták wszczepili/ ztymi ártykuły w ízytkimi y náuką/ ktora dzie íeít w Papieítwie *SkarŻyw* 520. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka i bluźnierstwa« [o herezjach] (1): odpowiediáć kxiędzu Bífkupowi Krákowfkíemu/ na fáfłzywą náukę y bluznierftwá íego. *KrowObr* 2.

»błąd (a. obłędliwość), (a) nauka« [o herezjach] (2): *BiałKat* 88v; *Cathol.* [...] Owa wy w ízytko opák/ ítárym nowe á ítáre nowym názywáćie. *Confefs.* Obłędliwości ludzkie/ náuki Bogu przeciwné/ Pílmá swiętego zániechawłfy. *WujJudConf* 5. [Ponadto w przeciwstawieniach 2 r.].

»duma albo nauka« [o herezjach] (2): A tá дума albo náuká máło nye w ílytkę Afrykę [...] zwyodłá byłá. *KromRozm III* E3, F2. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»ewangelija a (i, albo, to jest) nauka ((Pana) Krystusowa a. apostolska)« [szyk 7:2] (9): tám ínadź lepyey w cáłóci y doftoyeńftwye íwym záchowaná yeít ewángelia/ to yeít/ náuká Kryftułowá. *KromRozm I* E3v; *KromRozm II* g2, k3, 14; *KromRozm III* B8v; *KrowObr* 68v; *WujJud* 171; *SkarJedn* 11; OBáćz iáko Ewánielia y náuká o prawdzie Chryftuła Páná náłzego/ nie pímm íię zádnyim ludziom podawáłá *SkarŻyw* 363. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»głos, (i, a) nauka« (7): w ífelki íen íeít s práwdy/ fluchá głofu moiégo íj nauki moié. *OpecŻyw* 120; *RejPos* 121v, 122, 169, 186, 198v; *CzechEp* 360. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.].

»(nie) heretyctwo i (ani) nauka zła (a. nowa, a. obłędliwa)« [szyk 2:1] (3): Potymże íię ípraw/ Cny czytelniku/ íz Grekowie/ nie dlá złey náuki/ áni dla zádneho Heretyctwá [...] od kościołá íię S. oddzielili *SkarJedn* 256, 350, 373.

»(fałszywa a. przewrotna) nauka a (i) kacerstwo« [szyk 2:1] (3): *KromRozm II* e4v, o4; Tych złych ludzi náuká y kácerftwo głupie/ ízalone y zwádliwe/ gdy do Polki przyfzłó/ náłázło fobie godne zaki *OrzList* f. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»kazanie a nauka« (1): gdzie by łye co roznego od kazánya drugich ápoštołow/ á od náuki/ [...] w yego kazányu okazało. *KromRozm II* t3. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mandaty i nauka« (1): wolimy przeŝtrzegáć mándatow Bożych/ y náuki páná Chriřtuřowey *NiemObr* 116.

»mądrość i (a) nauka« (3): *WróbŻółt V*; przeczby thák pod przypowieřciámi pokrywał ty nieľkończone mądrořci řwoie/ á thy nieomyľne náuki řwoie *RejPos* 191v; *SkarKaz* 80b.

»nauka, (i, a) obyczaj (a. zwyczaj)« [szyk 6:1] (7): *OrzList* f2; *RejAp* 27; *KuczKat* 310; *WujJud* 123; Czym ľię [...] Kořcioł iego/ w náuce řwey y řwiátoľliwych zwyczáiach/ nigdy ľłufźnie nienágániony/ nie brzydźi *LatHar* 58; *SkarKaz* 382b; Lecz v heretykow wedle náuki y zwyczáiu ich/ tákiego do iednořci y zgody nie máľz ľpofobiánia. *SkarKazSej* 684a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.*].

»pismo (a. pisanie) i (a, abo) nauka« [*w tym: Pismo řw. 4 r.*] [szyk 14:9] (23): *WróbŻółt D6*; *RejKup* o2v; *KromRozm I* B4v, L, Lv; *Diar* 51; *RejAp* [183]v; żadnym innym wymyřlonym obyczáiem nie moźymy otrzymáć áni poľieřć kroľeřtwá iego řwiętego/ iedno gdy ľie będziemy ták ľpřawowáć á ták záchowywáć iáko ielř nam poľtánowione w ľzyrokich piřmiech á w pilnych náukach *RejPos* 187v, 70, 186v, 190, 351, Oo4v; *BialKat* 6; *RejZwierc* 8v; *WujJud* 32; *SkarJedn* 15, 285, 343; *SkarŻyw* 127; Doľyc nam ná tym/ że tych ľłow y tákich terminów w piřmie náľzym y w náukach nie pokaże. *CzechEp* 348, 98; *PowodPr* 28. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»nauka i (a) podanie« [szyk 9:2] (11): *KromRozm II* t4 marg, v4v; *KromRozm III* A4v [3 r.]; *WujJud* 135; ábyřmy wedle Apořtolřkiego podánia y náuki Ewángeliey ř. iedno Bořtwo/ Oycá y Syná y Duchá řwięte⁸⁰ w iednym á równym Mágeľtaćie wyznawáli *WujJudConf* 22; *SkarJedn* 112, 123; *ReszList* 190 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»postępk i nauka« (1): nie wiem/ żeby y on temu podpifowi řwemu doľyc vczynił: to ielř żeby prawdźiwie wedle Chriřtuřá páná/ y wedle poľtěpkow y náuki Apořtolřkiej/ ľługam Boźym/ iáko ľługa/ ľłuźył? *CzechEp* 333. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»prawa i nauka« (1): áby dárował y vbogacał tych coby mu ľię kľániáli/ y ná práwá iego [*papieřa*] y náukę zezwolili. *CzechEp* 350. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»prawda, (i, a) nauka [*Chryřtusa*]« [szyk 17:1] (18): *SeklKat* M2v; ktorzy [...] řthoiá wiernie á mocnie przy řwiętych náukach á nieomyľney prawdzie iego *RejAp* 118, 136v; *RejPos* 11, 29, 65, 83v marg, 84 (8); *SkarJedn* 112, 199, 394; *SkarŻyw* 456; *CzechEp* 359; *NiemObr* 164; *SkarKaz* 549b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*].

»nauka i (a, ani) przykľad« (4): *BielŻywGlab nľb* 13; *RejPos* 10, 231v; Poniewáľ oni [*apostoľowie*] ná to poľtánowieni byli ábyřmy ľie wedle náuki y przykľádów ich rżáďili *CzechRozm* 191v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»rada, (i, a) nauka« (18): *WróbŻółt B*; gdyź wřzytko dobre twoie zaleźy w tym/ ielřli zoľtánieľz przy tey řwiętey ráďzye á náuce iego. *RejPos* 172, 16v, 62, 65, 82v, 173 (17). [*Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.*].

»nauka i reguła« (1): Thom tu dla tego nápiřał/ áby koźdy wáľze náuki y reguły poznał/ iákie ľá wnych bluznierřtwá *KrowObr* 146v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka a (i) rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 7:5] (12): *LubPs* bb2 marg; *KrowObr* 68v, 200v, 230; *BielKron* 98; A to iest wżytká summá tego/ ftárác fie wedle wżzey możności fwoiey o poczciwy á pobożny żywot fwoy/ wedle náuk á rofkazánia Páńfkiego. *RejPos* 336, 79, 83v; *BialKat* 386v; *CzechRozm* 244; *StryjKron* A; Vczniowie to iego fą/ y fłudzy prawdziwi/ ktorzy ná náuce MiŃtrzá/ y rofkazánium páná fwego przeftawáią *NiemObr* 180. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.].

»rozumienie i nauka« (1): bądźcie dofkonáli w iednákimże rozumieniu y w iedney náuce [in eodem sensu et in eadem sententia] *WujNT* 1. *Cor* 1/10.

»słowo (boże itp.), (i, a, to jest) nauka« [szyk 60:12] (72): *WróbŻółt* V8, 118/172; *SeklKat* Hv; *KromRozm II* b3v, b4 [2 r.], c, e, f, f4 [2 r.]; *KromRozm III* C3; *LubPs* P; *RejAp* BB, 35v, 39; *RejPos* A5 [3 r.], A5v [2 r.], 11, 23, 63 [3 r.] (46); ftrzełz fie ábyś fie nie słał vczefnikiem ftołu dyabelŃkie^g/ ále mocnie vwierz fłowom á prawdziwey nauce Páná twoiego *RejPosWiecz*² 96; *RejZwierz* 196; *CzechRozm* 221; *SkarJedn* 7, 343; *CzechEp* 14, 97; *NiemObr* 73; wedle náuki kościoła Bożego y fłowá Chryftufowego: vmyśli vżywác ś. Sákrámentow *SkarKaz* 348b, 83a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 20 r.].

»nauka i (a, albo, także) sprawa« [szyk 12:10] (22): *RejPs* 176; *KromRozm I* B4; *KromRozm II* hv, i2, v; *KromRozm III* N4; *RejPos* 25v, 26 [2 r.], 139v, 209v, 251v, 276, 335; Otóz potrzeb [= potrzeba] náśládowác Páná y iego pokornéy náuki/ tákże pokornych fpraw. *BialKat* 38v; *WujJudConf* 118v; *CzechRozm* 244; *SkarJedn* 364; Bo to pewna z náuki y fpraw Chryftufowych iż on każń oftátieczną ognia wieczne^g/ opowiedał wżędy *CzechEp* 48; *ReszPrz* 10; *WujNT* 460, 844. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.].

»tradycja, to jest (abo, i) nauka (bez pisma podana)« (4): Heretyk iest káždy [...] ktory [...] o prawdzie wiary ChrześciáńŃkiewy wierzy co inŃzego/ á niźli ma poŃtánowanie ábo ográniczenie trádiciey ábo náuki kościelney. *WujNT* 747, 391, 606, 2. *Thess* 2 arg.

»nauka a upominanie« (2): á ftań mocno [...] przy Ńwiętey náuce iego/ á przy nieomylnym vpominániu iego. *RejAp* 19v; *RejPos* 262v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»(ani) nauka, (a, i, ani) ustawa (a. (po)stanowienie)« [szyk 21:5] (26): *RejKup* Zv; *MurzNT* 81; *KrowObr* 1v, 203v; drugie [księgi] fą ktorymi náukę y vftáwę RzymŃkich Papieźow karzę *BielKron* 196v; *GrzegRóżn* I4v; *RejAp* 78; A thák fie im zdáło iż im iuź więcey było nie trzebá do łáŃki Bozey [...]: iedno áby fie byli paráli á ćwiczyli á zachowywáli wedle oney náuki á wedle onego poŃtánowania Moizéfzowego. *RejPos* 178v, 8 [2 r.], 26, [105], 118v, 165 (11); *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 81 marg, **3; *KochPs* 75; Iemu dał moc wnáuce y vftáwach fwoich/ áby náuczał wżytkiego Izráelá woley Bozey *SkarŻyw* 491; *NiemObr* 26; *WujNT* 64, 717. [Ponadto w połączeniach szeregowych 31 r.].

»wiara, (i, a, a(1)bo) nauka« = *fides et doctrina* *PolAnt*, *Vulg* [szyk 33:28] (61): *RejKup* r3; *KromRozm I kt*, A3, F4; *MurzNT* 18v; *KromRozm II* a3, i2; *KromRozm III* B5; *DiarDop* 100; *GliczKsiąż* L5; *KrowObr kt* [2 r.] D [2 r.]; *BielKron* 206; *GrzegRóżn* H; *Mącz* 210c; *SarnUzn* G8; *RejAp* 30v; *RejPos* 23v, 115v, 124, 139v, 148v; *BialKat* 133v; *WujJudConf* 15, 61, 207v; *BudNT* 1. *Tim* 4/6; *CzechRozm* 65; *SkarJedn* 41, 80, 107, 147, 205, 264, 349; Bo wiedzieli iŃz on cudá nieŃtycháne [...] czyniác/ wiele ludzi do náuki fwey á wiary Chryftufowej przyćiągnął. *SkarŻyw* 363, 394, 536; *CzechEp* *3v, 357, 359, 360 marg, 362; *ReszPrz* 32, 34; *KochWr* 23; *LatHar* 673; *WujNT* 476 marg, 543, 1. *Tim*

4/6, s. 733; Gárdzili wiarą y nauką Ewángeliey świętey Zydowie *SkarKaz* 83a, 417a, b; *SkarKazSej* 671b, 684a [2 r.], 686a, 687a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 17 r.].

»nauka, (a, i, albo) wymysł« [o herezjach] [szyk 12:7] (19): *SeklKat* F3; *LubPs* aa4v marg; á gdy wftaną wżytki diabelskie náuki y wymysły/ tedy Kryftus íam krolowác będzie *BibRadz* II 141b marg; *RejPos* A5v, 44, 52v, 54, 68v (15); *SkarKaz* 240b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.; w przeciwstawieniach 6 r.].

»nauka i (a) wyznanie« (3): *SkarŻyw* 599; ktorzy ná ich náuce y wyznaniu przeftawáiąc y ná pálec od niey odstąpić nie chcemy *CzechEp* 361; *SkarKaz* 606a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»zakon a (i) nauka« [szyk 5:2] (7): *BielŻywGlab nlb* 9; Aczos potim gdi on [człowiek] [...] Wgardzyl zakon y nauky Ktore Pan Bog raczył dać. *RejKup* B; wífego dobrego/ á ná konyec krolefstwá nyebyelkyego nábawił/ gdy íye wedle yego náuki á zákonu ípráwowác będżyemy. *KromRozm II* e3; *KromRozm III* L5v; A íako czytałz w zakonie á w náukach swoich? *RejPos* 209v, 225v, 247v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»nauka a zjawienie« (1): Licemiernicy/ ktorzy íe zówżdy bali/ áby prze íakie nowe náuki á nowe zyáwienie/ nie były zelżone náuki ich *RejPos* 12v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

Jako drugi człon połączenia współrzędnego z imieniem twórcy itp. (lub zastępującym go określeniem) [w tym: o nauce Chrystusowej (49)] (77): Tákże też nye przeto Luter álbo náuká yego dobra/ íz nas ktemu przywyodłá/ íz íye około pífmá y íłowá Bożego pilnyey obyeraamy. *KromRozm I* L2; *MurzHist* C3, H3v, V3; ácz nye íá ku onym nowym miŝtrzem y náukam ich íkłonni *KromRozm II* a2. pv, v4v; *KromRozm III* A4v, C3, E4v, F3; *LubPs* Q3v marg, V4, Z marg, ee2; *KrowObr* 50 [2 r.], 149, 202v, 240v; *RejZwierz* 104; *BielKron* 211v, 333v; *RejAp* 20v, 30v, 82, 104, 110, Ee4v; *RejPos* 8, 29 [2 r.], 29v [2 r.], 30 [2 r.], 51v (25); *BialKat* 38v, 298v; *WujJud* 59v; *WujJudConf* 19v; *BudNT przedm* bv; Aza tego niewiełz/ co przeciw niemu mowiá/ teráźnieyłzy nowi nieobrzezáni zydowie/ ktorzy Chriŝtułá Páná y náukę íego precż odrzuciá. *CzechRozm* 223, 70v, 95v, 262v; *SkarJedn* 73; *SkarŻyw* 600; *CzechEp* 31, 43, 350; *NiemObr* 42; BALAAM fałzywy prorok y náuká íego. *WujNT* Xxxxx2, 369, 375, 722, 844; *SkarKaz* 550a; *SkarKazSej* 682a, 686a.

W przen (349) : OpecŻyw 133v; *OpecŻywPrzedm* C4; *BielŻywGlab nlb* 13; Rodzili gi [grzech] gdy na íego íwiętą naukę zgrzitali, *WróbŻołt* C5v, V8; we wnátrznóciach pierŝi moich nólłę nápiŝaną naukę twoię. *RejPs* 61; to íeŝt nielekce błogóŝławiony człek/ ktorego ogárnęłá náuká twoiá [!] *RejPs* 139v, 86, 108; *SeklKat* L3; *RejKup* y2; Aleŝcye yá [światłość] wy mniłly y popi íwoyá nauką y zabobony zácмили byli. *KromRozm I* E3, F3v, L; *MurzNT* 81; Małz s íobá wŝędźie noŝic naukę niebiełką *MurzHist* H3; *KromRozm III* G6v, Q3v; *Diar* 51; yeŝli preceptor yáko w náuce á w wierze myli y chramye/ po temułz też y wceń obłedliwem íe síłác [...] musi. *GliczKsiąż* L5; Íako íá ci błogóŝławieni ktorzy nie íá zmázáni íáká fálełzną nauką *LubPs* aa4v marg; Przipythawanie człowyeká/ ktory [...] poddawa íe pod moc á zwierzchnoŝć náuki Pánŝkiey *LubPs* aa5 marg, Y4v marg; Kthorá naukę íwoię/ átzkolwiek íá íłowki íedwábnyymi pięknie vprządł/ y vpŝtrzył: A wŝzakóŝz niemáłz nic ínżego w niey/ íedno pychá papieŝka *KrowObr* [B3]v; lepiej było Kxiędzu Biŝkupowi Krákówŝkiemu/ áby był tę naukę ílátáńŝką/ domá zákrył *KrowObr* B4; áby íwymi dobrymi vtzynki przyochędożyli/ y naukę Páná Iezu Kryŝthá [...] y íami íiebie. *KrowObr* 64v, C, 1v, 48v [2 r.],

64v, 126v, 229, Tt2v; ná wšytkę ziemię niech pádnie rofá. (*marg*) Ziemiá znáczy Pogány fucha á oprocz wilgotności tey náuki świętey (-) *BibRadz Iudic* 6/39; z przyrodzenia tho ma ferce człowiecze zátwardzonym być ku náuce zbawiennej *BibRadz I* 356b *marg*; Náuká Kriftułowá biie ferca wiernych *BibRadz I* 358d *marg*, II 67b *marg*; *BielKron* 45v, 142v; *GrzegRóżn* H; *Prot* C; iáko poznác iad ich náuki *SarnUzn* H4 *marg*, G5, H6; *LeovPrzep* G3; iáko tych cílávych łzkap wiele dziś biega/ [...] práwie mieczem wyłiekáiąc thę białość á fzczyrość woley á náuki Páná tego. *RejAp* 57; ktorzy vpádli z ogniem fáłszywych náuk fwoich *RejAp* 74v; iz zarážili á popalili [...] trzecią część łodzi ná ktorých pływálá wierna náuká [...] Páná náłzego. *RejAp* 74v; iz oni iáwnie czynili lekkość temu świętemu Báránkowi/ [...] ná wípák wypráwuiać náuki święthe iego *RejAp* 123; ono wnet ma kázdi nadobny plałtr náuki Pánłkiey ná ty obiecáne wrzody *RejAp* 132v; Prorocy y Pátriárchowie [...] do tey forty píłmy á náukámi przez Duchá świętego obwołánemi drogę otworzyli *RejAp* [183]v, BB, BB3v, 74, 78, 136v; gdyž naukę Kriftowę/ która siedzi ná práwicy Bogá oycá/ wzgárdził *HistRzym* 102, 102; Czárt fie łtára ábi zácyerał wyerną náukę. *RejPos* 26 *marg*; dziwnie kákol fwoy rozłiewa fáłsznych náuczycielow y nauki ich *RejPos* 51v; Vłzczepilem w niey práwá máćicę prawdziwey náuki fwoiey *RejPos* 60 v; Abowiem wołáią ná cię ony tłuźcže fáłszywych náuk/ kthorych dziś pełen fwiát *RejPos* 68v; vkázuie im pokrzywy/ piołyn á ciemierzycę onych fáłsznych náuk *RejPos* 123v; ále fie ciśń mocno záłłowy á zá náukámi Páná fwego *RejPos* 169v; co pokátne á omacmie kłáda á zámietuią fieci fwoie ná nas/ fáłszywych náuk fwoich *RejPos* 177v; iuž nas nie będzie mogł zwieść z onego gościńcá/ ktorýs ty nam vtorowác raczył prawdziwemi píłmy á náukámi fwoiemi. *RejPos* 186v; iáko nas dziś máłz wiele tych Fáryzeufzow/ do ktorých kołáce [...] náuká święta twoiá *RejPos* 225; Niecháć go [*Krystusa*] oni vkázuią iáko chcą ná tych pułtyniách omylnych náuk fwoich. *RejPos* 261v; ktory [*św. Szczepan*] [...] krwią fwą oblał á zápieczęthował święthą prawdę iego y náukę iego. *RejPos* [278]; Karmisz ie plewámi omylnych á fáłszywych náuk fwiátá tego. *RejPos* 314v; ktorzy [...] przyoblekli fie odzyeniem nowym/ náuk/ woley/ á rołkazánia Páná fwego. *RejPos* 339v; Przecz im nie podawáfz kwiatków ábo zyołek onych wdzyęcznych łłow/ náuk/ á poštánowienia Páná twoiego? *RejPos* 346, 16v, 26, 51v, 54, 64v (32); *KuczKat* a2; o co fie iuž v nas w Polłzche nie kušili/ Aby łzczyrą náukę Pánłką zádušili. *RejZwierc* 250; Luterani kościelney náuki álbo nierozumieią/ ábo ią wywracáią *WujJud* 221v *marg*, 20v, Mm5v; *RejPosWstaw* [143⁴]; Bo náukę ošwiecam iáko šwitánie *BudBib Eccli* 24/38[44]; ktory [*papiež*] náukę iego y vftáwy wyłzpocił. *CzechRozm* **3, 191, 220; gdzie píłmu y náuce Božey fchowánie *SkarJedn* 15; Pierwłza [*powinnošć*]/ áby [*starszy Košciola*] wiary S. y iey wyznánia y náuki niebieskiey był opoká *SkarJedn* 121; ktorzy z iego mądrey y Bołkiey náuki/ ogłodzeni łá. *SkarJedn* 131; obiemá rękómá łłuzby fie iego S. y zakonu y náuki Božey chwyćili. *SkarJedn* 235, 46, 251, 359, 396; Náuká moiá/ y święté vftáwy W šmieciách v ciebie *KochPs* 75; Boleię pátrząc/ že depcá žli náukę twoię. *KochPs* 185; wiárę S. przyimuiąc náukę iego w ferce do domu odnošili *SkarŽyw* 30; Wielkim głošnym był dzwonem y trábą náuki Božey *SkarŽyw* 86; z oney fie łkrzynie w ktorą był P. Iezus fwoię wyłoká o Bołtwie fwjm náukę zchował/ bogácili. *SkarŽyw* 408, 59, 200, 453, 504, 599 [2 r.]; Nie máłz kácerłtwá łzkodliwłzzego/ iedno gdy kto [...] zmyłł duchowny obráca w ciełefny ták [*errata zmienia: tákže*] ciełefny w duchowny á náukę tež niebieską nicuie w žiemłką *CzechEp* 111, 66, 76, 136, 337; Skąd zaráž widzieć możecie/ onę drugą mocną

Báztę náuki kościoła Bożego/ Traditionem ReszPrz 22; Z tą iego taką nauką/ podźmy do Probiezjá ReszPrz 36; Splótl tedy tę to naukę fwoię/ z żydowłkiego vporu/ z kácerłkiego błędu ReszPrz 39; Y podobnalz to rzecz ku wierzeniu áby prawdziwa náuká do tych czáłow w więźieniu ciemnym/ tych to wyliékáčow czekálá? ReszPrz 98; Ná ftołicy iedności/ poládzil Pan BOg naukę prawdziwą. ReszPrz 100; mułi fię náuká ś. onych Oycow y przodkow wálznych łámáć. ReszPrz 109, 3, 102, 112; ná ktore to Miálto/ y ná iego naukę/ wśyftkie vffy kácerłkie [...] vderzyły ReszList 182, 189; Zátrác miły Pánie tę bełtyą okrutną/ która plugáwi Winnicę twą nauką omylną ArtKanc I16v, M16v; ZAlmákováłá dźis bárzo/ Wiklefa kácermiłtrzá náuká/ łákomym Kátholikom LatHar 126, 360, 442; ktory [Kościół] od fznuru náuki Apóstołłkiewy nigdy nie vftąpił WujNT 288; księgi kácerłkie otworzywłzy [...] powital dym ciemney náuki kácerłkiewy WujNT 860, 139, 349, 642, 654, Tit 2/10; Ci nowi z fwoią dźis vrodzoną nauką [...] mowią SkarKaz 43a, 549b; v iednego ftołu ś. náuki y lákrámentow záśiádác [...] rofkazał. SkarKazSej 684a; Heretycka náuká cnoty fułzy y korzeń ich podcina. SkarKazSej 686a marg, 671b, 686a.

W charakterystycznych połączeniach: nauka brzmiąca, ciemna, dzika, niedrożna, (nie)ozdobna (3), ożywiająca, [z czego] płynąca, (nie)smaczna (2), dziś urodzona, dawno utarta, zapieczętowana; nauka jest nasienie mądrości; baszta nauk(i), białość, ciemierzycyca, dym, dziedzictwo, dzwon, jad (2), jasność, kąkol, macica, odzienie, ogień, opoka (2), oziębłość, plastr, plewy, pniak, pochodnia, podpora (2), powietrze, pustynia, sędzia (2), sieci (2), słup, stoł, stróż, strzały, sznur, tłuszcza, trąba, wilgotność, wspan, ziołka; nauka bije serca, brzmi (2), w więzieniu czeka, w sercach ginie, kołace [do kogo], łamie się, ogarnęła [kogo], pływa [na czym], korzeń cnot podcina, rośnie, siedzi na prawicy Boga Ojca, (po-, za-)smakuje [komu] (3), cnoty suszy, [leży] w śmieciach, targa się [na co], upadła, woła [na kogo], zemdlala; nauk(i) chwycić się (4), macać, skosztować; poddawać się pod moc nauki; ugodzić do nauki; od nauki odlatywać, daleko się odstrzelać, odwieść się na stronę, uchylić (uchylać) się (2); z nauki ogłodzony, płynący, urość (3), wyczerpnąć, zeprzeć; schowanie nauce; zatwardzony ku nauce; naukę (po)deptać (2), kraść [komu], nicować, (we wnętrzościach a. z sobą) nosić (2), krwią oblać, oczyścić, w sercu do domu odnosić, oświecać, poduszczać, posadzić na stolicy (2), krwią (za)pieczętować (2), przyochędożyć (przyochędażać) (2), w skrzynię schować, spleść [z czego], uprząć, na wspank wyprawować, wyszpocić, wywrocić (wywracać, (s)przewracać) (9), zacierać (2), zadusić, (doma) zakryć (3), zatłoczyć, (o)zdobić (2); na naukę uderzyć, zgrzytać; nauką brzmieć, wiele [kogo] narodzić, drogę [do czego] otworzyć, plugawić, pomazać (pomazany) (2), lud przewrocić, rozwiązać, spojony, świecić [komu], trzymać się, utorować drogę (gościniec) (2), wiązać się, zabijać, zaćmić, (doma) zakryć (3), zarzucić, zmazany; z nauką pojsć do probierza; za nauką cisnąć się, w nauce chramać, młody.

Fraza: »nauka kwitnie« (1): Tám oko fwoie obrácyćie/ [...] gdzie nabożeństwo/ y náuká/ y Krolestwo Chryftułowe kwitnie SkarJedn 402.

Zwroty: »budować naukę, nauką; nauką zbudowan; budowanie nauki« [szyk zmienny] (2:1;1;1): proznoby byli co w ludźyach nauką fwoyą budowáli/ gruntu wyáry [...] pirwey nye vmocniwłly. KromRozm II c4v; KromRozm III D6v; CzechEp 105; WujNT 584 [2 r.].

»karmić, posilać nauką; pokarm, chleb nauki« (2:1;2:1): WróbŻołt N; áby y oni ludzie vbodzy/ ktorzy wielki niedośtátek cíрпиeli/ báwiąc fię więcey pokármem fłow á náuki Páńłkiewy/ byli

opátrowáni y wípomagáni. *RejPos* 23; *KuczbKat* 5; iam [tzn. *Stolica Carogrodzka*] iuż Mátká porzucona/ [...] iuż vřhły pierśi moie/ karmić was y wychowác náuką zbáwienną nie mogę. *SkarJedn* 403; *SkarŻyw* 26; *LatHar* 679.

»nasyć, upoić, napojony nauką« = *doctrina imbutus* *Modrz* [szyk zmienny] (1:1:1): gdys zřtąpił z nieba vpoięs ią [ziemię] mądroćią y nauką. *WróbŻółt* V; *RejPos* 184; *ModrzBaz* 77v.

»nauką oświećić (a. oświecać); światłość nauki« [szyk zmienny] (6;4): Przidzie prorok dla zbáwienia twego Ten wizytek řwiát náuką oświeći *BielKron* 133; *SarnUzn* B6v; *RejPos* 41, 338 [2 r.]; *SkarJedn* 317; *ReszList* 179; *LatHar* 447, 449, 673.

»paść (się) nauką, w nauce; pastwisko nauki« (3:1;7): *WróbŻółt* Z4; *SeklKat* H4v; *RejAp* 35v; pořtánowiwfzy wřzytki řpráwy około tich owieczek řwoich/ zořtáwiwfzy im ony rořkořzne pářtwiřká řwiętych řłow y náuk řwoich/ [...] řzedł do Bogá Oyczá *RejPos* 122v, 122v [2 r.], 123v, 124v, 314v, 340v; *BiałKat* 133v.

»naukę (a. nauki) rozsi(ew)ać (a. siać); przysiać, rozsiewca nauk« [szyk zmienny] (13;1:1): *DiarDop* 103; *LubPs* C2v *margin*, cc2; Hugo Břřkup s Konřtaⁿciey/ ofkárzył przed Senáte^m Zwingliuřzá/ iz Nową Náukę rořiewa *BielKron* 197v, 198, 202; *RejPos* 54y, 64 [2 r.]; *SkarJedn* 396; *SkarŻyw* 119; *CzechEp* 40; *ReszPrz* 63; *WujNT* 525; *SkarKaz*) (2).

»szafować naukę; szafowanie, szafarz nauki; nauka szafowana« [szyk zmienny] (1;2;1;1): *KromRozm III* C8v; Co zá porzádek ma być w kořciele Páńřkim/ to ieřř/ řzáfowánye prawdziwey nauki řłowá Bożego. *LubPs* cc3v *margin*; *BibRadz* I 436b *margin*; *RejPos* 38v; iáko [...] řługę wiernego/ á řzáfarzá náuki Chryřtuřowej/ wyřłáli z Hieruzálem do Antyochiey S. Bárnábę. *SkarŻyw* 536.

»szczepić w naukach; nauka szczepi, naszczepiona« [szyk zmienny] (2;1:1): Przywvedzye go řwá nářřczępyoną náuką nye tylko o řzkodę cyáłá yego/ ále y duřłe řámey *GliczKsiąż* L5; *RejPos* 23v [2 r.]; *SkarKazSej* 686a.

»wykorzeńić naukę; wykorzenie nauki; nauka była wykorzeńiona« (2;1:1): *LubPs* A4; obaczyřz błędy ktore řářłęzny prorok [*Mahomet*] wam vřřwáwił/ y wykorzeńiř iego náukę z pořřzodká Tureckich ludzi. *BielKron* 254v; *RejPos* 282; *CzechEp* 360.

»naukę w(y)l(ew)ać« [w tym: w kogo, w co (3), czemu (2), do czego (1)] = *doctrinam effundere* *PolAnt* [szyk zmienny] (8); *KromRozm II* t4v; *RejAp* BB4v; *BudBib Eccli* 24/39[46]; *SkarJedn* 89; *SkarŻyw* 408; Temu Miářtu [...] wřzytkę zdrową náukę zekřwią włáfną záraz Apořtołowie řwięći wyláli. *ReszList* 190; *WujNT* 514, 878.

»zarazić naukę; pozarażać (a. zarazić się) nauką; zaraźliwa, zarażona nauka« [szyk zmienny] (3;3;6:1): *MurzHist* N2v; *LubPs* V3v *margin*; *BielKron* 158; *RejAp* 77v, 82, 84v, 94v; Bo oni [...] pokátną á iádowitą náuką ludzie pozárażáli. *WujJud* 5v, 20, 76; *CzechEp* 30, 31, 209.

»zátłumi(a)ć (a. tłumić) naukę; potłumiona jest nauka« (7;1): *LubPs* A4, aa5v *margin*, bb6; *RejAp* 104; Azář řie nie chwieięł miedzy tą trzcíną rozmáithe wymyřły á wynáłáři iego/ zátłumiáięc řzczyrą wolą á naukę Pána tego. *RejPos* 10v, 11, 26, 65v.

Wyrażenia: *bibl.* »nauka Balaamowa [= zdradliwa]« = *doctrina Balaam* *Pol Ani*, *Vulg* (5); *BibRadz Apoc* 2/14; Iz [nauka *nikolaitów*] była podobna ku náuce Báłáámowej. *RejAp* 26v, BB8, 26; *WujNT Apoc* 2/14.

»nauka diabelska, szatańska, czartowska« = *herezja; bluźnierstwo; doctrina daemoniorum Vulg* [szyk 20:6] (16:7:3): *SeklKat* F3, M2v; *KrowObr* A2v [2 r.] B3v, B4, 40v, 55 (14); *BibRadz* II 141b marg; *RejAp* 166v, 171; *RejPos* 64 marg, 345v; A też wiełz z Páwłá świętého Proroctwá: iż [...] miało ich wiele odftąpić od Wiáry/ á przyftać ku Duchóm obłędliwym y naukóm fztátáńskim *BiałKat* 113v; *ArtKanc* E6v; *WujNT* 1.Tim 4/1, Aaaaaa2; *SkarKaz* 240b.

»droga, gościniec nauk(i)« (4:1): nic inffe⁸⁰ łobie potrzebnieyffego nienayduię iedno obroćć nogi fwoie ná drogę fluffnofći/ á náuk twoich *RejPs* 179v; *BielKron* 141v, 218v; *RejPos* 184, 261v.

»głowa nauki« (3): Papież Sędzia niefpokoynych/ Książę/ Doktor y głowá prawowierney náuki. *SkarJedn* [d8], 107; *SkarŻyw* 394.

»nasienie nauki« [szyk 5:1] (6): *KromRozm* II c; Pan zówzdy fie o to ftárał/ áby fie tu było mnożyło dobre nafienie narodu ludzkiego/ á ktemu y náuki iego. *RejPos* 52, 63, 64v [2 r.]; *KuczbKat* 425.

»owoc nauki, z nauki« (3:3): *KromRozm* I D2; Ólmy owoc tey náuki/ iż przydzie do thego/ że fie będziem iteż muśimy krzćić znowu *SarnUzn* H5v, G8v, Hv, H5; *WujNT* 31marg.

»skarbn nauki« (5): Poználi iáko go łam Chryftus náuczył y wlał fkarbn náuki y wiáry fwey włerce iego. *SkarŻyw* 536, 363; *WujNT* 732 marg, Bbbbbbb4; *SkarKaz* 80b.

»studnica nauk« (1): By iáko z żywego źrzodłá wzyfcy z tąd czyrpáli/ A ftudnic fáłefznych náuk ludzkich zániecháli. *BibRadzBaz* ktv.

bibl. »wiatr nauki« = *ventus doctrinae PolAnt, Vulg* (19): *KromRozm* I E2; *KromRozm* II v4; *KromRozm* III G8, H2v, H3v; *LubPs* bb4v marg; Abyfmy iuz nie byli dziećmi chwiejącemi fię/ y nie byli miotáni thám y łám ledá wiatrem náuki *BibRadz* Eph 4/14; *WujJud* A7v, 37; *RejPosRozpr* c; *RejPosWstaw* [143³]; *CzechRozm* 20v; *CzechEp* 69, 117; *NiemObr* 44; *WujNT* Eph 4/14, s. 676 [2 r.]; *SkarKaz* 43a.

»woda nauki« (4): *WróbŻółt* Z5v; *RejPos* 197; poddáni W.K.M. [...] wzgárdziwfy te zákálone Odfzczepieńfkie rowy/ z łzczerych ftudnic wodę przezroczyftá náuki Chriřtuřowej czerpác będą. *WujJud* B2; *SkarJedn* 11.

»zdrowa nauka« = *sana doctrina Vulg, PolAnt* [szyk 27:5] (32): *KromRozm* III Cv; Vfkárzenye ná złońniki/ ktorzy dobrá á zdrowá náukę zgwałćili. *LubPs* C3v marg; *KrowObr* 227v; *Leop* 1.Tim 1/10, 2.Tim 4/3; *BibRadz* 1.Tim 1/10; *WujJud* 20; *BudNT* 1.Tim 1/10; *CzechRozm* A4v, 60, 222v; *KarnNap* ktv; *SkarJedn* 7, 11, 298, 349; *KochPs* 3; *SkarŻyw* 27, 147; *CzechEp* *3v, 71, 204, 209; *ReszPrz* 27, 28; *ReszList* 190; *WujNT* 1.Tim 1 arg, 10, 2.Tim 4/3, Tit 2/1, Zzzzz3, Aaaaaa2.

Przen: O wplywie szatana (4) :

W poláczeniu szeregowym (1): á iefli nie z Bogá iefł/ tedy pewnie s czártá á z onego miřtrzá/ ktorego woley/ wymyřłow/ á náuki/ náłłáduie. *RejPos* 84v.

Zwrot: »nařładowác nauki« [szyk *zmienny*] (3): Ale wierz mi žácżku ktory náłłáduiefz they náuki iego [czarta]/ iefli fie nie obaczyřł/ poznařł co to za miřtrzá mařł *RejPos* 44, 44, 84v.

Wyrażenia: »w nauce miřtrzn« (1): Iż ie Pan frodze ořłádziwfy ma podác w pořłufzeńftwo iego [czarta]/ áby fie vcieřzył nád tymi žacżki łwoiem/ ktorych on w tey náuce miřtrzem iefł. *RejPos* 44.

»omyřna nauka« (1): A ciemnořci go nie poznařł/ to iefł/ ći wzyřcy ktorzy náłłáduię ciemnego miřtrzá tego/ á omyřnych náuk iego. *RejPos* 44.

3. *Poszczególne twierdzenia, zasady postępowania lub ograniczone zespoły twierdzeń i zasad; doctrina HistAl, PolAnt, Vulg; disciplina Vulg, PolAnt, Mącz; documentum Mącz, Calep, Cn; regula Mącz, Modrz; canon, institutio, praeceptio Mącz; praeceptum, praescriptum Modrz; dogma PolAnt (1262) : OpecŻyw 178v; Ty wżytki rzeczy zetrzy na mialki proch/ á potym zmieszay, y tak pożyway iako mafz naukę. FalZioł V 73; Wezmi Litargirium/ tho iest gleytu ízełc vncij / blaywafu czterzy vncije/ oliwy ieden funt, Vczyń mafc podług nauki. FalZioł V 108, II 21c, V 22a, 23d [2 r.], 99, 108, 110v; PEriander Corintfki mędrzec ieden z liedmi mądrich piłaf nauki barzo vżyteczne BielŻyw 18, 84; KłosAlg F4; KromRozm III F; Diar 54; BielKom kt; LubPs I4v marg, ee3v marg; KrowObr 68, 78 [2 r.], 90; Leop Eccli 41/17; BibRadz I 5c marg, 216b marg, 353v, [481], II 90d marg; BielKron 194v, 213, 232v; Canon, Graece, Latine reguła. Nauká wedle którey co ma być íprawowano Mącz 34a, 196c, 436c; OrzQuin O4 marg, T3v; SienLek 125, 140v, S[ss]4; A według téy náuki/ nie trudno będzie Koło zmierzyć. GrzepGeom Iv, G4v, H2v, I2, K4, O2, P2v; Summá s tey wżytkiey Ewányeliey/ ná náuki krotko/ dla lepżzey pámięci/ zebrána. RejPos 4; pilno słuchay/ ná iákim zakonie á ná iákiey náuce thy íwoie nowe bárnádyne [...] Ítánowić raczy RejPos 170v, 7v, 11, 14, 17, 20v (17); BiałKat c, 248v; BielSat M4v, N4; Hiftoria prawdziwa ktora íe stálá w Lándzye mieyfcie Niemieckim/ z ofobnemi náukámi HistLan kt; Niekażesz krásć/ á íam krádniesz? A tą náuká dobrá/ nietylko zábraniáli częftego grzechu [...] ále też burdy [...] vfkramiáli KuczKat 325, 95; WujJud 96; WujJudConf 212; Są y drugie potrzebne náuki w ílowiech tych Apoítolfkich RejPosWstaw [21³], 22 marg, [143²]v; Strum E2, I3v; BiałKaz D, D4 [2 r.]; CzechRozm 253; ModrzBaz 7, 59, 68; vłtyżał potrzebná/ poćiefzná/ y prawdziwą od tego który iufz był w tákich rzeczach ćwiczoný/ naukę. SkarŻyw 290, A3v, 52, 119, 209, 471; ná oftátek [...] prófimy cię/ áby [...] prawdziwym Litewfkim y Witóldowym przykłádem nas rządzil y íadził/ [...] A íefli od tey náuki/ y tego przedíewięcia odítapilz/ tedy y íam íwoiego/ y náfzego zginienia ty íam przyczyná będziesz StryjKron 667; CzechEp 19, 219, 224; ReszPrz 57; BielSjem 35; Calep 338a; Y dla tegoż/ tákem te lífty/ álbo Inwentarz/ wytáwic kazał/ áby/ komuby íe nie dofyć w tych náukách dzialo/ kártá do przypíánia bylá gotowa. GostGospSieb +4v; LatHar +7v, +12, 67, 665 [2 r.]; WujNT przedm 27, s. 31, 243, 519, 1.Tim 6/3; Timor Domini corona fapientiae, O iákoż to rozna náuká od poítępkow íwiátá tego WysKaz 4; PowodPr 60, 81, 83; SkarKaz 207a, 276b, 311b, 417a; SYlorus był Tátáryne wiele íynow máiac/ Zotáwil im náukę tę to vmieráiac. CzahTr E2; SkarKazSej 669b, 686b [3 r.].*

nauka czego [= o czym] (36): íwego blyfznyego mylouala bo yemu nauká dobrych vczynkow ukazouala PatKaz III 149v; Nauka poznawania po poczęciu niewiałthy/ íefli z íynem albo z dziewką: chodzi. FalZioł V 15; Przy tym íe poczyna Tractat/ tho iest nauka rozmagithych lekarzftw doíwiadczonych: thak naprzeciw Morowemu powietrzu: lako y naprzeciw kaźdemu iadowi FalZioł V 72; WróbŻołt Nv; Bowiem niemálá czefc íákob y yni przodkowie nálfy odzierzeli/ íz wydáli náukę íluffnego żywotá potomkom íwoiem RejPs 114; SeklKat I; GroicPorz nnv; BibRadz Eccli 50/28[29]; BielKron 333v; KwiatKsiąż P4; Mediocritatis regula, Mierności nauká. Mącz 351a, 413c; SienLek 1, 1v źp, 46v źp, 47v źp, 50v źp (12); SienLekAndr a3; Náuká pocyechy w niedoítáthkoch nálfzych. RejPos 19v marg; BiałKat 46, 221, 248v marg; BudBib Eccli 24/31[37]; SkarŻyw 358; WujNT Hebr

6/2, s. 762; NAVKA MOWIENIA WIANKA *SiebRozmyśl* F2; *SkarKaz* 488a marg. Cf nauka czego na kogo.

nauka czego [= do czego się odnosząca] (2): Wykład tego przedziwnego Pozdrowienia położy się w nauce siódmego rozdzielienia na początku. *LatHar* 8, 255.

nauka czego [= jakiego pochodzenia] (7): Aleć mię próżno chwała/ wcząc nauk rozkazania ludzkiego. *MurzNT Matth* 15/9 [przekład tego samego tekstu *Mar* 7/7, *BudNT*, *CzechEp*, *WujNT*], *Mar* 7/7; *BudNT Mar* 7/7; prawdziwa wolność [...] należy [...] w rządzeniu rozumu/ wedle którego nauki/ najlepiej a najświętobliwiej jest życie na świecie. *ModrzBaz* 71v; *CzechEp* 117; *WujNT Mar* 7/7; *WysKaz* 27.

nauka czego [= w czym zawarta] (9): Wybraliśmy [...] Maximilianą syną Cefarckiego gruntownie/ y przylięgami te⁸⁰ potwierdzili. W niczym nauki starodawnej złotey były nie naruszowały *BielKron* [332²], 46; *OrzQuin* Aa5; obacz naukę tej Ewangelii świętej k czemu się ściąga. *RejPos* 14; *LatHar* 3; *WujNT* 517 marg, 518 marg, 783 marg, Aaaaaa4.

nauka czego na kogo (1): Nauką pokory na łtany wielkie. *SkarKaz* 515a marg.

nauka do czego (4): *RejPos* 132v, 230v; *BialKaz* Gv; y daie mu [papież namiestnikowi w Grecji] nauki do czynienia rządu w duchownym kościelnym łtanie. *SkarŻyw* 319.

nauka około czego (16): Nauka około wstów świeckich *MurzNT* 76 marg, 78v; Nauką około imowania iye konia/ y innych rzeczy/ także. *GroicPorz* oo3; *GórnDworz* L6 [2 r.]; *RejPos* 112, 225v, 339; *KuczbKat* 235; A Tymoteuszowi Páweł Apóstoł naukę podać około zachowania zdrowia iego. *CzechRozm* 189; *SkarJedn* 276, 278; *SkarŻyw* 471 marg; *SkarKaz* 43b, 453b, Oooo3b.

nauka z czego (18): A pothym porządkiem poydą inie łprawy kościoła świętego/ y inie nauki nam potrzebne s praw á z żywothow ludzi świętych *RejPos* 269, 44v, 51, 167, 269; *BialKaz* D2; *CzechEp* 103; *LatHar* 258 marg; Nauką z wypadku Piotrowego. *WujNT* 180 marg, Aaaaaa4v; *SkarKaz* 38b, 39b, 44a, 385a, 416b, 576b, 606b. Cf nauka z czego do czego.

nauka z czego do czego (1): O naukach z Ewangelii do obyczajów. *SkarKaz* 608a.

nauka od kogo, od czego [w tym: mieć, szukać od kogo] (4) (9): *FalZioł* V 107v; Ale gdyżemy o pczółeah gadkę pczęli pobaczimy łyrzey odnich naukę *BielŻywGlab* n1b 11; *KrowObr* 148v, 200v; *RejWiz* 182; *RejPos* 69v marg, 112v; *BialKat* 308v, 318v.

nauka u kogo [= w jakim tekście się znajdujaca] (1): A gdzieby to tak było/ yako ci kacyrzowye twirdzą/ iżby tylko wybrani do kościoła tego przyślucháli/ tedyby prozna a nyeprzyłtoyna łynowi bożemu była nauką ona v Máthulfá S. gdzie onego/ który przeciw nam zgrzełły [...] kościołowi każe opowedyć *KromRozm* III D.

nauka komu (23): *OpecŻyw* 35; *PatKaz* III 122; *LubPs* Z4v marg; Nauki Rękoymiom opisane w Prawie. *GroicPorz* r2v, c4v, r3, oo; *Leop Ps* 130 arg; Brzemienney paniéy nauką *SienLek* S[ss]v; Nauką tym co ledá przed czym wpadáią *RejAp* Ee2v, BB4v; *RejPos* 115v, 169 marg, 234, 311 marg; *RejZwierc* 202; *GostGosp* 6, 28, 54, 134; *LatHar* 130; *WujNT Luc* 3 arg [2 r.].

nauka czemu [= w jakiej sprawie] (1): Ale gdyłmy o ránach w mowę záłzli/ gdyż nie włzędy barwierzá mieć może/ gdzie rány do łtanie/ áby téz temu nauką była/ o tym przyłzły *Rozdział* będzie. *SienLek* 145.

nauka ku czemu (6): *PatKaz III* 154v; *GliczKsiąż kt*; Niebo/ niebo Páńskie ieft/ ale ziemię oddał fynom ludzkim. (*marg*) Thu ieft wielka náuká ku poznániu wielkiej dobrotliwości Bożey przeciw ludziom. [...] (—) *BibRadz Ps* 113/16; *OrzQuin T3*; *RejZwierc* 173, 202.

nauka (na)przeciw(ko) czemu (6): Nigdziéciém nienayduiełs nauki lepífé naprzeciw zdrádlwym a krótkim rokłósfám cieiefnym/ [...] iako w żywocie miłóściwego pana Iezu Kryfta *OpecŻywPrzedm C3*; *LubPs B3*; *RejPos* 76v *marg*, 224 *marg*; *SkarŻyw kt*, 384.

nauka na co (8): Tu małz pilną náukę ná obiáśnienie rozumu twego od tego Páná fwe^{go}. *RejPos* 116, 70, 116v [2 r.], 216v *marg*; *SkarŻyw* 481; Dwá fą przy nich Regeftry. Ieden do náuk ná zmoćnienie Kátholickiey wiáry: A drugi do napráwy obyczáiw fłużący. *SkarKaz kt*, Ooooo.

nauka o kim, o czym (129): Nauka O poznawaniu vriny/ to ieft mocz u tak zdrowego: iako y chore^{go} człowieka. *FalZioł V kt*, IV 44b, V [1], 12, 12v *żp*, 60; *KłosAlg G*; *SeklKat V4*; *MurzNT* 111; *KromRozm III E*, E3v; *LubPs F2v marg*, aa4, bb4 *marg*; *KrowObr* 78v [2 r.], 145v; Duch Páńki pobudzáiąc Gedeoná áby profił o znák/ przekłáda nam náukę o przyfciu y o kroleftwie Kryftułowem *BibRadz I* 138d *marg*; *Goski A16v*; *GrzegRóżn F4v*, M2v; *SienLek* 34, 45, 45v, 46, 50 (12); *GrzepGeom P2v*; *RejPos* 134v, 148 *marg*, 157 *marg*, 173v *marg*, 177v (10); *RejPosWiecz²* 93; *BiałKat* 288v; *GrzegŚm A2v marg*, A3v, 19 [2 r.], 67; *KuczbKat* 9, 105 [2 r.], 155 *marg*, 175 *marg*, 316; *WujJud B7v*, 70v, 219; *WujJudConf* 91v, 243v, 246v; *RejPosWstaw* 41v *marg*; *Strum D*, N4; *CzechRozm* 135, 185, 244v, 253, 259v [2 r.]; *KarnNap B3*; Náuká piękna o dziatkách. *ModrzBaz* 10v *marg*, 83v, 113, 134v; *SkarJedn* 282, 317, 391; *Oczko* 10; *SkarŻyw* 90, 107 *marg*, 300, 497 *marg*, 584; *CzechEp* 92, 102, 103, 117 [2 r.], 141, 175; *NiemObr* 78; *ReszPrz* 59, 70; *ReszList* 154; *Phil I*; Przydano do káżdego rozdziału NAVKI, o tych rzeczách/ ktore fię w Modlitwách zámykáią *LatHar kt*, +12 [2 r.], 10 *marg*, 62 *marg*, 119, 133 (23); *KołakSzczęśł kt*, A2v; *WujNT przedm* 31, s. 518 *marg*, 520, 607 *marg*, 625, Ccccc3; *SkarKaz* 155a, 204b, 313b [2 r.], 608a, Oooo2b, d; Pogáńfkanáuká [!] o miłóści Rzeczypołp. *SkarKazSej* 669b *marg*, 698b.

nauka w czym [= odnośnie do czego] (2): á wízákże/ w tych rzeczach [którą żyłę otworzyć]/ człowiek niebiegły/ lepízą náukę z pífmá niłzfzego poymie. *SienLek* 35; *GórnDworz K5*.

nauka w kim, w czym [= na przykładzie kogo, czego] (3): *BibRadz II* 52b *marg*; A Pan też iákąć náukę dał w thym nędzniku *RejPos* 207, [137] *marg*.

nauka czyja [w tym: G sb i pron (157), ai poss (93), pron poss (31); nauka Krystusowa i apostołów (2)] [= stworzona, głoszona lub wyznawana przez kogoś] (279): A to ieft nauka Auicenny iuż częftho kroć fkułzoua [!]. *FalZioł III* 14b, I 4a; *BielŻyw* 21, 31, 34, 35, 39, 42, 84; *BielŻywGlab nlb* 10, 15; *RejPs* 73, 182v, 183v; *SeklWyzn d2*; *SeklKat K3*, R4v, X4v, Z2v; *HistAl B2*; *KromRozm I H*; Tam ieft pytán/ iefli by ty nauki za práwdziwé a Chrześcjanfkie włiebié miał o ktore ieft do Legáta ofkarżon? *MurzHist F3*, S2v; *KromRozm II gv*, qv; *KromRozm III E3v*; *DiarDop* 101, 103; *BielKom B3*; *LubPs F2v marg*, N3; *GroicPorz h2v*; A toć ieft náuká/ Antykryftá onego fyná zadržonego/ ktory tylko potzátek/ y tzeńć zbawienia przypífuie Pnu Kryftułowu *KrowObr* 57v, B2, 54, 70, 74v [3 r.] 92 (20); *UstPraw C3*; *BibRadz *2v*, I 108c *marg*, 478v, 478c; *BielKron* 87, 215, 258; *GrzegRóżn Mv*, O2; *SarnUzn B4v*; *SienLekAndr a3*; *RejAp* 183v; *GórnDworz Lv*, L6, O4, Ii6v; ZDa mi fię żeś zrozumiał moy Bráćifzku miły/ Co zá náuki Páńfkye w pirwízey częfci były. *RejPos* 156v, A5, 5v,

72, [154], 156 (30); *RejPosWiecz*³ [97]v; *BiałKat* c [2 r.], 3v, 21, 48v, 126 (12); *IAko* maćie pod Mołkwą/ fwoich zamków doftać/ Powiem wam/ iedno chćieycie mey náuce íproftać *BielSat* M4; *KuczbKat* 155 marg, 175 marg, 185; *RejZwierc* 106v, 166v, 192, 199v, 259; *WujJud* 70v, 110v [2 r.], 115, 170, 186v (9); *WujJudConf* 12, 91v, 123; *RejPosWstaw* [21²]v; *Strum* P2; tedyćby w tym nie Antychriřt tylko/ według twej náuki/ ále y łam Páweł/ błądzić muřiał. *CzechRozm* 39v, 39v, 71v, 95v, 210, 225 (12); *ModrzBaz* 65; *SkarJedn* 51, 158, 278, 316, 391; *SkarŻyw* 90, 107 marg, 119, 180, 203 (27); *CzechEp* 46, 53, 86, 92, 102 (9); *NiemObr* 43, 72, 151; *WerKaz* 275; *BielSjem* 34; niemieli batzenia na one navke meza zacnego ktori tak radziel *in priuatis offensis, debet esse fatis, principibus potuiffe vlcifci* *PaprUp* H4; *Phil* I; *LatHar* +9v, 7, 62 marg, 77, 120 (13); *KołakSzczęśl kt*, B; *WujNT przedm* 20, s. 63 [2 r.], 64, 151 [2 r.], 518 [2 r.] (12); *WysKaz* 27; Dla tego też wynieřli ábo wysłáchćili łie y z bogáćili/ wykrařnieli y vtyli; á náuki moie [*Boga*] przeřtąpili niecnotliwie. *PowodPr* 66; *SkarKaz* 84a, 312a, 549b, 608a, 634a, 637a, Oooo2b; *PaxLiz* Ev; *SkarKazSej* 669b, 687a marg, 698b. Cf »nauki ludzkie«, *W przen* »nauka diabelska«.

nauka czyja [w tym: *pron poss* (8), *G sb i pron* (3), *ai poss* (1)] [= *przeznaczona dla kogo*] (12): *PatKaz III* 109; A ták pokuřzenie páńskie ieřt náuká náłżá. *BibRadz* I 136b marg; ktorá náukę Królewřká/ dármoby Król z Księgámi onymi od Káplana brał/ nie wźiáwřzy piérwéy od niego tego/ czym Król Królom práwym ieřt *OrzQuin* T3; *RejPos* [73], 117, 190 marg, [308] marg; Chorych náuki *LatHar* 748; *SkarKaz* 240b, 244a, 385a, 416b.

cum inf (10): *FalZioł* V 12; *KrowObr* 101 marg, 121v, 210, 234; Náuká poboźnemu/ pokorę záchowáć *Leop Ps* 130 arg; Ieřt przy tym y náuká koniá dobrégo poznać/ by łye w kupnie nieomyłił *SienLek* 164, 48v źp, 49v źp; *SkarKazSej* 687a marg.

Ze zdaniem przydawkowym i dopełnieniowym [w tym z *zapowiednikami*: *ta* (5), *ona* (2), *o tym* (3), *w tym* (2), *takowa* (1), *około tego* (1); *zaimek pytajny* (90), *że, iż* (35), *aby, (i)żeby* (34), *jako 'że'* (5), *gdy* (2)] (166): *OpecŻyw* 32v, 35, 43, 51v, 55v, 59, 74; Naprzod to ieřt poľpolita nauka: iż rana nie ma być richłó goiona *FalZioł* V 88v, V 15, 18v, 25, 67, 76v; *BielŻywGlab nlb* 14; *GlabGad* A7; *WróbŻoU* S6v; *LibLeg* 10/70v, 11/26v; *RejPs* 125 marg, 137 marg; *SeklKat* E4, X; *RejKup* o6; *KromRozm I* H; *MurzHist* G4, R4v; *MurzNT* 21; *KromRozm III* B2; *GliczKsiąż* B4, B7, G, M8v, N5v; *LubPs* K marg, K3, O2 marg, O5v marg, P3v marg [2 r.] (10); Wźákźe też támźe opiłána ieřt náuká Sędziemu/ [...] iáko łye ma záchowáć *GroicPorz* c4v; Náuká gdy łye kto imuie koniá y innych rzeczy. *GroicPorz* dd4v; *KrowObr* 82v, 138, 200v [2 r.], 224v [2 r.], Ss4v; Y tę zázwždy náukę vcźniom łwym przywođził/ Aby káźdy częłto z nich do źwierciáđłá chodził. *RejWiz* 1v; *Leop Tob* 4 arg; *BibRadz* *4, I 10a marg, b marg, 88c marg, 113c marg, 138c marg, 298c marg; *Goski* *2v; *BielKron* 244; *KwiatKsiąż* Pv; *OrzQuin* D3v; iáko krew z nołá y vłt łtánowić/ byłá o tym náuká wyłźłzey *SienLek* 144v, 12v, 31v, 45, 83, 185v, 188v; *RejAp* 12v, Ee2; *GórnDworz* O4; *GrzepGeom* C4; Ono małź iście nie leđá iáką náukę/ iáko go [szatana] odpráwić małź/ gdy cie bęđzye wiođł ná iákie omyłne bogáćwá *RejPos* 326, A4v [2 r.], A5, 1 marg, 5v, 25 marg (52); *RejPosWiecz*² 93; *RejPosWiecz*³ [97] v; Moźełź tedy bácyć tych řwiętych á zacnych łudźi náukę: dla czego wodá řwięconá łye chrcźćić mamy *BiałKat* 241, 221, 286 marg, 293v; *BielSat* N3; *GrzegŚm* 48; *HistLan* A2v; *RejZwierc* B, 88, 196; *BielSpr* 24v, 28v; *RejPosRozpr* b3 marg, c4; *Strum* N4; *CzechRozm* Av, 253; *SkarŻyw* 250 marg, 325 marg, 358, 598;

CzechEp 46, 86; *ReszPrz* 59; Iełzcze druga náuká iáko działác Race *BielSjem* 39; *GostGosp* 28, 54; *Phil* E4, I; *LatHar* 187 [2 r.], 581; *WujNT* 151, 293; *SarnStat* 601; *SkarKaz* 310b.

Z przytoczeniem (18): NAprzod to iełt pierwfza nauka: iełtli ona niewiafta przed poczęciem była blada/ á po poczęciu rumiana na liczu/ znak iełt iże z fynem chodzi. *FalZioł* V 15, V 93v, 99v; *KromRozm III* E; *GliczKsiąż* G; *KrowObr* 235v; K temu Sálomon mądry/ onę náukę Królewfká Królom zoftáwił: *Non fit porrecta manus tua ad accipiendum, et ad dandum collecta*. *OrzQuin* Bv; *BiałKat* 221; Bo nas do tego wiedźie náuká oná niebieska tymi słowy: Wyleyćie álbo otworzćie przed nim íercá wálze. *KuczbKat* 360, 185; *WujJud* 70v; *BiałKaz* F3; *CzechRozm* 230, 252v; *SkarŻyw* 492; *NiemObr* 151; *PaprUp* E, H4.

sg w funkcji pl 'zbiór zaleceń' (186): A tak też y o poznawaniu rozmagitych niemoczy człowieczych/ przez vriny łączno z tey nauki pobaczyfz. *FalZioł* V 2, V kt, [1], 12, 12v źp, 15 [2 r.] (16); *BielŻyw* 31, 34, 42; *RejPs* 114; *SeklKat* A6, R4v; *KromRozm II* qv, x; *KromRozm III* B2, E3v; *BielKom* G5v; Co wlfytko y lepyey poyác y v fiebye vwáżyć możem s thego przykłádu ktory ku tey náuce przydknyem á przyložem. *GliczKsiąż* N3v, kt, M2, N5v; *LubPs* F2v marg; *GroicPorz* dd4v, nnv, oo3; *KrowObr* [B3], 57v, 138; *BibRadz* I 353v [2 r.], 478v, 478c, *Eccli* 50/28[29]; *Goski* A16v, *2v; *BielKron* 46, 258, 333v; *KwiatKsiąż* P4; *Mącz* 384d, 413c; *OrzQuin* T3 [2 r.] Aa5; *SienLek* 1, 1v źp, 12v, 34, 45 [2 r.] (32); y koni/ iáko napotrzebnieyfzého dobytku niechćiałem opuścić: áżeby też y temu/ rádá byłá w ich niedořtátkach/ według náuki y opifánia námięnióného Wydawce *SienLekAndr* a3, a3; *RejPos* A5, 5v, 14, 17, 23 (16); *BiałKat* c, 46, 158v, 221, 288v; *GrzegŚm* 19; *KuczbKat* 9; *RejZwierc* B, 5, 88, 173; *BielSpr* 28v; *WujJud* 170; *WujJudConf* 12, 67; *BudBib Eccli* 24/31[37]; *Strum* D; *CzechRozm* 39v, 225v, 244v, 253; *ModrzBaz* 10v marg, 62, 113, 134v; *SkarJedn* 278, 317 [2 r.]; o czym że wzmiankę tylko/ á nie dořtáteczną náukę/ opifał Gálen/ wymawiáią go drudzy/ że to miał zá rzecz prořtá *Oczko* 10; *KochPs* 123; *SkarŻyw* 119, 180, 225, 278 [2 r.], 320 (25); *CzechEp* 103; *NiemObr* 72; *ReszPrz* 59; *WerKaz* 301 marg; Náuká Vrzędnikowi/ y pámięć/ ktorá ma częłto czytác *GostGosp* 6, 28, 54, 134, 154; *LatHar* 130, 187, 381, 493, 551, 676; *WujNT* 517 marg, 518 marg, 783 marg, Aaaaaa4; *SkarKaz* 84a; *SarnStat* 973; Y tá iełt naprzednieyfza roźnořć nowego zakonu od řtárego: iź řtáry przyřzedł z lámą náuką *SkarKaz* 310b, 277b, 310b, 453b, 576b; *SkarKazSej* 698b.

W połączeniach szeregowych (36): *PatKaz III* 154v; *KromRozm III* B2; *BibRadz* I 353v; *Mącz* 93b, 384d; [lekarz] dawa mu też potym rádę/ náukę/ y plařtry / czymby po tym on człowiek miał łobie dogoić rány oney řwey *RejPos* 327v, 210, 218, 223, 253v, 293v, 339 [2 r.], 339v; *BiałKat* 333v; *RejZwierc* 192; *WujJud* 186v; *CzechRozm* 259v; Naydzie tu łam Krol powinnořci řwoie/ Rádę Senator/ Rycerz řpořob zbroie: Páłterz duchowny/ naydzie y řtan kaźdy Náukę záwźdy. *ModrzBazBud* ¶2v; *SkarJedn* 343; Zywoťy ony były im pobudką nabożeńřtwa/ vmocnieniem wiáry/ podporą nádzieie/ wtrořce kaźdey poćiechą/ w wąpłiwořci náuką *SkarŻyw* A2, 336, 358; *CzechEp* 53, 118; *LatHar* 676; *WujNT* 63, 64, 151 [2 r.], 712, 751 (8); *SkarKaz* 634a.

W przeciwstawieniu: »wymyřł ... nauka« (1): O czym nie náłzych wymyřłów ále Páwłá ř. nauki řłuchayćie *WujJud* 70v.

W porównaniu (1): [Izajasz] podawał náuki iákoby nieiakiego lekárřtwa przewybornego / gdzie w ludźiach baczył iákie niedořtátki *BibRadz* I 353v.

W tytułach i marginesach (426): *FalZioł* V kt, [1], 12, 12v żp, 15 (9); *BielŻyw* 31, 34, 35, 39, 41, 42, 84; *GlabGad* P8; *RejPs* 125 marg, 137 marg; Trzecia część Nauki krześciańskiey którą zowiemy Pacierz. *SeklKat* R4v; *MurzNT* 76 marg; *LubPs* K marg, O2 marg, P3v marg [2 r.], T6v marg, bb4 marg; *GroicPorz* dd4v, nnv, oo3; *Goski* A16v, *2v; *SienLek* 1, 1v żp, 45v, 46v żp, 47v żp (17); *RejAp* 12v, Ee2, Ee2v; *RejPos* 1 marg, 19v marg, 25 marg, 31 marg, 41 marg (36); *BiałKat* 286 marg; O Wieczerzy Pańskiey Nauką z Confessiey Sálskich Kościołow. *WujJud* B7v, 219; *RejPosRozpr* b3 marg; *RejPosWstaw* 41v marg; *Strum* D; *ModrzBaz* 10v marg; Do których Zywoťow przydáne fa [!] niektore Duchowne Obroki y nauki przeciw kacertwom dzisieyŹym *SkarŻyw* kt, 90, 119, 143, 162 [2 r.], 168 [2 r.] (32); *GostGosp* 6, 28, 54, 134; *LatHar* kt, +12 [2 r.], 1, 5, 7 (53); *KoľakSzczęśl* kt; *WujNT* 180 marg, 218 marg, Aaaaa4v; *SiebRozmyśl* F2; *SkarKaz* kt, 83b marg, 313b marg, 488a marg, 515a marg, Ooooo, Ooooo3b; *SkarKazSej* 669b marg. Cf »nauka i przestroga«.

W charakterystycznych połączeniach: nauka cudna, dawna, dobra (lepsza) (7), dołozna, doskonała (4), dostateczna (5), doświadczone, dziwna (2), fałszywa (5), godna, jasna (3), kłamliwa, łączna, łaskawa, mądra, miła (2), nadobna (10), nawyborniejsza, niebieska, niemala, niepochybna, nieprzystojna, niewypowiedziana, niezbożna, nowa, obłędna, omylna (2), osobliwa (osobna) (9), ostateczna (2), pewna (upewniona) (6), piękna (15), pilna, (na)pisana (opisana, spisana, wypisana) (24), (po)płatna (4), pobożna (2), pocieszna (pocieszliwa) (11), pogańska, pospolna, potrzebna (17), poważna (2), powierzona, powszechna, pożyteczna (użyteczna, pożytkow pełna) (12), prawdziwa (4), prożna (2), przeciwna ([czemu]) (10), przepowiedana, przypominana, służąca [do czego, ku czemu] (2), sroga, straszna, surowa, szkodliwa (2), szeroka (2), świeża (2), święta (14), tajemna, trudna do rozumienia, ważna (2), wdzięczna, wielka (9), wprowadzona, wyrażona, zacna (2), zalecona, zdradliwa, zgodna, zła (2), zmyślona (wymyślona) (3), znaczna, znakomita, (po)zostawiona (4); nauka ewangelijej, kabale, listow (4), przykazania (rozkazania) (6); nauka antykrysta (antykrystowa) (3), apostołow (apostolska) (12), biskupow, Chryst(us)a (Chrystusowa, Krystusowa) (11), chrześcijańska (krześcijańska) (3), doktora (doktorow) (11), Ducha Św., ewangeliska, faryzeuszow (faryzajska) (3), kacerska (2), katolicka (5), koncylijum (sejmow chrześcijańskich a. duchownych, zebrania trydenckiego) (5), kościoła (kościelna) (5), księżej, mędrca, mistrza (5), mniska (4), ojca (ojcow) (5), Pana (Pańska) (21), papieża (papieska) (5), proroka, przodkow, rzymska, Syna Bożego, świata tego, Zbawiciela, żydowska; nauka chorych, królewska (2), ludzi; cel nauk(i), dokończenie, obrona (2), pełen, potwierdzenie, przestępnik, szczerość, wyznanie, zgromadzenie; nauce przeciwny (4); bronić nauki (2), patrzeć, podpierać, posłuchać, próbować, przestrzegać (2), szukać (6), używać, wystrzegać się, zapomnieć; od nauki odejść, odkroczyć, odstąpić; z nauki (p)obaczyć (2), słyszeć, śmiać się, uczyć się (2), uważać (3); nauce sprostać (2), wierzyć; naukę baczyć (pobaczyć, obaczyć) (9), (za)chow(yw)ać (zachowawać) (7), (prze)czytać (2), fundować, ganić (4), hańbić, kazać, mieć (75), mieć po sobie, mieć przed oczyma, mieć w sobie (5), (z)należć (najdować) (10), odmienić, odnosić, odrzucić (odrzucać) (3), osiągać w sobie, (z)ostawi(a)ć (zostawować) (22), pamiętać (w pamięć brać) (4), (na)pisać (opisać, przepisać, spisać) (6), pochwalać, pojąć (2), położyć (3), popsować, przedsiębrać, przekładać, przestąpić (2), przydać (2), przynieść (3), przypomionąć, przytoczyć, przywieść (przywodzić) (2), rozważać (uważać, ważyć) (5), sławić, (u)słyszeć (4), stanowić (ustawić) (2), szkalować, uchwycić, ukazować (okazować) (3), upatrować,

wybrać, wygładzić, wyprawować, wyrozumieć (zrozumieć) (2), wzgardzić, w sobie zamykać (zamykający) (2); mieć baczenie na naukę, pamiętać (pomnieć) (4); dziękować za naukę (2); nauką bawić się, obowiązać, odwozić, sprawić się, wątpienia rozprawić, wzgardzić, zganić; przyść z nauką, zgadzać się (zgodny, zgadzający się) (4); na nauce postanowić, przesta(wa)ć (2); w nauce naprawować, nauczyć, obaczyć (2), wiarę dać, wiernym być, zgodzić się.

Przysłowie: HiŃtorie łą náuká żywotá *BielKron* 333v.

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. przydawać, a. poda(wa)ć, a. wydać), dający; nauka (po)dana; nauka się daje (a. dać się może)« = *praecipere* *Modrz* [szyk zmienny] (57:1;6;2); *BierEz* B4v; *BierRozm* 4; *RejPs* 114; *SeklWyzn* f3; *SeklKat* I, X; *MurzNT* 21; *GliczKsiąż* G, N5v; *LubPs* Z4v *marg*; *LeopTob* 4 *arg*, *Prov* 6 *arg*; á karánie y naukę przydáwa mądry wedle czału [*flagella autem et disciplina in tempore sapientiae*]. *BibRadz Eccli* 22/6, I 353v, 478v; *Lekárze/ dáli Náukę: iáko ciáło pełnić/ iáko ie zálye próźnić* *SienLek* 12v; *Ale iż życie we krwi fwe mieŃzkánié ma/ potrzebno théz o iéy mnożeniu y niŃzczeniu ybytniéy [!] pogádać/ y iáko ią czyŃścić/ o czym przyŃzły Rozdział fwą náukę da.* *SienLek* 144; *Górndworz* I6v, K5, L6 [2 r.], Iiv; *RejPos* A4v, 27v, 62, 70, 122v (12); O czym nam AuguŃtyn s. dał náukę doŃtáteczną *RejPosWiecz*² 93; *BiałKat* 46, 293v; *KuczbKat* 316; *BielSpr* 28v; *WujJudConf* 87v; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [21²]v; *Angioł dał náukę Ianowi EwángeliŃcie* mowiąc. *Bogá chwał.* *BiałKaz* F3; *CzechRozm* 189, 253; *Czego nietylko nas vczy ChriŃtus [...]: ále też y Filozofowie/ ktorzi dawáiąc náukę [informando] człowiekowi wielkiego fercá/ chcą áby iáko od czynienia krzywd był dáleko oddalony/ ták byŃie też y mŃzczeniem fwoich brzydzíl* *ModrzBaz* 62, 113, 134v; *SkarJedn* 317 [2 r.]; *SkarŻyw* 213, 319, 492, 518; *ku temuż końcowi/ Ńciągáiące Ńie náuki podawa ApóŃztoł* *CzechEp* 30; *NiemObr* 71; *ArtKanc* G12; *PaprUp* E; *żeć Ńie po wielkiej częŃŃi KoŃcielne y z Doktorow S. zebráne modlitwy/ á [...] przy nich pożyteczne náuki tu podáią.* *LatHar* +5, 130, 381, 581, 647; *WujNT przedm* 21; O tych rzeczách *Panormitanus doŃtáteczné náuki dáie.* *SarnStat* 1271; *SkarKaz* 607b.

»naukę da(wa)ć; nauka dana« = *być przykładem* [szyk zmienny] (15; 1): *Tu pán Iezus wiécey fluge vczil rycerŃkié⁸⁰ niŃli fyna królewŃkiégo/ nám daiątz naukę/ abyŃmy nie czćili komu dlá dwornofci ie⁸⁰* *OpecŻyw* 43, 74; *WróbŻólt* Nv; *GliczKsiąż* B4, B7; *OrzQuin* D3v; *RejPos* 40v, 69v, 85v, 115v, 142 (8); *Phil* E4; *SkarKaz* 43b.

»iŃć [jaką] nauką« = *postępować według jakiegoŃ wzoru* (1): *Tákże widźimy dźiŃ v Turkow/ iż tą náuką idą iáko niegdy Rzymiánié álbo Grekowie/ nigdy niechcą być fpokoiem/ áby przes pokoy nie przyŃzli ku opilŃtwu álbo łákomŃtwu* *BielSpr* 3v.

»mieć [co] z nauki« = *wiedzieć, dowiedzieć się* (1): *bo Młynárze á Miernicy nawięŃtzy złodzieie/ [...] máią to z náuki ieden od drugiego/ á z okázyey/ że mleć rzadko goŃpodarz Ńam przydzie/ ále/ álbo párobká/ álbo dziewkę poŃle: co łą [...] oŃpáli Ńtroże.* *GostGosp* 140.

»nauki naŃladować, naŃladujący« (2:1): *Ale nauki Poetow takież y Oratorow w kłámie naŃladować niemamy.* *BielŻywGlab nlb* 10; *SkarŻyw* 497; *SkarKaz* 637a.

»nauki nauczyć się« (1): *około czego áby vmiáł poŃtępować/ náuki tákyey nychay Ńie náuczy.* *GliczKsiąż* L4v.

»naukę przyjąć« (2): *BibRadz* I 478c; A tym prawnym poławarkom ktore idą z prawá/ Aby była porządna á rychła odprawá. [...] Od obu ftron zły Zwyczaj/ áby precz odiełi: A wzyficy iednoftáyną náukę przyiełi. *BielRozm* 9.

»nauki słuhać (a. usłuhać)« [szyk zmienny] (3): *BielKom* B3; *KrowObr* 225; *BielKron* 215; *RejPos* 193, 262v; *WujJud* 70v; *SkarŻyw* 518; Temu to Dawid mowi/ ktory iego náuki o chwale Páńfkiey wfluha. *LatHar* 62 marg.

»nauki trzymać się, dzierżeć się; trzymać nauki« [szyk zmienny] (2:1;1): *GrzegRóżn* O2; *Mącz* 351a; Tác iest regułą prawego Chrześcójániná ábo Kátholiká/ trzymać pilnie trádicie/ náuki y wftáwy Apoštołfkie *WujNT* 830, przedm 21.

»uczyć (a. nauczać) nauk(i)« = *docere doctrinas PolAnt. Vulg* [szyk zmienny] (18): Wiele infzich nauk znakomitich then philozoph nauczał *BielŻyw* 34, 100; *MurzNT Matth* 15/9, *Mar* 7/7; *KrowObr* 24v, 61v, 143v, 234, 235v; *BiałKat* 221; *KuczbKat* 35, 235; *BudNT Mar* 7/7; *CzechEp* 106, 117; *WujNT Matth* 15/9, s. 63, *Mar* 7/7.

»naukę wziąć, brać; nauka się bierze« [szyk zmienny] (28:14;1): *OpecŻyw* 32v, 51, 52v, 55v, 59; Apoštołowie kapłani boży/ gdy tę navkę wziełi z wft pana Chrístwfoowych/ [...] wzyftkim lvdziam ciało y krew bożą rozdawali *SeklWyzn* e2; *MurzHist* G4; *LubPs* aa4v marg; Izali tám [na spowiedzi] iáką náukę álbo poćiechę odnich bierzećie? *KrowObr* 159v, 87, 87v, 90, 92v, 93v, 101 [2 r.], 101v; *OrzQuin* T3 [2 r.]; Weźmiemy też náukę/ iż gdy czo komu dobrze czynić będzimy chcieli/ ábychmy fthąd próžney chwały nie fzukáli. A to s tych fłow gdzie Pan Krístus [...] mówić raczy: Idź á nie powieday tego nikomu. *RejPos* 45, 14v, 45, [73], 121, 128v, 169v, 315; *RejPosWiecz*² 93; *RejPosWiecz*³ 99; *HistLan* A2v; *KuczbKat* 425; *BiałKaz* Gv; Máią tedy Małżonkowie z tąđ náukę brać/ iáko Pan Chryftus ieden tylko ma Kośśioł [!] ná źiemí [...]/ ták káždy małżonek ma mieć iedną żonę *KarnNap* F3v; a ieśli zálnęłá/ przez fen z Chryftufem rozmawiałá/ y wiele poćiechy y náuk bráłá. *SkarŻyw* 581, 225, 471 marg, 481, 581, 598; *LatHar* 353; *WujNT* 293; O wzyftkim trudno teraz mówić/ ále potrzebnieyfe náuki y poćiechy weźmiem. *SkarKaz* 203b, 45a.

Wyrażenia: »krotka (a. krociuchna) nauka« = *brevis praeceptio Mącz* [szyk 10:4] (14): Ten też [Seneka] zpifał rozlicznych kxiąg z ktorych krotkie nauki tu fą wybrane. De moribus. *BielŻyw* 143, 129; *SeklKat* V4; *Goski* *2v; *Mącz* 351a; Ewányelia y náuka krothka o fpráwie w niebo wfthápienia Pána náłzego/ według Lukáźá s. *RejPos* 134v, 148 marg, 190 marg, 228v; *RejPos Wiecz*³ 99; *BiałKat* 221; *RejPosWstaw* [21²]v; *Strum* D; *SkarJedn* 317.

»nauki ludzkie« = *doctrinae hominum Vulg* [zawsze przekład tego samego tekstu] (10): *KrowObr* 24v, 61v; Co wizytko idzie ku fkáżeniu fámym wzywánim/ iż iest wedle wftaw y náuk ludzkich. *WujNT Col* 2/22, *Matth* 15/9, 63 [3 r.], 64, 151 [2 r.].

»pospolita nauka« = *powszechnie przyjęte zasady; praeceptum vulgare Modrz* [szyk 5:1] (6): *FalZiol* V 88v; Gdiż oni dobrze baczyli onę poşpolitą naukę, iż niemafz nic fzpatnieyfezego gdy fie fłowa z wczynkiem nie zgadzaią *BielŻywGlab* n1b 14; Irregulariter, Nie wedle nauki poşpolitey. *Mącz* 351a, 351a [2 r.]; *ModrzBaz* 83v.

»nauka przykádna« (2): Nauki przykádne iego te fą. *BielŻyw* 84; mamy náukę iedną od niego przykádna/ to iest ábyfmy fie cudzą przygodą ftrzegłi *BielKron* 244.

Szeregi: »nauki i artykuły« [szyk 1:1] (2): w iednę liczbę náuk y ártykułów ízátánłkich poczytamy one náuki/ ktoremi bronią y zákázuią małżeńtwa S. *WujJudConf* 212; *SkarŻyw* 364.

»dysputacja abo nauka« (1): dwie fą przednieyfe części liftu tego. Pierwłzy áż do rozdziału dwunafte⁸⁰/ ma w fobie dyfputacyą/ ábo náukę o łálce wiary Páná Chríftufowey. *WujNT* 520.

»napominanie a nauka« (1): otho wnet małz nápominanie á świeżá náukę Páná fwoiego *RejPos* 179.

»obyczaj i nauka« (1): Ratio institutioque administrandae Reipub. Obyczaj y náuká fprawowania Rzeczypóspolitey. *Mącz* 413c.

»nauka, (a, i) pismo (a. pisanie)« [szyk 9:8] (17): *SeklWyzn* d4v; *SeklKat* Z2v; *RejKup* o6v; Auguftyńá fwyętego náuká y pífánye podziś dzyeń w wylkyey cene yeft nye tylko v práwyh krzełciyanow/ ále y v kácerzow *KromRozm II* qv; *GliczKsiqż* M2; *KrowObr* 232 [2 r.]; *RejPos* A5, 156; Bífkupi y Káplani fą iákoby nieiácy tłumáczé y połłowie Boży/ ktorzy Pífmá świętego y náuk około fprawowania żywotá [...] vczá *KuczbKat* 235; V nas tedy Chríftian prawdziwych/ podług náuki Páwłowey/ y podług pífm infzych ktore fie do nowego przymierza ściągáią/ [...] Nie vítal Szábát prawdziwy *CzechRozm* 71v, 39v; *SkarŻyw* 278, 336 [2 r.]; *LatHar* 187; *SarnStat* 973. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»nauka i (a, albo) pociecha (a. pocieszenie)« [szyk 11:5] (16): *LubPs* R4v, Z2; *KrowObr* 159v; Iáko Prorok vpomina ímutne mátki dzyatek tych/ áby fie nie fráłowály. Nam dawáiąc náukę á pociechę/ íż káždy wierny íeft w opiece á w pilney ftraży iego. *RejPos* 27v, 161v, 169v, 193; *HistLan* F4v; *RejPosWstaw* 41v; *SkarŻyw* 581; *SkarKaz* 203b, 240b, 244a, 385a, 416b, 576b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»nauki i prawa« (1): Iuzem przedtym powiedział/ íż ftárego teftámentu [...] rofkázanie [!]/ iuz teraz w nowym przymierzu plácu niema. [...] íż iuz nam infze lepfe y dofkonálfe náuki y práwá nád one Moíżełzowfkie/ Chríftus pan od Bogá przyniołł *CzechEp* 48. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.].

»proba albo nauka« (1): Habere regulam qua vera et falsa discernantur. Mieć probę álbo náukę dobre rzeczy od złych rozeznawania. *Mącz* 351a.

»nauka i przestroga; nauka z przestrogą« [w tym: w tytułach i marginesach (229)] (233;1): *CzechRozm* 223v, 232; *SkarŻyw* 294; *LatHar* 130 [2 r.]; Przydáne fą Náuki/ y Przeftrogi mało nie zá káždy^m Rozdziałem *WujNT kt*; NAVKI Y PRZESTROGI *WujNT* 3, przedm 25 [2 r.], s. 7, 11, 15, 20 (228); *SkarKaz* 313b.

»nauka i (a, abo) przykład« [szyk 8:4] (12): *GliczKsiqż* B4; *LubPs* K3; mamy obaczáć/ nádętość á pychę fwiátá tego/ fłyłzác iáko fie ten doftoyny fwięty vniżał/ [...] íżbychmy tákież vniżáli myfli y fercá nálze przed Pánem twoim/ áby y ini hárdzi á vporni z nas dobre náuki á przykłády bráli. *RejPos* 14v, 69v, 184, 315; *ModrzBaz* 10v; *SkarŻyw* 497 [2 r.]; *SkarKaz* 43b, 84a, 637a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.].

»(ani) rada i (a, ani) nauka« [szyk 13:2] (15): Thu małz náukę y radę: iáko małz pomagacz takim paniam *FalZioł* V 18v; *RejAp* 183v; A pátrżay tu pilno/ íż mu [ojcu chorego syna] Pan áni żadney rády/ áni żadney náuki nie dáł/ íż tho ábo tho będzyełż czyni fynowi fwoiemu *RejPos* 245, A4v, 14, 75, 183v, 193 (11); *RejZwierc* 259; *SkarŻyw* 518. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 5 r.].

»nauka a(l)bo (i) reguł(k)a« [szyk 2:2] (4): *KrowObr* 151; *Irregularis*, [...] Niedźierzający ani nie mogący przigodzić na regule albo po polsku naukę. *Mącz* 351a; *GórnDworz* 16v; *WujJud* 195.

»nauka i rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 4:2] (6): Jeśli tylko kapłani mają rozkazanie y naukę od Pána kryftuła/ aby pod dwiema osobami przyjmowali/ wskaz gdzie ludzie proszą mają inne rozkazanie y naukę od kryftuła/ aby przyjmowali pod jedną osobą? *KrowObr* 200v, 235v; *CzechRozm* 244v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]. Cf »z nauki i (z) rozkazania«.

»sekta i nauka« (1): Miedzy wżytymi sektami y naukami/ wiara Chrystułowá na początku namniejsza y nawzgardzeńsza była *WujNT* 140.

»sentencje i nauki« (1): takie też [sq] śtarszych wielu pobożniejszych Oycow z Chrystusem y Apostoły jego zgodne sentencje y nauki: iż heretycy nie mają być mordowani. *CzechEp* 46.

»nauka i (a) słowa« [szyk 4:3] (7): *LubPs* N3; Synu moy Ianie namilejszy/ Jeśli da Pan Bog przyść na świat oyczyznę/ pamiętaj naukę moję/ a słowa moje bierz w posłuch. *BielKron* 258; *RejPos* [155]; *KochPs* 123; Co y Ezaiaszowi/ obożliwie pan Bog rozkazał/ aby słowa y naukę swoję/ na wieczną pamiętkę ludowi odpornemu napisał. *NiemObr* 72; *WujNT przedm* 21; *SkarKaz* 312a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»sprawa i (a, abo) nauka« [szyk 6:1] (7): Coby nie też tyczyło zachowania/ kthorymby obyczajem a trychem myałby nie myć przeciwko ludziom y nimi nie obchodzić/ [..] dąże mu wtem wsiętkę sprawę y naukę. *GliczKsięż* N5v; A tu nie przypatruy tej miłościwej sprawie a tej łaskawey nauce Pána tego swoiego/ gdzie tu w osobie Tomaszowej tak powiedzieć raczy *RejPos* 293, 225, 225v, 243, 297; *BielSpr* 28v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka abo uchwała« (1): Iż nauki albo uchwały kościelne/ iedne mamy w piśmie zostawione: a drugie z tradiciei [...] podane. *WujNT* 717.

»nauka a (i) upominanie (a. napominanie); upominanie z nauką« [szyk 5:1] (5;1): *RejPos* 17, 262v; wżakże ią z łamego Chrystuła Iezuła nauki y napomina/ dwie [rzeczy] tylko vpatrię. To jest/ naprzód/ aby ci co za nim iść chcą/ łamych siebie zaprzeli. *CzechRozm* 225v; *SkarŻyw* 225; Upominanie do rodziców z nauką. *WerKaz* 301 marg; *SkarKaz* 608a. [Ponadto w połączeniu szeregowych 2 r.].

»nauki i ustawy« = *praeceptum et doctrina Vulg* [szyk 10:3] (13): *KromRozm II* x; *KrowObr* 24v, 61v, 203v, 236; Lecz darmo mię chwala/ wcząc nauk y wstaw ludzkich [*docentes doctrinas et mandata hominum*]. *WujNT Matth* 15/9 [pozostałe przykłady w omówieniach tego wersetu], s. 63 [4 r.], 64, 151 marg, *Col* 2/22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.].

»wrozumienie i nauka« (1): Ty tedy obwiedwie świętości/ iż iednakieją są mocy y wagi/ iednakie też jest wrozumienie o nich y nauka s słowá Bożego *RejPosWiecz*³ 97v.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle (a. według) nauki [czyjej]« = jak ktoś powiedział, rozkazał (3): A wedle nauki pańskieją abyś kádemu zachował co czuje jest *RejZwierc* 35v; *WujJud* 104; A może się niespodziewać wziąć oney niebieskieją zapłaty wedle nauki Chrystułowey [*Christo ipso authore*] *ModrzBaz* 59.

»z nauki [czyjej]« (3): wciekł z miastá/ nie zboiázni iákieją/ iedno znáuki pańskieją/ ktory wciekąc od miastá do miastá/ a wstępować gniewu przenágládownikow kazał. *SkarŻyw* 273.

~ Szereg: »z nauki i (z) rozkazania« (2): którą offiárę [...] kościoł Boży znáuki y z rofkazánia Páńkiego Bogu Oycu niebieskiemu wftawitznie ma offiárowác *KrowObr* 178v; *RejAp* 72v. ~

»za naukę [cum inf]« (1): Tá tedy bayká niech będzie zá náukę Senatorom wftrezgác fie zdrady tych ktorzy potwarzámi tych náieźdzáią/ ktorym rowni cnotą być nie mogą/ á iż ich nie ma odwodzić od powinności ich *Phil* R2.

»za [czyją] nauką = tak, jak ktoś uczył (1): A żywota náłzého lepiéy popráwiaymy. Zá iego [Skargi] świętą nauką *PudlFr* 17.

W przen (71) : iż zakon páná fwe⁶⁰ á náuki ie⁶⁰ práwie wewnętrznościach fwych nofić mamy *RejPs* 182v; *GliczKsiąż kt*, M8v; *KrowObr* 78v; A tu wwiązł Luter ná náuce o Sákrámenćiech *GrzegRóżn* F4v; Pánie Boże day mnie to/ ábym téy Rozmowy náukę záuwze w sercu fwym miał *OrzQuin* Aa5; A tu fie nam nadobna náuká othworzyłá *RejAp* 159v; wftyfcy Dokthorowie fwęci [!]/ niechay iáko chcą náukámi á pímy fwemi fzyrmuią álbo fthrzelaia/ nielza iedno do thego celu káždy fie przystrzelic mufi. *RejPos* A5; ná tey náuce/ á ná tym zakonie poftánawiác raczył sercá y mylli ich *RejPos* 170v; kthory [Zbawiciel] nam iáwnie á iánie fwieci świętemi słowy/ náukámi/ y pothępki fwemi. *RejPos* 339v, 230v; káždy [...] z oney niepogromney náuki iego z wietfzą ochotą y z wietfzą pilnością będzie fie ftárał/ áby fie onemu pánu náwztem przyfłużył *RejZwierc* 106v; iż náuki zmyślone o tey zmyśloney ofierze fą ligá álbo zwiázká ich możności *WujJudConf* 243v; [Prawo Mojżesza] Wydawa z fiebie náukę poznánia iáko swiátłość *BudBib Eccli* 24/31 [37]; *BudNT Eph* 2/15; Bo to iest náuká/ ktora iákoby z niebá zftapiwfzy/ przylnęá do náłzého przyrodzenia *ModrzBaz* 71; ná obronę pychy/ y fwej woley tákiey y odftápienia fwego/ muśi łobie iáką náukę vkowác. *SkarJedn* 158; náuki ktoremi łam ten żywot/ iáko kwiaty wonnemi y piękniemi przeplata/ łam łobie ku zbáwienny pomocy zbieray. *SkarŻyw* 253; Nie tylko żywotá swiátobliwościá: ále tełz y pímem á náuką kościoł Boży S. Anzelmus ozdobił *SkarŻyw* 336, 384; A potym dopiero/ o iedynym żywym y prawdziwym Bogu oyeu [...] náukę z łłowa BOżego práwie z gruntu záložę *CzechEp* 103, 102, 118; *GostGosp* 124; *LatHar* 376; iż wiele hiftoriy y náuk/ w wściech y sercách ludzkich przez trádiciá były záchowáne *WujNT* 835, 698 marg, 862; Ná sercu píána poftáńcom náuká. *SkarKaz* 206a marg.

W charakterystycznych połączeniach: nauka niedościgła, niepogromna; nauka otworzyła się, w sercu [jest] pisana, przylnęła do przyrodzenia, urosła (urasta) [z czego] (2), w sercach ludzkich jest zachowana, jest zapieczętowana; skosztować nauki; szczypanie nauki; z nauk płynąć; naukę (nauki) w sercu mieć, we wnętrzościach nosić, ukować, wyczerpnąć [z czego], wydawać z siebie, zawiązać [czym], z gruntu założyć, zgwałcić; nauką (naukami) ozdobić, żywot przeplatać, strzelać, szzymować, świecić, zmasać; postanowić serce na nauce, uwięznić na naukach; w naukach wyprożnić.

*Zwroty: »pokrzepić się w nauce« (1): Pokrzepmy fię wždy w náuce około tego w tey pierwśzey części *SkarKaz* 453b.*

»naukę rozsiewać« (1): náłtał ná tołz Biskupstwo Cárogrockie Antymns Ewtychełowego iádu wilk: ktory o iedney woley wPánie náłzym niezbożną y kácerfką náukę rozsiewał *SkarJedn* 391.

Wyrażenia »nauka diabelska, diabła, szatańska« [szyk 28:5] (30:2:1): SeklWyzn f2; Przypomionę iefzte drugie náuki Dyabelfkie y bluznierfwa okrutne o Dominiku Mnichu *KrowObr* 145v; iufz to/ iufz owo pímo porywał/ y według náuk Dijabelfkich fáłzywie wykłádałz. *KrowObr* 225v, 81v,

95v, 96, 103v, 143v [2 r.] (25); *RejPos* 185v; *WujJud* 198 marg, L12; *WujJudConf* 198, 212; *ReszList* 154; *WujNT* 730.

»nasienie nauki« (1): Małżeństwo drugdy świata/ á dziewictwo Bogu zawnždy płod fwoy wypufzcza/ nasienie żywotá fwego świętobliwego y náuki fwey zoftáwuiąc w miłym potomftwie fwoim duchownym. *SkarŻyw* 180.

»pastwiska nauk« (1): poftánowiwfzy im ony rołkołzne páftwiłká onych świętych náuk/ iáko fie tu záchowác máią *RejPos* 122v.

»zdrowa nauka« (3): *CzechRozm* 223v; Miedzy inłzemi zdrowemi náukámi ludzi zacnych [...] tę iednę niepoślednieyřą nam [...] zoftáwili/ ábyłmy wietřze zawnždy ftáránie czynili o zátzymawániu ftárych [...] przyaciól *WerKaz* 275; *SkarKaz* 576b.

»żywa nauka« (1): Ale otho małz fwieźą rádę á żywą náukę przed oczymá fwemi/ ktorąc tu Pan twoy w tey nędzney pogánce iáwnnie okazác raczył. *RejPos* 75.

Iron. [sg w funkcji pl; cum inf] (2): Luteranow wřzytká náuká Kłięzey á Mnichom łáiác. *WujJud* 242 marg [*idem*] Mm5v.

Przen (3) :

Zwoty: »naukę dawać« (1): Noc od gwyazd ofwyecona náukę nam dawa/ Acz tych rzeczy ftworzonych mowy nye słychamy/ A włłakoź s pyękności ich tę wyádomość mamy/ Ze to włlytko łłowom fwym ten możny Pan łpráwił *LubPs* E2v.

»nauki uczyć« [z przytoczeniem] [szyk zmienny] (2): Te zásię głowy trupie cze⁸⁰ nas vcźą? O záifte wielkiej náuki. [...] Myłmy byli iáko y wy/ wy teź będziecie iáko y my. *WysKaz* 45, 4.

4. Wiedza posiadana przez jednostkę lub grupę; *doctrina* *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *litterae* *HistAl*, *Mącz*, *Modrz*, *Vulg*; *scientia* *Vulg*, *Mącz*, *Calep*; *ars* *HistAl*, *Mącz*, *Modrz*; *eruditio* *Mącz*, *Modrz*, *Calep*; *disciplina* *Vulg*, *PolAnt*; *cognitio*, *studium* *Mącz*, *Modrz*; *humanitas*, *studium litterarum* *Mącz*; *facultas*, *praeceptum* *Modrz* (547) : iako małz działác Lekarłtwa, zdami fie iżby fie miał nauczyć łtego co tu iuź napifano w tych kxięgach, á to gdy vcźinifz praczą około tego á pilnołci przyłožyfz/ w thym łkułzeniu przydziefz ku prawey naucze. *FalZioł* II 3a; W ktorych iednacie nauki [...] w tych bywa że fie ieden w drugim kocha iako łam w łobie *BielŻyw* 118; Bez wřtawicźnołci żadna nauka nie moźe być zachowana. *BielŻyw* 169, 86; *GlabGad* A4v [2 r.]; *RejKup* p8v; *HistAl* A7; Duch S. kárnołci álbo náuki chroni fye nyeprazy [!] álbo obłudnołci. *KromRozm I* B3v; *MurzHist* A2; *KromRozm II* ł2, o4v, p [2 r.], v3v; Iełcźe dzyełci z náuki z młodu poznác włędzye/ Co zá łpráwá obyczay ná łtároość w nich będye. *BielKom* Cv; *GliczKsiąź* L3v, L4, L6, L7v, M2v (19); *RejWiz* 8, 80, 90v, 146v; *OrzList* E4v, f; *BibRadz I* 1c marg, 2.Tim 2/23; *OrzRozm* B2; ále nie moğł táki być doktor vcźony ktoregoby rychłó w náukach nie celował. *BielKron* 28, 22, 23v, 79, 80v, 171v (9); *KwiatKsiąź* Cv, E2v, F3, F4, F4v, K, Mv; *Mącz* 116a, 179c, 256a, 291d, 297d; *OrzQuin* C3v, E2; Widzimi fie pánie Kriłki [...] iż poki nałzy Polaczy czytác nie vmieli/ poty w Polřcźe było więcey cnothy/ teraz zá tą náuką/ wřzytko złe przyłżło *GórnDworz* G5, C2, E7v [2 r.], F8, G3v, G5 (14); *HistRzym* 33v; *RejZwierc* 13v [3 r.], 14 marg, 210, Aaa4v [2 r.]; *BielSpr* b3v; *PaprPan* E2; A włzákźe niema być gánion obyczay Hiłzpánłki/ [...] powiedźiał *Petrus Royfius Maureus* mąź sławny/ ktory dla ołobliwey náuki y bieğłóci w práwie/ od Krolá był Referendarzem vcźynion. *ModrzBaz* 75, 9,

13v [2 r.], 15, 133v, 135; Y ftąd Popi wáfzy/ gdy co w Słowieńfkim chcą rozumieć do Polfkie⁸⁰ fię vdąć po tłumáctwo muřzą [...]. Y inney řzkoły chybá ná czytánie niemařá. Y to ich wřzytkiey náuki/ ná wřzycki duchowne řtany dořkonáľstwo. *SkarJedn* 361, 130; CO moře być więtfzego náđ Piotrá? co Páwłowi rownego? vczynkiem y náuká/ řtworzenie wřzytko przeřzli *Skarřyw* 595, 117, 253, 292, 312, 332 [2 r.] (12); *CzechEp* 83; *Calep* 22b; *KochCn* B4; *WujNT Act* 26/24, s. 597 *marg*, 1. *Cor* 13/2; ty náuki trochę z pracy řwey dořtáiefz/ á onym iá Pan Bog Duchem řwoim [...] wlewał. *SkarKaz* 43a; *CiekPotr* 11; Ktorá pracá W.M. gotowá náğrodzić/ Tylko iey zechćiey W.M. náuká dogodzić. *PaxLiz* B4v.

nauka czego (12): *HistAl* D6; *LubPs* A2; *BibRadz Lev* 14/57; *Mqcz* 351a; *RejZwierc* 24; y gdy go dořnawař w náuce praw kořcielnych: nic řpytáć niemogř/ ná co by mu/ z p[á]mięci wřzytko mówiáć/ niedořyć vczyniř. *Skarřyw* 411. Cf »nauka Pisma (řwiętego)«.

nauka do czego (2): Ieřli nam ná wielkiey y nábytey náuce do řpraw Rzeczypořp: řchodźi/ wřdy ná modlitwie do P. Bogá/ y ná miłóři ku złotey Oyczyźnie [...] niechay nie řchodźi. *SkarKazSej* 663a, 662b.

nauka na co (1): *WujNT* 248 *cf W przen.*

nauka o czym (1): Ráćz mi dáć rozum więtfzy/ táiemnic wiáry nářzey wyrozumienie dořkonáľze/ o powinnoři Chreřćijáńfkiey náukę y vmieiętnoř znacźnieyřzá *LatHar* 34.

nauka czyja [*w tym: pron poss* (54), *G sb i pron* (46), *ai poss* (6)] (106): a wthym řřya chczá wyernye y pylne zachowacz podřug mego nawyęthřzego dořczyřv y Myřterřtwa they náuky mey thak yako řluffze nadobrego řługá a wyernego myřtrza puřzkarřkyego yego krolyewřkyey myłóczy *MetrKor* 37/4v, 31/621, 622; *BierEz* Q2v; zchowal řie od młodoři w Krakowie/ gdzieř Miřtrzem zořtawřzzy [!] prze řlawnoř nauki řwey dořtáľ mieřtćza miedzi vczonymi w mniefřzim Collegium. *WróbřoľGlab* A4; *KromRozm I* C, D3, E2; *MurzHist* E2, T; *MurzNT Matth* 22/33; Y czárt ři nye vtráćiř zá grzechem onego ořtrego á wyłokyego rozumu [...]: A zá dořwyadřřenim ták dřługyego czářu/ vmyeyętnořcyá potocznych/ przeřřlych/ y przyřřlych/ řyemřkich y nyebyeyřkich rzeczy/ wřfelką náukę ludzká przeřwyřřřřa. *KromRozm II* pv, d4, p2v, t3; *KromRozm III* I8v, O4v; ma teř to v řiebie vwázyć/ iř vczony człowyek náuczycyel yáki godzyen teř yeřt tákyey ábo yeřřće wyętfřey řáľki y báćznoři. Gdy yego vrząd á náuka známyenita y pożyteczna yeřt. *GliczKsiąř* N6, A2, A3, K7, N5, O, Ov, O3; *KrowObr* 22; A řlyřřac to tľuffće/ dziwowali řie oney náuce iego. *Leop Matth* 22/33, *Eccli* 21/21, *Mar* 6/2, *Luc* 4/32, VV v; *BibRadz Mar* 11/18; *OrzRozm* A2v, B2v, P3v; *BielKron* 160v, 165, 171v, 176v, 198 (8); *Mqcz* 161d, 203a, 404d; *Prot* B3, D4v; *RejAp* 49v, 94; mořemy řtąd znáć/ iř Alexánder wyřřřzey kładř náukę Homerowę/ niř řpráwy Achilliowe. *GórnDworz* G8, F3v, Q2v; raczyř tego przeřřzedz w tym to Nykodemie/ áby w náuce řwey á w zakonie řwym náđzieie nie pokřadař. *RejPos* 152, 69v, 152, 160v, 168, 179 (14); *RejZwierc* 176; *WujJud* A5v, 217v, 218; *RejPosWstaw* 41v, [41²]; *BudNT Matth* 22/33, *Luc* 4/32; *CzechRozm* 70; á kto raz řtráćiř mnimánie o řwobodnem á prawđřiwem zdánia řwego wyrzeczeniu/ ten/ chořia by teř chćiař/ niemoře nic pożytku náuká řwá ludzkiemu narodowi vczyniř. *ModrzBaz* 61v, 68v, 97v, 132v, 133v, 135 [3 r.]; *Oczko* A3; *Skarřyw* A3v, 200, 201, 332, 408, 544; *CzechEp* 155; *GórnTroas* 28; *WujNT Matth* 7/28, s. 31, *Matth* 22/33, *Mar* 1/22, 6/2 (9); *PaxLiz* A2v, B3v, C; *SapEpit* A3.

G sg i pl w funkcji przy dawki lub orzecznika: [kto, co] (jest) [jakiej] nauki (a. [jakich] nauk) (o ludziach lub tekstach) (25): *MurzHist* A2, E3v; *KromRozm II* q; bo tho W.M. racz wiedzieć/ że w Papieństwie łámy tylko/ ludzie gruntowney náuki łá. *OrzList* f4, e4v; *OrzRozm* A2, O4v, P3v; *BielKron* 46v, 171v, 180v; *Mącz* 157c, 336d; Czytałem Lift mądry y vczóny/ od Hozyuła [...]/ w którym Chimere y Dialogi twoie/ ón zacnéy náuki człowiek chwali. *OrzQuin* E; *SarnUzn* E2; *GórnDworz* Dd7v; *WujJud* 35; *ModrzBaz* 6; WE wżytkich ksiégách łwoich y pílmách náuki wielkney/ [...] mocnym iest wyznawcą y obrońcą wiary Traýce S. *SkarŻyw* 393, 253, 391; *StryjKron* 288; *LatHar* 158, 512; Dla ktorey [nauki praktykarskiej] *Aquila Ponticus*, wielkney náuki człowiek/ z kościoła był wyrzucony *WujNT* 479.

W połączeniach szeregowych (71): Iłch yego K. milończ łnayancz cznothą, rołvm, navką, sprawnołcz y załługą znamyenytha łobye y rzeczy pospolythey, xyąndzą Raphala Lefchczinłkiego bífcpa przemiłkyego Yego natho Byłcvpłthwo ploczkye [...] namyenyycz raczył *MetrKor* 31/622, 31/621; *PatKaz III* 111v; *WróbŻółt* 118/66; *KromRozm I* O4; *MurzHist* Kv; *KromRozm III* I8v; *GroicPorz* hhv; *OrzRozm* P4, Q4, R2; Oni bacząc iego powolność/ wymowę/ náukę/ y rozum/ dáli mu wnet łámi ten łtolec Papiełki *BielKron* 176v; Młodzi záfię ludzie od nich biorą przykład z dobrych obyczáiw/ záchowuiąc mierność/ włtyd/ náukę/ nabożeńłtwo/ miłość ieden ku drugiemu *BielKron* 334v, 28, 79, 79v, 81v, 136v, 177v; *KwiatKsiąż* E2v; *Mącz* 157c, 372c; *RejAp* 94v; *GórnDworz* B7, Dd7v, Dd8v; *RejPos* 42v, 152, 160v, 168, 194 (8); *RejZwierc* 24, 84v; *BielSpr* b3 [2 r.], b4 [2 r.]; *WujJud* A3v, A5v [2 r.]; *BiałKaz* C4v; *CzechRozm* 227; *ModrzBaz* 42v, 45v, 56, 73v, 132; Dałes znać káżdemu dobremu á vczonemu/ iákoś potężny w rozumie/ náuce/ y w wymowie. *ModrzBazBud* ¶6; *SkarŻyw* 90, 292, 459, 454; *CzechEp* 122, 155; chciał mieć od tego Medyká/ chciał Chirurgá/ ktorzyby rozume^m/ náuką y experiencyą/ tego dochodźili/ co dla ktorey choroby zdrowo/ co niezdrowo. *ReszPrz* 11; *PudłFr* 14, 28, 36, 40; *KochCn* B4v; *LatHar* 34, 420, 428, 558; Pátrz iákie belpięczeńłtwo/ mądrość y náuká była S. Apołtołow po przyięciu Duchá S. *WujNT* 411; *GosłCast* 4; *KlonFlis* B; *SapEpit* B4.

W przeciwstawieniach: »nauka ... rycerskie rzemięłło (7), cnota (2), nieumietność (2), bogactwo, hardość, mądrość, szaleńłtwo« (15): Miłuy náukę á nieumietnołci łie wiaruy. *BielŻyw* 17, 54; *BielKom* B8v; Boć iest dáleka roznoś mądroś od náuki *RejWiz* 80; iż náuká włołnie należy dułzy/ [...] á rycerłkie rzemięłło ciáłu. *GórnDworz* G7v, G4, G7 [2 r.], G7v, G8, G8v; *RejZwierc* 13; *WujJud* 36v; Ale iefli przy iednéy tylko małz zołtác/ ráczéy przy cnołcie/ niż przy náuce zołtań *KochCn* B3v, B3v.

W porównaniach (7): Náukác bowim bez obyczáyow yełt yáko by noż bez okłádzin *GliczKsiąż* L7v, L7v, M, M6 [2 r.]; Boć náuká iest by kwiat co ná drzewie rołcie *RejWiz* 80; bo náuká bez cnoty/ iáko miecz v łzalónégo/ y łobie y ludzióm łzkodźi *KochCn* B3v.

W wyjaśnieniu przenośni (2): kędy dobrzy krámárze/ od których kupyey dobrej/ to yełt/ náuki łobye może káždy vtárgowác á dołtác. *GliczKsiąż* Mv, M7v.

W charakterystycznych połączeniach: (nie)dobra (lepsza) nauka (9), doskonała (2), gruntowna (2), nabyta (3), nędzna, niczemna, niepodła, niepospolita (2), niepołednia (2), okazała, osobliwa (7), piękna, poczciwa (2), pospolita, potrzebna (2), pożyteczna (5), prawa (4), przyjemna Bogu, sławna, łłachetna, łrzednia, wielka (26), wyborna, wyprawiona, zachowana, zacna (4), zgodna, znaczna, znamienita (4);

nauka o powinności chrześcijańskiej, praw, do spraw Rzeczypospolitej (pożytków pospolitych) (2), śpiewania; nauki [jakiej] biskup, człowiek (ludzie) (13), doktor (2), filozof, mąż, mędrzec, młodzieniec, pismo (2), teolog; bystrość nauki, chępcie, dar, doskonałstwo, okazowanie, pełen (pełny) (2), pokrywanie, sławność, sposób, sprawa, szczerosó, świadom (2), zawołanie, znak (2); chępiący się z nauki, chluba, pycha, znajomy; nauką osobny, pożyteczny (2), sławny (wsławiony) (6), wyborny, zacny, zalecony, znaczny, znajomy; bezpieczn w nauce (2), doświadczony, godny, niepośledni, potężny, powyższon, sławny (2), świetny, zalecon, zawołany; nauki dojść, dostawać, dostąpić (3), nabyć (nabycie, nabywanie) (7), naśladować (2), pokusić, przec się, przyczyniać (2), spodziewać się, udzielający, użyzyć (używać) (2), używać (3), zażrzeć (2), (po)żądać (2); z nauki pośmiewać się, zdumiewać się; dufać nauce (3), dziwować się (7), z(d)umie(wa)ć się (2); przyść ku nauce; naukę ganić, imo się puszczać, lekceważyć, mieć za nic, miłować (2), objawić, oddalić, odzierżyć (odzierżawać) (2), (p)okaz(ow)ać (po sobie) (5), pochwalić, pokrywać, pomnożyć, przewyższać, przygotowywać, stracić, wnieść, wyższej kłaść, zachowywać, zalecić, zmyślać, znaleźć; baczenie mieć na naukę, zdumie(wa)ć się (3); o naukę dbać, pytać się; zamoc się w naukę; nauką chlubić się, okazać się, opatrować, pożytek uczynić, przechodzić (przejść) (7), przesiąć, przewyższać, sprawować się (2), ubłogosławić, wiele moc, zrownać (rowny) (2); miewać (z(h)umieć) się nad nauką (5); z nauką [komu] k woli być, popisać się; błędzić w nauce, brać pochop (2), celować, doświadczyc, doznawać, naśladować, okazać się (okazany) (6), otrzymać pierwsze miejsce, pilność położyć, położyć (pokładać, kłaść) nadzieje (4), przejść (przechodzić) (2), przewyższyć, przodek mieć, (d)ufać (3), zapomoc, zrownać (rowny) (2).

Zwroty: »naukę da(wa)ć (a. podawać)« [szyk zmienny] (5): A prośmy Páná Bogá wżyfy/ iż nám raczy rozum nálz ofwieć/ á tę náukę dáć/ ábyłmy wzgodzie íwíętey íelzče ten íeden Artykuł z Duchá Śwíętego mogli rozeznáć *BielKron* 206v, 79v; *BielSpr* b3; *LatHar* 34, 161.

»mieć (w sobie) naukę« = być wykształconym; *habere doctrinam Pol Ant, Vulg* [szyk zmienny] (23): *RejKup* o5v; *KromRozm I* O4; *GliczKsiąz* G8v; *OrzList* f4; *BibRadz Apoc* 2/24; *Permagni* interest quomodo quisquae primum institutus sit, Bárzo wiele ná tym yáką kto naprzód naukę má. *Mącz* 430b; *RejAp* 32; *Górndworz* B4; *RejZwierc* 13; *BielSpr* b4, 75v; ácz niektorzi zacni ludzie lámym tylko dowćipem przyrodzonym/ niemáiąc w łobie náuk [sine literis]/ zwielką sławą mądrze łobie w ípřawách poczynáli *ModrzBaz* 129, 132; *SkarŻyw* 117,165, 292, 371, 543 [2 r.], 411, *Apoc* 2/24; íáko ten náukę ma gdyż íię nie vczył? *SkarKaz* 42a, 117a.

»mieć naukę« = umieć, potrafić (1): á žeby zá takim trzewim y íkromnym życíem [kapłani] mogli mieć náukę ná rozłádek/ y vznánie tego co íeft śwíęte/ a co íeft grzełzne *SkarŻyw* 492.

»mieć z potrzebę nauki« = umieć dostatecznie (1): Ty w łobye kartá zámykálá íztuki. Oni choć mieli ípotrzebę náuki/ Wízákoż íą przedlíę rádzi przeczýtáli *KochSz* A3v.

»nauki nauczyć« (2): Bonitatem et dísciplinam et ícientia^m doce me. [...] Dobroci y karnóci y nauki raczy mię nauczyć *WróbŻolt* 118/66, oo4v.

»naukę z praktyką złączyć« (1): Ale nálz Pan [...] íáko ów/ co Naukę z Práktyką á z piękną wymową złączył: [...] kiedy mówíc pocznie/ ztym íercem y złą gotowością/ íákoby Dioícoridá álbo *Theophráftá* z ręku dopięruczko puścił *Oczko* A3.

»wychow(yw)ać, wychowany w nauce« = *fingerere inventutem Mącz* [szyk zmienny] (8:5): Miewaią wielkie pociefzenie rodzici zdziatek fwoich gdi ie zmlódu dobrze wdobrei naucze wychowiwaią. *SeklKat* H4v, H2v; *GliczKsiąż* A3; *Mącz* 127b; *RejPos* 56; *RejPosWstaw* 41v [2 r.]; *SkarŻyw* 317, 511, 526, 527, 542; Trzech fynow Książąt zacnych/ zoftáwił ízcześliwie/ Wychowaných w náukach y we wżem podciwie. *KołakCath* B.

Wyrażenia: »grube nauki chłopskie« = *chłopski rozum* (1): *Pinguiores rusticorum literae*, Grube nauki chłopskie. Grubfzy dowcip. *Mącz* 300b.

»nauka Pisma (Świętego)« [szyk 5:1] (6): Stániław też Wapowfki/ y zali [...] wdzięcznym Połtem niebył: ktorego cnotę/ obyczáie/ náukę wielką piśmá/ znácie. *OrzRozm* R2; *BielKron* 138v; *BielSpr* b4; *SkarŻyw* 117 [2 r.], 592.

»nauka rycerska« = *ars militaris Modrz* [szyk 2:1] (3): Patrzciefz czegofcie dla tych bogactw odftąpili/ Zefcie prawie ricerfką náukę ftracili. *KochSat* A4; *ModrzBaz* 109v, 110.

»nauka świecka, świata tego« [szyk 3:1] (3:1): *Origenes Adámántius* pełen ták śwyeckyey náuki/ yáko piśmá świętego/ tákyey powagi y zacnofci był po wśfem krzełciyáńftwyę/ íz fye wyelcy á mądrzy ludźye [...] knyemu gárněli *KromRozm II* q, p3; Wśák wiefz íz narod Polfki/ ácz powiedáią íz s przyrodzenia oftry á roftropny íeft/ ále ínadź pollednieyfzy zá wśzytkiemi narody w náukach íwiátá tego. *RejPos* Ooo5; *SkarŻyw* 592.

Szeregi: »baczenie i nauka; baczenie z nauką« [szyk 2:1] (2;1): *RejZwierc* 240; á Pan Bog rozum Woyciechowi otwarzáiąc/ y baczenia zaráz z náuką przymnáżác mu począł. *SkarŻyw* 352; *LatHar* 131. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»nauka a (i, albo) cnota« = *doctrina et virtus a. probitas Modrz* [szyk 14:11] (25): mądrí lepak nigdy bez radołci nie íeft, á radołć íie takim nie rodzi, íedno z cznoty á z nauki *BielŻyw* 146; *KwiatKsiąż* A3v, A4v; *Mącz* 269b; *GórnDworz* X5; A tám kto chciał dzieciátko fwe przy kołciele zoftáwić/ tedy íe tám wychowywali w náukach y w cnotach *RejPos* 56; *ModrzBaz* 6, 43v, 74, 132; *SkarŻyw* 317, 391, 412, 527; *Paprup* C; *ZawJeft* 35; *KochCn* B3v; *LatHar* +6v, 1, 66, 81, 158, 380, 512 [2 r.]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.; w przeciwstawieniach 2 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 6 r.].

»nauka i (albo) czytanie [= odczytanie]« [szyk 1:1] (2): Piłze Kornelius Agripá/ człówiek wielkiey náuki y czytánia/ íz ná tych náukach mlódość fwoię vtrácił *BielKron* 46v; *OrzQuin* Y3v.

»ćwiczenie a (albo, i, ani) nauka« [szyk 5:1] (6): Oycowie nie przywodzcie ku gniewowi dzieci íwych ále ony wychowaycie w ćwiczeniu y w náuce páńfkiey. *GliczKsiąż* A3; ktorego nyebółfczyk flawney pámyęci pan Mikołay Íárund Woiewodá Lęczycki ocyec dzifieyłfego páná Íarófá [...] dla ofobliwego yego ćwiczenya á náuki nád ínfse wybrał [synowi na preceptora], *GliczKsiąż* L7; *KwiatKsiąż* F4v; Nuż Alcibiádes/ to co miał dobrego w íobie/ nigdy by było/ ku they wyfokołci/ á chwale nie pśzyfzło/ by nie náuká/ á ćwiczenie ktbore wziął od Sokratá. *GórnDworz* G4, E7v; *OrzJan* 22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»doświadczenie ani nauka« (1): nie wiem íáko to będą przyimowác zwłáfzczá ludźie mlódzi/ ktorym íie zda wśyfthko vmieć/ nie máiąc íefzcze doświadczenia żadnego áni Náuki. *BielSpr* 75v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»nauka i dowcip« [szyk 3:2] (5): *BielŻyw* 79; *Mącz* 300b; *GórnDworz* F3v; to fię wnet [...] fikutkami bogactw/ ponieważ fprawami dowcipu y náuki [*industriæ et doctrinæ*] niemoga/ popiufiã. *ModrzBaz* 82v; *StryjKron* 288. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.; w połączeniu niewspólrzędnym 1 r.*].

»nie tak nauka, jako eksperjencyja« (1): Rozum nie ták wiele należy w náuce/ iáko w experjencyey. *GostGosp* 2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i (a) godność« = *doctrina et virtus* *Modrz* (2): ocyec [...] gdy yuż po nim [synu] pobaczy nyeco náuki á godności/ vczynić to ma áby go ku czemu przywyodł *GliczKsiąż* O; *ModrzBaz* 132. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka, (a) mądrosć« = *doctrina et sapientia* *HistAl*, *Modrz*; *doctrina et prudentia* *Modrz* [szyk 15:7] (22): *March*¹ A3v; *OpecŻyw* 84, 134v; *BielŻyw* 80, 100; *March*³ V2; *HistAl* I4v; Abowym Bog od ktorego práwa náuka y mądrosć/ pyfłnym fye przeciwi *KromRozm II* p2v, d4, p2v, p3; *Leop Eccli* 6 arg; *OrzRozm* A2, A2v [2 r.], E; *BielKron* 79; Sophistes, vel sophista, Obieráyący fię w naukách mądrosći álbo fię chełpiący z nauki y mądrosći/ mędre/ kráfomędrek. *Mącz* 402c; *ModrzBaz* 46v, 68v; *SkarKaz*) (4; *PaxLiz* A2v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.; w przeciwstawieniu 1 r.; w połączeniach niewspólrzędnych 2 r.*].

»(nie tylo) nauka i (ale) nabożeństwo« [szyk 1:1] (2): nie tylo w náuce pochop prętki/ ále w nabożeńftwie wiefłzy brał. *SkarŻyw* 308, 511. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»(nie tylko) nauka i (ale też) obyczaje (a. zwyczaj)« [szyk 4:3] (7): *SeklKat* H2v; *GliczKsiąż* L7v; *BielKron* 228v; Po nim pan Andrzej Koftká/ znáczney náuki/ j ołobnych obyczáiw młodzienc sáfzedł s fwiátá. *GórnDworz* Dd7v; Nie tilko to czynili w rowni/ ále y w gorzyftych álbo trudnych mieyfćách. dla zwyczáiu y náuki lepfzey *BielSpr* 10; *SkarŻyw* 526; *PowodPr* 20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

»pilność i nauka« (1): Cefarz pochwalił ich [*książqt luterskich*] pilność y náukę *BielKron* 219. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i postępk« (1): Zeby wiele młodziencow/ cne przykłády z niego/ Mogli brać/ y z náuki/ y s poftępkow iego. *RejZwierz* 75v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i praca« (1): Iefli fię tefz komu widzi/ że nauka i prácá tego ktory piŕze/ Z ięzyka fię polfkięgo okazać niemoże: To niéch tak będzie chceli *MurzHist* A3.

»nauka i (a) rada (a. porada)« = *doctrina et consilium* *Modrz* (2): Abowiem żadną miarą niemoga być ryczerftwa vmyfły ftałe/ gdy v hetmana żadney dobrej nauki á porady niemafz. *KwiatKsiąż* O4; *ModrzBaz* 68v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»(tak, ani) rozum, (i, a, albo, ani, jako) nauka« [szyk 17:9] (26): *MurzHist* A2; Izali chce Páweł áby kto zgłupywał álbo olfálał/ á dáru Bożego rozumu y náuki nyeużywał? *KromRozm II* p3, t3; *KromRozm III* O4v; *GliczKsiąż* A2, K7; *OrzList* e4v; *BibRadz* I 281a marg; ná ktorego pátrząc wízyftek fwiát fye zdumiał/ flucháiąc go/ y czytáiąc piłmá wifokiego rozumu/ y náuk iego *OrzRozm* P3v; *BielKron* 9, 34v, 180v, 279v; *RejPos* 230, 288, 289; *RejZwierz* 13; *BielSpr* b3v; Bo ktoby w káżdey tákowey rzeczy niebył gotow/ ták z ftrony rozumu/ iáko z ftrony náuki [*et ingenii et doctrinæ*]/ [...] niewiem coby potym zacnego ná vrzędzie będąc fpráwić mogł. *ModrzBaz* [41]; *SkarŻyw* A3 [2 r.]; *PaprUp* Hv;

GórnTroas 5; *LatHar* 347; *SkarKaz* 42a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 30 r.; w połączeniach niewspółrzędnych 3 r.]. Cf »okrom nauki a rozumu«.

»rozumienie i nauka« (1): Aleć ná tym Słowieńłkim [języku] przeftać kazáli/ ábyś nigdy do práwego rozumienia y náuki nie przjźedł. *SkarJedn* 360.

»tak nauka, jako rycerska rzecz; nauka z rycerskim rzemięśłem« (1;1): Ná ośtátek wybráli Nummę Pompiliuśá s Sábinow/ bo go wźyfcy widzyeli być godnego ktemu/ ták w náukach iáko w Rycerłkich rzeczách. *BielKron* 101; *GórnDworz* G8. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 7 r.].

»rzemięśło a nauka« (1): A Bowiem nie máłz ná nas trudnieyźzego á záplecieńźzego rzemięśłá á trudnieyźzey náuki iedno tá/ iáko mamy żywi być. *RejZwierc* 158v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»smysł a nauka« (1): Tá może być myędzy doktorem [= *człowiekiem uczonym*] á prokuratorem rozność/ iż prokurator nic włobyte tákowego nyema czym by mógl drugyego człowyeká w śmyflech á w náuce zápomoc *GliczKsiąź* N4v.

»sprawy i nauka« (1): Tobie to ślemy według żądánia liftu twego śpráwy náłze y náukę [*actus nostros et doctrinam*]. *HistAl* I7v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»nauka i świątobliwość« [szyk 5:3] (8): *KromRozm II* p4v, q; máyąc wyelkye záwołánye náuki y śwyětobliwofci w krzełciyańftwy/ yednák w wátpliwoścych śwych nye ładźi łye ná śwym rozumye *KromRozm III* O4; *BiałKat* 173v; *WujJud* 36v; *SkarJedn* 121, 316; *WujNT* 398. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka, (i, a, abo) umiejętność« = *scientia et doctrina Vulg; disciplina, sapientia PolAnt* [szyk 10:3] (13): Gdyz tedy nauka y vmiejętność dułżę człowieczá czyni dołkonałá y dołtateczná. Nie dziw tego iż ludzie wźytcy żądaiá nauki y vmiejętności. *GlabGad* A4v, A5, L8v; *Leop Ier* 3/15; *BibRadz Eccli* 16/24[25]; *Mącz* 359d, 423b; *GórnDworz* Ff4; *Calep* 372b, 954b; *WujNT* 31, 597. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»nauka i (abo) wiadomość« (3): A bowiem to piękna rzecz ieft/ aby zwierzchni Pánowie/ iáko zwierzchnościá pánowánia/ ták teź náukámi/ ábo wiela rzeczy wiadomościá [*rerum cognitione*] drugie ludzi przechodźili. *ModrzBaz* [16]v; *SkarKaz* 42a, 580a. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»nauka, (i, ani) wymowa« (3): *MurzHist* E3v; Ani náuki/ áni wymowy tákiey w łobie czuię/ ábych temu dołyc mógl wczynić. *BiałKaz* H2; *SkarŻyw* 235. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.; w połączeniu niewspółrzędnym 1 r.].

»(tak, ani, nie tylko) (świąty a. świątobliwy, a. dobry) żywot (a. (przykładne) życie), (jako i, ani, ale i, i) nauka; świątobliwość (a. świątość) żywota i nauka« = *vita et disciplina Vulg* [szyk 15:14] (23:6): Toć łá owoce Luthrowe y yego wcznyow/ ktorych nye tylko żywot/ ále y náuká ich pełná yeft. *KromRozm I* D3, C, E2; Acz y ony/ ktorem wyczytał/ łáćinniki/ ták śwyětobliwofć żywota y bogoboyna náuká/ yáko y czáły y myeyłcá od podezránya wymuyá. *KromRozm III* O4v, D7v; *KrowObr* 22; *Leop* AAA4v, BBB3; *GórnDworz* Q2v; *RejZwierc* 176; *WujJud* 33, 143, 217v, 218; *RejPosRozpr* e3v; *CzechRozm* 70; *SkarŻyw* 119, 203, 277, 319, 332, 542; *CzechEp* 65; *LatHar* +7;

W czym fię nie dzieie Pánu Chrifufowi żadne vblíženie/ gdy lud násláduie náuki y dobrego żywotá fwoich Apoftólow *WujNT* 690, 31, 125, Zzzzz2, Dddddd. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

Wyrażenie przyimkowe: »bez (a. przez), okrom nauki« = *niewykształcony*; *sine litteris Vulg* (6:1); Był też pytan Czo ieft człowiek bez nauki odpowiedział, krol bez panítwa. *BielŻyw* 50; *GliczKsiąż* H3v.

~ *W połączeniach szeregowych* (2): *OrzList* h3v; Károlftádius práwi wzbudził/ álbo wkrzeił ten to niepokoy/ człowiek frogi/ bez rozumu/ bez náuki/ bez żadnego fmyłtu cíeleśnego *ReszPrz* 63.

Szeregi: »gruby, bez nauk« (1): zá ieden dziw Iuftinus piſze/ iż iáko oni będąc grubi/ bez náuk/ nie znáią złości/ ták Grekowie z náuk wielkich pełni byli wfzelkich zbytków *BielKron* 296v.

»prosty, bez nauki« (1): Widząc tedy beſpieczność Piotrowę y Ianowę/ y porozumiawfzy iż byli ludzie prości y bez náuki [*homines ... sine litteris et idiotae*]/ dżiwowáli fię *WujNT Act* 4/13.

»okrom nauki a rozumu« (1): á miedzy poſpolftwem ktorzi choć okrom nauki á rozumu mogą wiele mowić/ cí bywáią zá wielkie ludzie miáni. *KwiatKsiąż* I2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]. ~

W przén (69) : Powiadał też że początek á korzeń nauki iefth gorzłki, ale vżytek á owoc iey fłodki ieft. *BielŻyw* 89; Tebei mądrofcią wielką iáfnęli/ ktorzy y ktorzych miáfto náuką walczenia niemniey było okrafzono. *HistAl* D6, A7; *KromRozm II* p3; Nieukowie fzaleńftwo/ dzyedzicznie trzymáią/ A roftropni koronę/ náuki miewáią. *BielKom* B8v; *GliczKsiąż* F4, H4, M5v; Cznotá zacnyeyſza náuką ozdobia. *RejWiz* 8 marg, 8, 91, Cc4; Pętá ná nogach iefłci głupiemu náuká/ [...] Ozdoba złota opátrznemu ieft náuká *Leop Eccli* 21/22-24; teraz tá náuká iáfna obudzona ieft w vmyſlech ludzkich/ iż iuż wfzyłcy v nas w miefcie łami Swyęte Piſmo w Bibliey czytáią *BielKron* 200v, 28, 34v, 177v; Administra virtutis ars et comes. Nauká yeft ſługą y towarzyszem cnot. *Mącz* 222c; Doctrina aliquem superare. Nauką zwicieżać. *Mącz* 434b, 269b, 325c; iż mi ſłuchác ieft miło/ ták wielkimi náukami gotowéy y vftroionéy Rozmowy *OrzQuin* Tv; Wielka náfza náuká nas nawięcey zdradza. *Prot* B3; *RejAp* AA4v; *GórnDworz* G3v, N5; *RejPos* 194, 288; A ftáray fie o tho/ [...] ábyś vpſtrzył nadobnie vmyłł ftáteczny twoy cnotą/ náuką pomiáru/ á nadobnym ná wfzem poftánowieniem twoim. *RejZwierc* 24, A3, 240; [*mnisi*] nie tylko náuką ále y ſwiątością żywotá w kościele ſwiećili. *WujJud* 143; żeby fie vczeń Chrifufow roftal y pożegnał [...] z náuką/ ćwiczenim/ y wychowánim *CzechRozm* 227; iefliże w młodem wieku niezálóżył w łobie fundamentow náuk *ModrzBaz* 14; ktorzi máło o to dbáią/ áby fię obyczáyami/ náukami/ y zacnemi vczynkami ſláchćili *ModrzBaz* 42v, 43v, 80, 109v; Miedzy ftárymi ſwiętymi oycy (ktorzy kościoł Boży żywotem y náuką oſwiećili [...]) liczy fię ten B. Cyryllus *SkarŻyw* 277; dobry nád ine towarzysze wnaukach wziął zyłk. *SkarŻyw* 516, A3, 201, 332; náuká ktoraby w nich byłá/ vwiednąć/ vfchnąć y vpáść muſi *CzechEp* 122; Czynię wierſze/ lámá fię rzecz z wielkich náuk leie. *KlonŻal* E4; iże był przed láty W náukę/ cnotę/ ludzkość/ Bużynki bogáty. *PudłFr* 40, 28; *GórnTroas* 28; *LatHar* 428; Nie iżby każdy Chrzeſcijanin [...] miał być nátychmiałt obdárzon oſobną iákąſ y niezwyčajną náuką ná dyfputowánie *WujNT* 248; Náuká abo vmieiętność bez miłości nádyma *WujNT* 597; ktory pierwey ná niebie/ to ieft w kościele Bożym/ iáfnością ftanu zakonnicze⁸⁰ y náuki ſwiećił. *WujNT* 859; *SkarKaz* 42a; Z kąd ſpániáłość vmyłtu/ v ſiła powtálá/ Swiatłość náuk *SapEpit* B4; Oná to wfzyłtko w krotce/ ſpráwić może fnádnie [...]. Máiąc v łobie naczynia/ rádoſney wdzięczności/ Spráwione Z

náuk zacnych/ ípáníáley mądrości. *PaxLiz* A2v; iefli nas nie rządźi naprzod fłowo BOZE, potym rozum/ náuká *KlonFlis* B.

W charakterystycznych połączeniach: nauka jasna; dar nauki, duch, jasność, korona, korzeń, ozdoba, rozsiewanie, światłość; nauka niczego się nie boi, nadyma (2), obudzona jest, oświeci się, prorokuje, roście, rządzi [kogo], upadnie, uschnie, uwiędnie, zdradza [kogo]; założyć fundamenty nauk; wyczerpnąć naukę z ksiąg, zbierać; bogaty w naukę, przybrać; naukę objaśnić (objaśniony) (3), obdarzony (2), okraszony, oświecić (oświecać) [kogo, co] (3), przyodziewać, przystrojony, ślachcić się, świecić, upstrzyć, ustrojony, (o)zdobie (ozdobiony) (7), zwycięzać; pożegnać się z nauką, rozstać się; przewyciężyć w nauce, urość, wziąć zysk.

*Zwrot: »paść nauką« (1): A dam wam páfterze według fercá moiego/ y będą was páfli vmieiętnością y náuką [pascent vos scientia et doetrina]. *Leop Ier* 3/15.*

*Wyrażenia: »dom, skarbnica nauki« [o mądrym, wykształconym człowieku] (1:1): tak iż Arifstotelefa domem nauki nazwał. *BielŻyw* 87; *SkarKaz* 580a.*

*»droga nauki« (1): Mąż któryby pobłądził od drogi náuki [via doctrinae]: między wielą obrzymow będzie miefzkał. *Leop Prov* 21/16.*

*»głód nauki; w naukę głodny« (1;1): *RejWiz* 171v; Teraz káždy w trudnieyfzych ípráwách fędziem godnym Chce być: choć w náukę y w cnotę íeft głodnym *ZawJeft* 35.*

*»owoc nauki« (1): Siodmy [znak fałszywych proroków]; z owocow ták náuki iáko y żywotá ich. *WujNT* 31.*

*»skarby nauki« (5): *OpecŻyw* 84, 134v; *OrzRozm* E; Iákub ś. [...] nie minął pewnie Rzymián/ [...] áby im błogofłáwieńftwá y íkárbow náuki fwey vdzielić niemiał. *SkarŻyw* 408; *SkarKaz* 42a.*

*Iron. [czyja] (1): MAluchna mnie obrádá/ kábat piwá wypić/ Gdyż takich kopą ledwie/ mógł bym fie vgásić. (–) IVżem fie teraz doznał/ twey wielkiey náuki *PaxLiz* Dv.*

*Przen (3) : Bo czy te [lege: ci tę] nauką maią Sobie wieczey pomagaią. *RejKup* Gv.*

*nauka czyja (1): náuká iego/ sieći y robotá. Nieumiał nic iedno fię Bogu korzyć/ á ryby łowić. *SkarŻyw* 595.*

*Zwrot: »nauki uczyć się« (1): A mnie więc/ który k ftołu nie vmiém błáznować/ Ani wydávłzy co raz gęby nádftáwowáć: Potrzebá kłofy zbiéráć/ niechcęli náuki Vczyć fye fobie trudnéy dla obrocznéy íztuki. *KochMarsz* 154.*

5. Uczenie się; studium (litterarum) Mącz, Modrz, JanStat; doctrina Vulg, Modrz; sapientia Vulg; ars, disciplina, litterae Mącz; studium discendi Calag; lucubratio Calep; eruditio JanStat [pl w takiej samej funkcji jak sg lub może: uczenie się różnych dziedzin wiedzy] (327) : *BierEz* Bv; Rozmyfláyże ty rzeczy pilnie/ í kochanijm dúffe twé/ ij chciéy pratzowatz w té nauce/ aż do końtza żywota twégo. *OpecŻywPrzedm* C4v; *BielŻyw nlb* 4, s. 139; iż ludzie subtilnego ciała, íprawnicyfzego bywaią rozumu nad ínfze, ku wfzelkley [!] nauce y obaczeniu rzeczy kaźdey dowcipnieyfzy *GlabGad* A2; Takież iż fłuch íeft ímyfl náuki, [...] przeto vfzi zawfze mamy odtworzone *GlabGad* C2, K4v, L4; Chybá ízebyfmy myeli íne kfyęgi/ y ofobliwe íchadzki ku náuce/ korychefmy wam bronili. *KromRozm I* E3; iż yedno w íiedmi lecyech rodzicy máyá dzyeci fwe do ízkoł ná náuki dowodzić *GliczKsiqż* 16, I4v, I6v, I7v, I8, I8v (18); *KrowObr* 133v; *BielKron* 25, 82, 171v, 201, 219, 221; A w naukach

inaczej się rzecz ma/ ábowiem niemożemy powiedzieć yżebyśmy to vmieli czego wpamięci niemamy *KwiatKsiąż* K2, B2v, Q [2 r.]; *Mineryal seu minervale*, Myto od nauki. *Mącz* 222b, 124b, 169a, 195d, 238c, 281d (13); *GórnDworz* Cv; *HistRzym* 32, 61 [2 r.], 61v, 62, 62v, 65; *RejPos* 187v, 276v, 306v; *RejPosWstaw* [41³]; Zda mi się tedy że m iuż dofyć pokazał/ że po przyrodzeniu/ wiele należy ná náuce *ModrzBaz* 9v; mowmy iáką nagrodą y częcią/ ták Miłtrzowie/ iáko vcźniowie w náukách máią być zátrzymáni. *ModrzBaz* 131, 128v, 134; zá którą [nieumiejętnością] nigdy beśpieczney á gruntowney náuki y ísprawy zbáwienney mieć nie możełz. *SkarJedn* 357; *Calag* 333b; nieśpánim się y robotą w náuce y pífaniu trudził *SkarŻyw* 411, 153, 248 [2 r.], 301, 352 [2 r.], 470 [2 r.], 542, 543 *marg*; *KlonŻal* A2v; *ZapKościel* 1585/61; *Lucubratio* – Nauka albo pracza przifwielie. *Calep* 621a, 1097b; *KochAp* 9; Wola záfię ná fwoy/ álbo czálem ná cudzy duchowny pożytek y náukę wżytko obraca *LatHar* 662; *JanNkar* C2; *SarnStat* 201, 202 [2 r.], 1287.

nauka czego (21): *PatKaz III* 132v; *KromRozm I* D3v; *KromRozm III* O4; *BielKom* B6; NYe inaczej się wthym rodzicom przytráfia záraz skoro bez náuki yákyelzkolwyek/ álbo czytána/ álbo pífána/ gdy fyny fwe ná fluzbę w chłopyetá dáya *GliczKsiąż* H5; *LubPs* bbv *marg*, bb2v; *Leop* *B2; á *Philosophia* [...] dla tego ielt wolna/ yfz iey nauka wolne ludzie cyni [!]. *KwiatKsiąż* H3, N3v; *Mącz* 44d, 303d, 471b; *KuczbKat* 145; *WujJudConf* 30v; A wżytkę náukę poboźności Apoštoł Błogofławiony [...] záwiera tu we dwu rzeczách/ to ielt/ w wyftrzeganiu á w požądaniu *RejPosWstaw* [21²], [21²] *marg*; *SkarJedn* 43; *SkarŻyw* 46, 47, 527.

nauka czyja [w tym: *pron poss* (9), *G sb i pron* (3), *ai poss* (1)] (13): *BielŻyw* 168; ktorzy mi po Oicu i niektórych przyiaciolach moich/ ku náukám moim pomoc raczyli. *MurzHist* A4; *GliczKsiąż* G6v; *Leop Prov* 14/6; *BielKron* 39; *KwiatKsiąż* P2v; *Mącz* 441b, 511a; lubo kto od ciebie fye vczy/ lubo ty od kogo fye vczyłz/ muśitá mieć między íobą obá początek iáki/ od którego náukę fwą pocznietá. *OrzQuin* Tv; *RejPos* 183; *RejZwierc* 30; *ModrzBaz* 131v; *SkarJedn* 358.

G sg w funkcji przydawki przy rzeczowniku osobowym: [kto] [jakiej] nauki (1): *GOleni* kofcifte y mięłfite zna człowieka [...] trudney nauki. *GlabGad* P6v.

W połączeniach szeregowych (10): *GliczKsiąż* L4; *Mącz* 419a; Człowiek záifte wízelki/ fwe obyczáie ma/ ni fzczego iedno z przyczyn pochodzących od ciáła, álbo ielzche z náśienia/ álbo z żywności/ álbo z zwyczáiu á z náuki/ y z innych okolicznych przyczyn *SienLek* 31; *RejAp* 185v; *BiałKat* 231; *RejZwierc* 30; *SkarJedn* 356; *SkarŻyw* 411; Lecz my rozumu/ náuką/ pilnością/ fluchaniem/ doznawaniem/ nábywác muśim. *SkarKaz* 45b, 485a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... rzemieśło (2), igry, posługi, próźnowanie, wojna« (6): *GliczKsiąż* G7, G7v, H6v, I5v; ty rzeczy iako polowanie/ ptaków/ y ryb łowienie w ufstawach Licurgufowych/ nie zá proźnowanie ále za nauki młodziencykow były poczytanc. *KwiatKsiąż* P2v, M.

W porównaniu (1): wybyeráyać co lepfiego/ yefliże fyna myeć żywego/ zdrowego/ nye dáyać go we młodych lecyech ázby we dwunálcye lat vczyć/ yefliże teź zá fiedmi álbo osmi ná nauki/ yákoby ná yáką fmyerć/ álbo ná kátowána puscic *GliczKsiąż* 17.

W charakterystycznych połączeniach: beśpieczna nauka, domowa, doskonalsza, gruntownia, osobna, pi(e)rwsza (2), pocziwa, poczęta, potrzebna, pożyteczna, skończona, słuszna, snadna, spolna, społeczna, studencka, ućciwa, wielka (2), wyborna, zwykła; nauka czytania, języka, pamiętki św. panny, písma,

pisma (świętego a. bożego) (6), prawa, rozkazania, słowa bożego (2), świętych rzeczy, wiary, żywota; czas nauk; do nauki przywabiany; wstrzymywanie od nauk; ku nauce dowcipny (2), godny, pożyteczny, udany, zmysł; na naukę udany (2); w nauce początek, robota, zatrzymany; doglądać nauki, popuścić, zamieszkać, zaniechywać; brać się do nauki, ciągnąć się, prosić się, wrocić się (4); dla nauki posyłać, przyjeżdżać (wyjeździć, jadący) (3), schadzać się, udać się; od nauki odezwać, odrywać (2), odwieść; z nauki w niemoc wpaść, stawać się niewolnikiem, wyjąć; dowcip mieć ku nauce, mieć się, pobudzić, pomagać (pomoc) (2), wybierać, zjeżdżać się, zwracać się; naukę mieć (3), począć, porzucić, wzgardzić, zamieszkać; brać się na naukę, czas naznaczyć, grosz udzielić, iść (odejść, wyjść) (5), jeździć ((za)jechać) (11), obracać (2), puścić (puszczan(y)) (3), schodzić się, srebro chować, zlecić; nauką rozumu nabywać, o rozum się postarać; na nauce czas nałożyć, czas (wiek, lata) strawić (5); o naukach pieczę mieć, w nauce czas obracać (uczynić) (2), naśladować, potrwać, pracować, żywot strawić; nie dostaje na naukę, ku nauce.

Zwroty: »naukę brać, odzierżawać« = *exeipere doctrinam Vulg* [szyk zmienny] (3:1): *GliczKsiąż* L6v; *Leop Eccli* 6/18; *fthárayže* mu *fié* pilno o *iákiego* [...] *preceptorá/ áby náuki* *flufzne* y *obyczáynie* *poczciwe* *mogł* z *niego* *brać* *RejZwierc* 7v; *áby* *Sędziowie* *Ziem* *Królestwa* *náfzého* *od* *nich* [*ustaw*] *nie* *odftępuiąć/ y* *owfzem* z *nich* *náukę* *biorąc* [*et ex ipsis eruditione sumpta JanStat* 148]/ w *fądzeniu* *fpráwiedliwość* w *cále* *záchowywáli*. *SarnStat* 909.

»na nauce być« (2): *Hinc dicimus sub ferula esse*, *Pod różgą być/ to yeft/ ná nauce być*. *Mącz* 125a; *PaprPan* V2.

»na naukę, ku nauce, w naukę da(wa)ć; na naukę, w naukę, do nauki (po)da(wa)ny« [szyk zmienny] (21:6:1;6:1:1): *FalZioł* V 49v, 50, 53 [2 r.]; *GliczKsiąż* G5, G7, G7v, G8, I4 (13); *Goski* A4 [3 r.], *3v; *BielKron* 288, 349v; *A ná* *pierwfá* [!] *naukę* *piłm* w *ten* *čas* *maiá* *być* *dani/ gdy* *napierwey* *poczńá* *dobrze* *mówić*. *KwiatKsiąż* N3v, E3v, K3v; *Potissima nobilitas applicanda est ad studia literarum*, *Zacniey[za/ známienit[za* *flíachtá* *ma* *być* *ná* *nauki* *dawána*. *Mącz* 316a; *A* *gdyż* *iufz* *miál* *látá* *młodości* *dáli* *go* *ná* *naukę*. *HistRzym* 123; *SkarŻyw* 86, 117, 248, 290, 308 (8).

»na nauce mieć, dzierżeć« [szyk zmienny] (4:1): *Yáko* *długo* *ma* *ocyec* *dzyerżeć* *fyná* *ná* *náukách*. *GliczKsiąż* M8, H5, H6v, N7v, O2.

»na naukę nakładać (a. nałożyć), nakład« [szyk zmienny] (3:3): *GliczKsiąż* Mv, M2 [2 r.], M5v; *BielKron* 149; *Co* *iym* *łácno* *będzie* *vczynić/ iefli* y *ftudentom/ niemáiącym* *ná* *náukę* *nakłádu* [*studia sua unde alant non habent*]/ *potrzeby/ y* *náuczycielom* *słufzná* *zapłátę* *obmyślá*. *ModrzBaz* 131.

»nauki pil(n)ować, pilen« = *uczyć się; incumbere litteris, philosophari Mącz; lucubrare Calep* [szyk zmienny] (3:2): *Kłádá* *też* *zás* *in[fié]* *przyczyny* *fwey* *włafney* *głowy* *ná* *ty* *ktorzy* w *łzkołach* *álbo* w *kolegiach* *myfzfkáya/ [...]* *yákoby* *náuk* *fwych* *nye* *byli* *pilni* *GliczKsiąż* G6v; *Philosophor*, *Vczę* *fié/ piluyę* *nauk/ ftáram* *fié* o *mádrość*. *Mącz* 298a, 70b; *SkarŻyw* 297; *Calep* 621a.

»pos(y)łać (a. wys(y)łać, a. odsyłać), wyprawić na naukę; posłan(y) na naukę« = *amandare in studia litterarum Mącz* [szyk zmienny] (7:1;5): *FalZioł* V 53; *BielŻyw* 132; *GliczKsiąż* H6, M3; *OrzRozm* H2; *á* *Krolewicá* *do* *Włoch* *połłá* *ná* *náukę* *BielKron* 346v, 142v, 360; *Mącz* 206c; *Po* *wyuczeniu* *Grámátyki/ połłány* *był* *do* *Bononiey* *na* *náuki* *więtfze*. *SkarŻyw* 371, 201, 308; *JanNKar* B3v.

»postąpić, postęp(ek) w nauce« = *in litteris promoveri; in litteris processus Mącz* [szyk zmienny] (3:4): wthen čás dićcipuł pozna że nyeco poštěpkow wczynił w nauce/ gdy czyłcyce obyczáynem będye *GliczKsiąż* L7v, M8v, O, O2v; *KwiatKsiąż* I; *Scripsit se in Graecis literis magnum processum habere, Piśał mi że dobry poštěp [!] ma w náuce Greckiego yęzyká Mącz* 44d, 234c.

»uda(wa)ć się na naukę; (w)da(wa)ć (a. poddać) się w naukę« = *se abdere a. involvere litteris, adiungere animum ad litteras, applicare se ad studium, asserere se studiis, intendere animum a. tempus studiis, repetere studia Mącz* [szyk zmienny] (11;5): bo łzkárádácby tho byłá rzecz/ gdyby fie kto wdał w náuki á fnich yákyey godności nye odnyośł. *GliczKsiąż* N, K6, L4; *BielKron* 170; *Ius civile amplecti, Ná naukę práwá Cełárskiego fie wdác Mącz* 303d, 140c, 177d, 289a, 305a, 314a (9); *PapRPan* Lv; á łam fię ná łrogość oftrego życia y ná naukę piśma S. vdał. *SkarŻyw* 46, 248 marg.

Wyrażenia: »nauka duchowna« (1): gdy obaczyż/ *Narodzie* *Rufki* / iáko złe vćiebie wiára *Chrześciáška [!]* vgruntowána ięft/ iż z niey nigdy práwey poćiechy y ochłody dułzy twey/ y pokármu á náuki duchowney mieć nie możełz. *SkarJedn* 356.

»pilny nauki; pilność ku nauce, w nauce; (nie)chciwy, chciwość ku nauce; chuć, ochotny do nauki« = *amator a. cupidus discendi, ferax artium, litterarum studiosus, philoomates, philomatia Mącz* [w tym: chciwość, pilność ku nauce] [szyk 9:3] (4;2:1;2:1;1:1): Bo łyn według tego iż młody yełt á ku náuce nychćiwy/ wtych lecyech nie będye myał godności. *GliczKsiąż* I6v; *Philomates, Latine discendi cupidus, Chćiwy ku nauce/ pilny nauk, Mącz* 297d, 122a, 297d, 309d, 316d, 423d, 496b; y vprośił łobie v mátki y oycá/ iłz mu dáli pięknie nápiřać/ y kołztownie opráwić *Ewángelią* S. z tego fię kocháiąc/ iłz do náuki y nabożeńłtwá ták był ochotny łyn ich. *SkarŻyw* 133, 516.

»nauka ryccrska« (1): DObrze też to baczyli s ktorych mieyć albo wychowánia [...] wybierác mieli młode łudzi ku nauce *Rycerłkiey. BielSpr* 1v.

»do nauki sposobny; ku nauce prędkı, łacny, prędkość; nauka [czyja] łatwia« = *zdolny; łatwość uczenia się; doctrina facilis Vulg; docilitas Mącz* [szyk 4:2] (2;1:1:1;1): á rozum ich [płci panieńskie] ku nauce y wyrozumieniu wśelkiey rzeczy ostry á prętki węczey niż otroczy *GlabGad* A2; *Głoua* mała z łzyią też cienką nie bezłiř długą vkazuie człowika [...] łacznego ku nauce *GlabGad* M7; *Leop Prov* 14/6; *Mącz* 93b; A gdy do náuki łpofobny był/ z *Egiptu* wřzytkiego y z *Greocy* co naprzednieyřze wczone y *Philozophy* dáłá mu zá náuczyciele. *SkarŻyw* 478, 458.

»nauka szkolna« = *studia litterarum JanStat* (7): *Kmiecy* łynowie máią byđz wolno ná naukę łzkolną puřczeni. *SarnStat* 200, 200, 659, 660 [2 r.], 919; *PowodPr* 46.

»nauka łwiecka« [szyk 1:1] (2): W wielkie náuki łwieckie wdáwác fię niechćiał. *SkarŻyw* 248 marg, 248.

»towarzysz w nauce« = *commilito, condiscipulus Mącz; socius studiorum Modrz* [szyk 2:1] (3): *Mącz* 221b; *ModrzBaz* 75v; towarzyř *Páwłá* S. wnauce był S. *Bárnábářz. SkarŻyw* 534 marg.

»trudny ku nauce, do nauki; trudność nauki; twardość ku nauce; człowiek trudnej nauki« = *niezdolny; brak zdolności; indocilis Calep; indocilitas Mącz* [szyk 6;1] (3;1;1;1;1): Nye myala też [Mąryja włosów] rzatkych albo barzo myąkkych [...] bo takye włofy znamyonuyą czlouyeka tąpego rozumu a trudnego ku naucze *PatKaz III* 119v; *BielŻyw* 168; *GlabGad* O2v, P4v, P6v; *Mącz* 93b; *Calep* 528a.

»nauka zbawienna« (1): Kłopoty gośpodárftwá y domow náfzych y dźiatek/ obracay nam Pánie ná náukę zbáwienną *SkarKaz* 423b.

Szeregi: »nauka i czytanie« [szyk 1:1] (2): *KwiatKsiąż* L4; *SPR*awá Rycerfka [...] ku czytániu y Náuce Ludziom Rycerfkim pożyteczna. *BielSpr kt*.

»nauka a (a(l)bo, ani, i) ćwiczenie« = *industria atque studium Mącz* [szyk 8:5] (13): izby żaden [...] niefmiał [...] z Ziemie viiezdnicz [...] iedno telko ořobami řwemi y řluzebnikow řwych dla poczcziwřłfego czwiczenia y navk od kořdziola dopvřczonych. *ComCrac* 13v; *KromRozm I Z D3v*; *GliczKsiąż* K2, N7v; *KwiatKsiąż* E2v, N4v; *Mącz* 74a; *GórnDworz* Ee4v; *KuczbKat* 155; *ModrzBaz* 9v; wnim [*Chrystusie*] náukę y ćwiężenie řwe kłáďac/ żáďał pilnie żeby go do kłářtoru [...] pořłano *SkarŻyw* 543, 527, 543. [*Ponadto w pořłczeniu szeregowym 1 r.*].

»mądrość i nauka« (1): Rořkazał teř Krol Ářpenázowi przeřořonemu nád řwemi komorniki/ áby przywiodł [...] Młodźieniařki [...] piękne na weyzreniu/ y dowćipne ku wřzelákiej mądrořci y náuce [*et eruditos omni sapientia Vulg*] *BibRadz Dan* 1/4.

»nauka i praca« (1): wřziřtcy řdziećinřtwa w nauki y w prace maią być podani *KwiatKsiąż* E3v. [*Ponadto w pořłczeniu szeregowym 1 r.*].

»(jeřli) nauka a(l)bo (i, jeřli) rzemieřło« = *studia litterarum aut artificiorum JanStat* [szyk 7:1] (8): *GliczKsiąż* G8; *UřPraw* F2v; Tho miářto [...]. Siroty y inne vbogie álbo w rzemieřłá álbo ná náuki nákláďem wielkim dawa álbo opatrza *BielKron* 288; *SarnStat* 200, 659, 660 [2 r.], 919. [*Ponadto w przeciwřstawieniach 2 r.*].

»nauka a (i) uczenie« (2): *KwiatKsiąż* L3; *Viri litterati ac studiis doctrinisquae dediti, Vczeni ludzie* ku naukám y vczeniu vdáni. *Mącz* 195d.

»tak nauka, jako wojowanie« (1): á ktorzi zás y iędrny dowćip maią/ y ciářo mocznę [!]/ ći niechay tak o naukach iáko woiowániu pieczą maią *KwiatKsiąż* M.

»nauka a wychowanie« (2): *GliczKsiąż* L6v; *Disciplina efficax ad rite vivendum, Nauká á dobre wychowánie yeřt wielmi pořiteczne ku cnotliwemu řyciu Mącz* 115b. [*Ponadto w pořłczeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka a wyrozumienie« (1): Gdyř iuř nie mářz nic cřegoby nam tám dořtáwáć nie miářo do náuki á do wynářřzego. *RejPos* 189v.

»nauka, (ani) zwyczař« [szyk 1:1] (2): Zakon przyrořzony y prawo Bořé ná řercách ludzkich piřáne/ ktore nie idřie z náuki áni ze zwyczařiu: ále z řámeřo řtworzenia y vřodzenia *SkarKaz* 381b. [*Ponadto w pořłczeniu szeregowym 1 r.*]. Cf »ze zwyczařu, z nauki«.

Wyrażenia przyimkowe: »bez (a. przez), (o)krom nauki« = *nie ucząc się upřednio* (8:2): bo wy zwykli mowić o rzeczách trudnych bez náuki *OrzRozm* B2, B2v, D4v; *KwiatKsiąż* E3v; *SkarŻyw* A3; *Empiricus* – Lekarz ktori leczy bez wřzeliakiey nauki zdořwiaczeniá řameřo. *Calep* 361a.

~ *bez nauki na co* (1): Ty figury w řłowách napiřané/ moře prawie kařdy okrom nauki na to/ dobrze czyřć *MurzOrt* B.

Wyrażenia: »bez nauki uczoney, umiejętny« [szyk 1:1] (2): *BielKron* 8; Y wyřzedł vmeiętnym bez náuki/ y mądrym w nieumiejętnořci. *SkarŻyw* 248.

»bez trudnej nauki« = *bez wysiłku umysłowego* (1): Obaczy każdy śnádnie bez trudney náuki/
Ktore kuły [= *wytwory*] tym kftałtem w iedney formie lano *RejWiz* A8v. ~

»ku nauce, dla nauki, na naukę« = *aby się nauczyć* (14:2:1): Co w tey Rośprawie obaczác ku náuce
mamy. *RejPos* 124v.

~ *ku nauce, na naukę komu* (13): Czo s thego pfálmu nam ku náuce ieft potrzebnego. *LubPs* Q2v
marg; *BielKron* 142v; *RejPos* 40v, 44, 61v, 65v, 79v (11).

ku nauce, dla nauki czyjej [zawsze: *pron poss*] (4): *OrzQuin* Tv; *RejPos* 242, 347; Co s tey Rośprawy
świętey krotko ku náuce náłzey pámiętać mamy. *RejPosWstaw* 42.

W charakterystycznych połączeniach: *ku nauce brać* (3), *obaczać* (2), *pamiętać* (3), *rozmyślać* (2),
rozważać (2), *uważać* (2); *ku nauce potrzebny*; *roздаć na naukę*; *dla nauki słuchać*. ~

»z nauki« = *nauczywszy się* (7):

~ *z nauki czyjej* (2): *KromRozm III* B7; Bo Turcy máią ten obyczay z Náuki Rzymśkiey/ [...] iż
pierwey niż główne Woylko ich przyciągnie: pułzczańią Globum przeciw nieprzyaścielom *BielSpr* 56.

W przeciwstawieniach: »z nauki ... z przyrodzenia (3), z opinii« (4): Ale beśpiecznieyśzy krok ku
oney cney prawdze/ Kto ią vmie rozeznác iednę część z náuki/ A drugą s przyrodzenia *RejWiz* 8v,
88; *GórnDworz* N8v; *BielSpr* 75v.

Szeregi: »dowcipem albo z nauki« (1): A yákoż ktemu poznányu przychodzi [rozum]? [...] przez
znáki/ ktore śam śwym dowcipem/ álbo z náuki mądrych ludzi á godnych wyáry poymuye.
KromRozm III B7.

»nie z pisma ani z nauki« (1): iż s swoich opinii á nie spísmá/ áni z náuki *Iudicia* śwoie rozne
dawáią/ [...] nie wiem iáko to będą przyjmowác zwłálczćá ludzie młodzi *BielSpr* 75v.

»ze zwyczajy, z nauki« (1): A częścią ze zwyczáiu/ częścią też z náuki/ Obaczyli nád rozum ty
ták trudne śztuki. *RejWiz* 151. ~

W przen (20) : Náuká świętych rzeczy/ ieft rozumu drogá *BielKom* B6; yáko rzemyśnicy ci ktorzy
nic w náuce nye zákusili/ łá ludzye śprofní *GliczKsiąż* H4v; Iż tedi dzyecyę we dwu álbo we trzech
[...] lecyech [...] nyema [...] nic ápetytu/ áni vmyślu ná náukę/ yedno ná igry yákye. *GliczKsiąż*
I5v; Nye wádzic [...] do náuki álbo łáćiny onego przygnác. *GliczKsiąż* I8; łatwe też vmyśly ich
dla myękkosci mogą być náuká yáká/ álbo ćwiczeniem wypolerowáne. *GliczKsiąż* K2; bo ci prawye
zápaláyá śie ná náuki vćiwe *GliczKsiąż* M2v; gdyby go częśto od náuki odrywał/ przefzkodziłby mu
wtém nyepomáłu. *GliczKsiąż* N; ten co śie kędyś zá dworem ták tłucze/ Nie ták śnádne może mieć do
náuki klucze. *LubPs* ggv; z młodu iáko pczółká ná tych zyołkach drobných/ Zbiera co k rozumowi
w náukách podobnych. *RejWiz* 7; Abowiem napierwśzy ku naukam á vczeniu to śtopień ieft/ gdy kto
wátpi *KwiatKsiąż* L3, E3v, P2v; Id multos a proposito studendi fugat, To ich wiele od nauk odśtrzela/
odbiya, *Mącz* 31 ld; Leviter attingit studia, Tylko śie przekurzył w náuce/ trochę śie pouczył. *Mącz*
439d; gdyż czáfów dzifieyśzych Pan odeymuie ten dar [*Ducha Św.*] od náuczycielow y od ślucháčzow/
nie trzeba śie dziwowác że ták bárzo ozyęblá náuká *RejPosWstaw* [143²]v; *ModrzBaz* 132; iednę rękę
do gośpodárftwá/ dzieci/ żony/ obracáiąc/ á drugą do zakonu y náuki śwey y ludzkiey: dobrze vrzędn
śwego duchownego [...] odpráwować nie mogą. *SkarJedn* 358; tám gdy iuż był iedną nogá do náuk

wftąpił/ názad fię wrocił. *SkarŻyw* 248, 527; áby opuściwłzy pierwłze początłki wiary/ ciągnęli fię do náuki dołkonálłzey. *WujNT Hebr* 6 arg.

W charakterystycznych połączeniach: oziębla (vb) nauka; ciągnąc się do nauki, przygnać; do nauki klucze; od nauk odrywać (2), odstrzelać; ku naukam stopień; nie mieć apetytu na naukę, zapalać się; nauką ochładzać, podparty, wypolerowany; w nauce przekurzyć się, wyszszej wstępować, zakusić.

6. *Uczenie, przekazywanie wiedzy, umiejętności lub zasad postępowania; informatio Vulg, Mącz; doctrina sermo Vulg; didascalía, traditio Mącz; disciplina, litterae Modrz (635) : Nie iełt godzien nauki ten ktory karania á nauczania miłtrzewego nieprziymuie cirpliwie. BielŻyw 169, 143; WróbŻołt T8v; tak iż iego kazanie niebyłać profta nauka ale iakoby grom WróbŻołtGlab A4v; RejPs 129, 176; Trzecią łpowiedz mogę czynić/ przed mądrym łwłgą kołcielnym/ [...] dla rozgrzełzenia łłowem bożym wedłvg moczy iemv danei y dla navki. SekłWyzn c4; przywiodą dziecie do biskupa/ a on miałto poczwierzenia wiari/ vcziny ye nowokrczeńcem/ bo mu ymię inłze da niź mu nachrcie dąno wmiałto nauki/ da mu wgębę SekłKat Zv, A3v; RejKup 12v; RejKupSekł a3v; KromRozm I Bv; MurzNT 111; Ale yáko pan Kryłtus będąc bogym nawyłłłłłym/ dla nas w ofobye álbo połtáci łwey łye vniżył/ [...] ták y w náuce ku náłłłłłm dowcipom y nyedołtátkom łye łkłánya KromRozm II x4; Diar 88; BielKom C2v, F6v; GliczKsiąź H5v, Lv, L6v, M3v, M4v [2 r.], M5 [2 r.]; LubPs bb3v; KrowObr C3v; Leop 2.Tim 4 arg, 2; Táci iełt dawna hárdóć/ kthora niechce náuki/ niechce łądu/ ále chce chwály OrzList e4v; A thenći dobrze łzáfuię słowem Bożym/ ktory naprzod co fię dotycze náuki nic nie opułzcza co mowić potrzeba/ nic teź nie przydawa z łwego BibRadz II 118b marg, I 378c marg, II 120c marg; BielKron 32v, 46, 216vy 219; Ale łnami wybornie fię dzieie/ gdy naukami y rękoma [!] ktemu bywamy przywiedzieni/ yżebyłmy fię dobrymi łtawali KwiatKsiąź F2v, C4; Mącz 87d, 93a [2 r.], 134b; SienLek Ttt4v; RejPos A6v, 41, 156, 190v, 227v; BiałKat a4, 141; WujJud 40v; WujJudConf 199v, 227; Zupełna náuká napirwey vczy/ Potym teź nápomina/ y przypąda. RejPosWstaw [21²]v marg; Strum A2; BiałKaz G2v; CzechRozm 259; Maćie tedy o to łtárání czynić/ áby miłtrzom słufzne zapłáty były náznáczone: ták/ żeby oni niemułieli łobie pożywienia tákiemi łpofoby łzukác/ ktoreby ich od náuk odrywály. ModrzBaz 134; ale ty záwždy/ łzczerołciłię y prawdzie kołciółá Rzymłkiego/ przypátruiełz/ [...] obyczáie y náukę rozumiełz. SkarJedn 376, 44, 50, 341, 359 [2 r.] [d9]; Mnie niedziw/ iłz ia zmężá vczynioná ná mężá pátrzę: ále tobie przyłtoyniey/ wzieię raczey zktoreieł vczynion/ á niłzli ná mię pátrzyć? To włłłzawłzy Ephrem zdiwi fię łpráwie Bożey/ y dziekować oney nierządniczy zá náukę pocźnie. SkarŻyw 118, A3, 74, 87, 118, 202 (10); gdyź náuká bez żywego ná łobie tychże rzeczy pokazání przykłádu á co inłzego iełt iedno proźny dzwięk CzechEp 19; Iełli idźie o náukę/ y o przepowiadání łłowá Bożego/ wiemy iż ná to obráni byli Apołtołowie NiemObr 35; á to o náuce/ y połługowáníu Apołtołłkim rozumieć fię ma/ ktorych vrząd iednáki był NiemObr 36, 22, 36; ArtKanc K9v; PaprUp C3v; Calep 495a; OrzJan 50; LatHar 95, 451, 452 marg, 717 marg, 721 marg; TRZECIA CZESC EWángeliey, o Chr[y]stułowym okazáníu z náuką y z cudámi WujNT 205 marg, przedm 41, s. 124 [2 r.], 232, l.Cor 14 arg, 1, Tim 4/16 (11); WysKaz 40; Niech nie tyło náuką/ ále y łámą rzeczą pokory ich náuczam. SkarKaz 515a, 455a [2 r.], b [2 r.]; KlonWor 4; SzarzRyt B4v. [Cf 5. ModrzBaz 131, 134, LatHar 662].*

nauka czego (35): *OpecŻyw* 169v; *PatKaz III* 132v; *GlabGad* A5; *SeklWyzn* f2; Krodki wykłath znauką Przykazania Bożego przes pytanie y odpowiadanie *SeklKat* D2v; *RejKup* m4v; *MurzNT kt*; *MurzOrt* B [2 r.]; *KromRozm III* B7v, Cv, C2, C2v; *Diar* 51; w Swącźárfskiej ziemi nie wżytkim fie podobála náuka Pífmá Swięgo Zwingliufzowá *BielKron* 200, 200, 206v; *GrzegRóżn* A2v; *RejAp* BB; *RejPos* [226]v, 314v; Kátechizmu náuká wedle rozumu słucháczow ftołowána być ma. *KuczKat* 5 *marg, kt*; *RejPosWstaw* [41³]; Nie dofyć bowiem ielt słucháć náuki Ewányeliey í. iefli iey nie przymiełz prawá wiárą *RejPosWstaw* [143³]v; *SkarŻyw* 147, 462; *NiemObr* 15; Ty íam Człowieká káżdego/ przez Swiętości y náukę Słowá swiętego/ o zbáwieniu íściłz *ArtKanc* H16; *WujNT* 470; *SkarKaz* 455a, b [2 r.]; *SkarKazSej* 696a. Cf »nauka zbawienia«.

nauka z kogo (1): Dziwowáli fię słyzáć [...] głęboká náukę z Prorokow/ która z wít Páwioyých pochodziła. *SkarŻyw* 536.

nauka o kim, o czym (11): Drugie też trzeba baeżyc iż ta nauka pirwłzim względem będzie dana o znamionach człónkow męfkich. *GlabGad* M; *SeklKat kt*; *MurzHist* Cv; *RejPos* 9; *CzechRozm* 224; *SkarŻyw* 354, 384; Ítáray fię z pilnością o to/ Chrześcijáninie miły/ ábyć y ná niey [*modlitwie*]/y ná náukách o niey [...] nigdy nie íchodziło. *LatHar* +3v, 251; *SkarKaz* 155a, 635b.

nauka czyja [= głoszona przez kogo lub pochodząca od kogo] [w tym: G sb i pron (99), pron poss (69), ai poss (31)] (199): *OpecŻyw* 40; Ten iakoż Tullius píłze, gdyż plato Attenfski przy iego naucze był, tak wczyl *BielŻyw* 38; *WróbŻolt* 49/17; *RejPs* 61, 118, 132v, 176v; *RejRozpr* A4v; Iefly tego nieprzełtaniecie/ wżilfczi w klátwę wpadniecie. Toć ich była wżilftka nauka *SeklKat* A4v; *RejKup* m2v, í7, y3; *KromRozm I* K3v; *MurzHist* C, Cv; *KromRozm II* c3, c4v [2 r.], d [2 r.], d2, d2v (11); *KromRozm III* Bv; *DiarDop* 100 [3 r.]; *BielKom* B7v, Gv; *GliczKsiąż* L4, M4, M4v, N5v; *LubPs* gg3v; *Leop Act* 22 *arg*; thák iż wżytká ich [*proroków*] náuká nic inego niebyła/ iedno komentarze á ízerfze wywody zakonu. *BibRadz* I 353v, I 353v [2 r.], *Is* 48 *arg*; CYrus [...] / który przyfzedł ku íalce Bożey przez náukę Dánielá Proroká/ ábowiem go był ná to przywiódł/ iż był miłościwy/ cnotliwy/ bączny *BielKron* 112, 9, 141v, 142v, 200; *Mącz* 178c; *OrzQuin* Hv, Y; *RejAp* 57, 64, 76v, 92, 99v; Iużci go był w on czás poznał/ [...] gdy Pan potwirdzáiąc náukę íwoię/ którą miał wczynić o odnowieniu człowieká z wody á z Ducha s. przyfzedł fie okrzćić do niego *RejPos* 9, 14, 21v, 41 [2 r.], 46v, 62 (45); *RejPosWiecz*² 92v [2 r.]; *BialKat* 6, 83v, 363v; *KuczKat* 5 [2 r.], 140, 386; *BielSpr* b3; *RejPosRozpr* cv; Synu moy/ słuchayże ćwiczenia oycá twoiego/ á nie odrzucay náuki mátki twoiey. *RejPosWstaw* [41⁴]; *BialKaz* F4v; *CzechRozm* 59, 85v, 111, 111v, 147 (8); Tákże z Aryftotelesowey ízkoły/ [...] wyfzedł Alexánder Krol Mácedońfski/ który y íam to íobie ku wielkiej czci miał/ że był wychowáncem náuki y kárności Aryftotelesowey [*se alumnum disciplinae Aristotelicae fuisse*] *ModrzBaz* 130v; *SkarJedn* 97; ták fię to rozumieć ma/ ífz iednák przynich íako przy potomftwie ktore ízło od Semá fyná Noego/ zoftawála znáíomóść y íłufzbá y náuka Bogá y iednego/ od Noego y fynow iego przez ręce podána. *SkarŻyw* [282]; á gdy ná nim [*urzędzie*] Pan Bog poíadzi/ żeby dobrá myśl y powodzenie wtym położyli/ gdy wedle zakonu Bożego y náuki kápláńfskiej/ lud íwoy w pobożności ípráwuia. *SkarŻyw* 501, 13, 86, 87, 192, [236] (20); *MWilKHist* Cv; *CzechEp* 20; iż żaden [...] bez trádyciy/ y náuk kościelnych/ w wierze vpewnion być nie może. *NiemObr* 74, 18, 39, 51, 86; Do tego Miáftá/ píłze Cypryan S./ przyfstepu nie moglá mieć/ po Apóftolfskiej náuce żadna

niewiara. *ReszList* 190, 177, 182; *ArtKanc* K14, K17; *ActReg* 19; *LatHar* 3, 7, 35, 57, 79 [2 r.] (11); *WujNT Mar* 4/2, 12/38, 16/20, s. 298 *marg*, 392 (12); *PowodPr* 16; nie gardźmy nauką kápłáńfką/ choć drugdy widzím/ iż to łámi czynią o co ludzie karzą. *SkarKaz* 279b,) (4, 41b, 44a, 80a, b (11); *PaxLiz* C2v; *SkarKazSej* 669b, 678a; Czy mi chcefz być przewodnią? nie było potrzebá: Wiem ią z twoiey náuki gdzie drogá go [!] nieba. *SzarzRyt* D2. Cf »nauka Krystnsowa«.

nauka czyja [= *przeznaczona dla kogo*] [*w tym: G sb i pron* (11), *ai poss* (6), *pron poss* (1)] (18): Zła náuká łynow. *BierEz* L4; Ale iem rofkazuie/ aby [...] w iednyi gołpodzie/ którá by o ich naukę dbála trwali *MurzNT* 43v; Tą náuká máłych dzyatek nye yeftci cyęfzka *GliczKsiqz* K; *SkarJedn* 30 [2 r.], 48, 76, 359; *SkarŻyw* 117, 459; *WujNT* 583 *marg*, *Zzzzz2v*; *PowodPr* 39; y zoftáwił im drogie błogofłáwieńftwo łwoie/ zgodę/ miłość/ moc ná naukę y náwrocenie śwíátá *SkarKaz* 242a, 42a, 41 7b, 606a, 637a. [Cf 5. *W przen SkarJedn* 358].

W połączeniach szeregowych (56): *OpecŻyw* 169v; W tym pienu wylicza Prorok dobrodzieyftwa kołciołowi krzełcijańskiemu od pana boga dane Iako ieft nauka/ pożywanie ciała bożego y inłze śwíátofci. *WróbŻółt* H2v; *SeklWyzn* c4v; *KromRozm III* B2v, C2v, D6, H2, H3v; *GliczKsiqz* L6v; *KrowObr* B3v; ábowiem máiąc káždy krol tákie ludzi vczone á przykłádne zázwdy przed oczymá łwemi/ łáčno przez ich przykłád/ naukę/ y obyczáie/ tákiez y wyłtrzegánie będzye odwrocon od łkázy łzkodliwey krolełtwu *BielKron* 9; bo iuz ni nacz niepotrzebna będzie łczyra náuká ich/ y napilnieyłze wołánie y łtáránie ich *RejAp* 64, 92; *RejPos* A6v, 14, 126, 275v, [308]v, 338v; *BielSpr* 26; A wy śmiećie mowić/ że ich áni Pan Chryłtus połtánowił/ áni Apołtołowie/ ktorých żywot y łam przez się/ náuká/ rádámí/ y przykłádem żywotá łwego śwíęte⁶⁰/ y przez Apołtoły łwoie zálezic [...] raczył. *WujJud* 144v; *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 4v, 111v; *ModrzBaz* 132; *SkarJedn* 47 [2 r.], 56, 105, 348; Do tego S. Auzderbertá od łtárfzych twoich przyzwána ieft/ áby on nowy kłáztor/ náuká y przykłády łwemi y zwyczáymi zakonnyymi wfundowálá. *SkarŻyw* 193, 180, [282], 317 [2 r.], 384, 482, 491; *NiemObr* 18, 34; *ReszPrz* 110; *LatHar* 133, 337, 452 *marg*, 565, 675; *WujNT* 493, 1. *Cor* 14/6, 26, 1. *Tim* 4/13, *Tit* 2/7; *SkarKaz* 118a, 279a, 455a; *SkarKaz* 666a, 686a.

W przeciwstawieniach: »nauka ... błáđ (2), zbytki *itp.*, złe wychowanie, złoto *itp.*, żywot« (6): *TarDuch* B7v; Wktorey [złej sprawie] go głupi kxiádz zoftáwił Miáłto nauky w błáđ wprawił *RejKup* o4; *KromRozm III* C2; *RejZwierz* 111v; *RejPos* 338v; Pátrzayze miáłto náuki á miáłto dobrych przykłáđów/ [...] nie naydziełz iedno zbytki łprofne á márne vtráty/ piłk/ krzyk/ huk/ kołát. *RejZwierc* 192v.

W tytułach (2): *SeklKat kt*; Katechizm álbo Náuká Wiáry y Pobożnołci Krzełcijańskiey *KuczbKat kt*.

W wyjaśnieniu przenośni (2): Ktory vczi Dizatkam [!] młodim naprzóđ dawać miekke a łlotkie pokarmy to yeft znołną aprołta naukę *RejKupSekl* a3v; *WujNT* 313.

W charakterystycznych połączeniach: ciężka nauka, długa, dobra (lepszá) (4), dziwna (2), gruntowna, krotka, lekka (2), łaskawa, naprzedniejsza, piękna (2), pilna (3), pokátna, porzqđna, potrzebna (2), pożyteczna (2), prawdziwa (6), prosta (4), przesławna, przystojna, szczyra (5), uczciwa, utwirdzona, wdzięczna, wierna (6), wypisana ((s)pisana) (4), zakazana, zła, znołna, zupełna; nauka czytania i pisania (3), o dobrodziejstwach, ewanjelijej (6), filozofijej, katechizmu, o narodach, o odnowieniu, o Panie

Chrystusie, Pisma Św. (pism) (4), pobożności, przykazania, słowa (bożego, świętego, o początku słów bożych) (12), o sposobach i naturach cnot i występków, o świętości, wiary (o wierze) (6), o znamionach [czego], życia (żywota, o żywocie) (3); nauka apostołów (apostolska) (10), biskupa (biskupia) (2), Boga (boska) (2), Ducha Św. (2), kapłanów (kapłańska) (4), kościelna, (Pana) Krystusowa (Jezusowa, Chrystusa Pana) (3), krześcijańska, mistrza, nauczyciela, Pana (pańska) (11), proroka (prorocka) (2), wyznawce; nauka (nie)doskonałych (4), dziełek, ludu (ludzka) (8), pogańska, świata (2); cząstka nauki, dogłdanie, dozorca, ganieńie, głos, godzien, opuszczenie, pojęcie, posłuszny, pożytek, przełożony, rozmyślanie, skutek, słuchacz, sposób (3), sromocenie, urząd (2), wychowanec; prawo do nauki (4); zapłata od nauki; ku nauce ustawion; moc na naukę (2); za naukę odpłata; nauką pobudzony, wybawion, wyćwiczony; biegłość w nauce, mocny, odmiennosc, pilny (2), pomocnik, przełożony (2), wątpliwy, zgodny, nauki chcieć, nadziewać się, patrzeć (patrzeć) (2), pilnować (pilen) (4), podpirać, potrzebować (potrzeba) (6), potwirdzać, sprawować się, strzec się, szukać, używać (2), wzbraniać się, zapamiętać [= zapomnieć]; gotować do nauki, zlecić; od nauk odrywać; śmiać się z nauki; nauce czynić dosyć (2), dziwować się, oprzec się, sprzeciwić się, unżyć się, wadzić, zadziwować się, zlecić; ku nauce preceptora zjednać, przywabiać; naukę na cząstki rozkładać, jednać, lekceważyc, mieć (7), obmawiać, odprawować, odrzucić (odrzucac) (2), (p)opis(ow)ać (przypisać) (5), opuszczać (opuścić) (2), pamiętać, pojąć, polecieć, potwirdzać (utwierdzać, utwirdzić) (3), rozumieć, (u)slyszec (5), sprawować, stosować (2); o naukę dbać, targować się; za naukę dać [= zapłacić], dziękować (4); nauką bawieć się, dokonywać świadectwa, gardzić (3), od grzechow odwodzić, kazanie czynić, nauczać, objaśnić (objaśniony) (2), objawić (objawiony) (2), podać (podany) (2), podpirać (podparcie) (3), poświęcać, pozyskawać (pozyskować) (2), pożytek (u)czynić (2), prowadzić, przyprawować (2), przywieść (przywodzić, przywiedziony) (4), rozmnażać sprawiedliwość, rozumu kęs wrazić, służyć, sprawować (2), ufundować, wychować (wychowany) (2), zalecić (zalecony) (2), zwiesć; napominać z nauką, słać; w nauce bakać, (z)blądzić (2), gromić, karać (2), łajać (2), napominać, naśladować, omieszkać, pilność czynić, postępować, rozmnażać się, słuchać (słuchany) (2), strofować, zachować prostotę, zatrzymawać.

Fraza: »nauka będzie da(wa)na« (2): Przeto tu nauka będzie dawana Philofophiey, to iest, mądrofci przyrodzonej *GlabGad* A5, M.

Zwroty: »naukę brać; wzięcie nauki« (1;1): *SeklKat* V4v; do tey się nawyższy ftolice Apofstolfkiey wćiekamy [...]/ ábychmy ztąd pomoc mieli/ z kąd przodkowie náfzy/ ftáwienie y náukę/ y podpore bráli. *SkarJedn* 105.

»naukę dawać (a. podawać); nauka poda(wa)na; nauki się dają« [szyk zmienny] (5;2;1): Bo ich złości áni wrzędowi áni náuce/ áni fwytofcyam/ ktore nam przez nye bywáyą podawáne/ nic nye wádzą. *KromRozm III* D6; *BielKom nlb* 4; *SkarŻyw* [282], 589 [2 r.]; Swiádczy tak o sobie X. K. iż podawáiąc náuki w Lubellkim kośóiele/ opowiadał przyty^m gotowość fwą *NiemObr* 23; *Rozmyśl K3*; *SkarKaz* 635b.

»z [czyjej] nauki [co] mieć« = *nauczyć się od kogoś* [szyk zmienny] (4): Rzeczefz z náuki páná Kryftufowey to mamy. Tedy cye fpytam. A fkađ wyemy iż tak pan Kryftus vczył *KromRozm I* K3v; *KromRozm II* f4; *BialKat* 6; Iż náuki ábo vchwały kościelne/ iedne mamy w piłmie zoftáwione: á drugie z trádiciey (to iest z náuki fłowney) Apofstolfkiey w táiemności podáne. *WujNT* 717.

»nauki naśladować« [szyk zmienny] (2): In verba magistri iurare, Chcieć być powinien we wżem naśladować nauki miftrzą fwego. *Mącz* 178c; *NiemObr* 18.

»[komu] pod naukę, na naukę (pod)dawać się; podać się nauce [czyjej]« = uznawać czyjeś rozstrzygnięcie [szyk zmienny] (1:1;1): Ieilibych czego nie dołożył/ álbo od Itárożytności wiary odkróczył. (w czym fye nie czuję) Przodkiem Kościołowi Bożemu pod náukę fye poddáię/ y pod rozładek *BiałKat* 386; *SkarŻyw* 203, [236].

»nauki [od kogo] nie potrzebować« = być lub czuć się dostatecznie mądrym (2): To thák ząwždy połpolicie bywa/ iż ci ząwiefzácze á omylácze zdádzą fie łobie być bårzo mądry/ á iż iuz ni od kogo áni náuki nie potrzebuią. *RejAp* 43v; *CzechRozm* 4v.

»pracować (a. pracą czynić) w nauce, nauką; robiący w nauce« = *laborare in doctrina Vulg* [szyk zmienny] (6:1;1); *KrowObr* B4 [2 r.], 4v, 5; *BiałKat* 363v; *RejPosRozpr* c2v; W Nawróceniu y nauce do wiary świętey wielką pracą czynili ławni y święci dwá Słowacy brácia rodzeńi/ Methodyus y Cyryllus *SkarJedn* 225; *WujNT* 1.Tim 5/17.

»naukę przyjmować (a. przyjąć)« [szyk zmienny]: *OpecŻyw* 42v; Navki też od niego [Kościoła] niemam fię w zbraniác/ ale ią mam przyiác *SeklWyzn* c4v; *RejPos* 321; *ArtKanc* K17; *WujNT* 470.

»ku nauce przyjmować; wziąć na naukę« (1;1): á ktorzy fie iemu dowcipnieyfy zdali, thy pod fwą moc ku nauce prziiymował *BielŻyw* 29; *HistRzym* 33v.

»słuchać, słuchanie nauki; przysłuchawać się naukam« [szyk zmienny] (18:1;2): *OpecŻyw* 40; *PatKaz III* 132v; Albowiem przy takiej duży Rady bywaią pukuły. Czo niechczą kapłonom dufać Ani ich nauky fluchać. *RejKup* m2v; *RejPos* 62, 82v, 124, 166v, 183 (10); *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 259v; Gdy fię który duchowny w dom oycá iey trafił/ [...] iáko fucha ziemiá zdezdzu/ náuki ich świętey flucháiác/ w cnościach y łłufzbie Bożey kwitnęła. *SkarŻyw* 13, 354, 372; *MWilkHist* Cv; *ActReg* 19; *WujNT* 333.

»w naukę, do nauki uda(wa)ć (a, (pod)dać) się« [szyk zmienny] (3:1): *KrowObr* 135v; Potjm wiele fię ludzi świat opułzczáiác do ie⁸⁰ náuki vdawáło. *SkarŻyw* 249, 436, 570.

Wyrażenia: »nauka duchowna« (1): Dwoie ná dzień ludziom kazanie czynił/ wielką wjmową j náuką duchowną *SkarŻyw* 31.

»nauka (Pana) Krystusowa (a. Chrystusowa)« = *głoszenie wiary chrześcijańskiej* [szyk 2:1] (3): ktorzy też dla łwiádectwá fwego/ y dla náuki Páná Chryštułowey ná wyłep Pathmos od Celárzá Domicyaná był zálłan. *Leop*, VV v; *RejPos* 62; *WujJudConf* 49.

»nauka słowna, ustna, głosu żywego« [szyk 2:2] (2:1:1): Abowiem fą łprawy [...]: ktore yáko poftawą á nyeyákim łpofobem cyála łprawowane bywáyą/ ták też wżywanim á vkazánim wyęcey niżli piłmem álbo wftną náuką fą podáne. *KromRozm II* h2; *BielKron* 46; *WujJud* 6; *WujNT* 717.

»nauka święta« [szyk 6:6] (12): trzeba wiedziec iże takowe dobra kościolowi dane, fą dwoiakie. Iedny fą nauki święte iako boże przykazanie *WróbŻolt* H3; *KromRozm III* Bv; *RejAp* 99v; Y prawie ták imi [cudami] náukę fwą świętą á zbáwienną vtwardzić raczył. *RejPos* 41, 41, 46v, 82v, 182v, 153, 240v, [308]v; *SkarŻyw* 13.

»nauka (jest) zbawienna, zbawienia« [szyk 8:6] (13:1): *SeklKat* G3v; *KromRozm III* Bv, B3v; *DiarDop* 109; iż łłufzcze rozliczne łchadzály fie do Páná [...] iżby fie też przysłuchawály onym

świętym á zbáwiennym náukam i ego/ á onym wdzięcznym nowinam *RejPos* 183, 41, [308]v; *SkarJedn* 50; *SkarŻyw* 372; iáko y po dziś dzień wízyfcy prawdziwi Iżáfárze Iłowá Bożego/ też moc máią/ bo ináčzey náuká ich nie byłáby pożyteczná áni zbáwienna. *NiemObr* 39; *ReszList* 177; *SkarKaz* 637a. Cf »ku nauce zbawiennej«.

Szeregi: »nauka a (i) ćwiczenie« [szyk 2:1] (3): *KrowObr* 135v; *RejPosRozpr* c4; Niechby przeto wielcy Pánowie w tych poľpolitych Szkołách mieli rozmaíte ćwiczenia y náuki [*varia exereitationum genera*] *ModrzBaz* 14. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 2 r.*].

»nauka i (a, abo) kazanie« [szyk 7:5] (12): Ktemu [...] káznodzyeye y męczennicy wílyftko kazánye á náukę fwoyę Itołowáli *KromRozm II* c3; *RejPosWiecz*² 92v; *KuczKat* 140; *SkarŻyw* 114 [2 r.], 244, 384, 462; *LatHar* 79; *WujNT* 313, 1. *Cor* 9 arg; Prawdá iż náukę fwoię y kazánia Pan odpráwował w polách *SkarKaz* 455b. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 7 r.*].

»mowa i nauka« (2): Iż Kryftus [...] mowił o kroleŧtwe Bożym. Gdzyeż tá mowá y náuká yego? *KromRozm II* d4; *SkarKaz* 80b. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka i napominanie« (2): *GórnDworz* Ff2v; obaczáć mamy/ iákie Iťáránia á iáká pilność ten Pan náíz y w náukach fwoich/ y w káżdym nápomínaniu fwoim o nas o nędznikoch fwoich/ wftáwicznie wízędy miewác á czynić raczy *RejPos* [292]. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 4 r.*].

»nauka i prorocstwo« (2): Abowiem był ten Zwyczaj miedzy Proroki [...] iż kroćiuchno zbierali kazánia fwoie/ á przybiáli ie na drzwiach koľcielnych/ iżby ták ich náuká y prorocstwo táyne nie było. *BibRadz I* 353v; *SkarŻyw* 384. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*].

»nauka ani przestrzeżenie (a. przestrzeżenie)« [szyk 8:1] (9): *RejAp* BB; Ty Cerkwi Izráelŧka nie dałz fię vhamowác wnáuce áni przeľtrzegánia *BudBib I* 374b *marg.* Cf »ku nauce, (a, i) ku przestrzeżeniu«.

»nauka abo przykazanie« (1): Kto gárdzi koľciółem y porzádnymi páľterzámi iego/ y náuká ich ábo przykazániam: ten nie mniefy grzeľzy *WujNT* 710.

»nauka i (a, jako i) przykľad(ność)« [szyk 15:14] (29): *KromRozm II* b2v; *DiarDop* 107, 109; Ku przykľadowi tedy cnoty y obyczáyow y ku wízelákiefy nauce/ yáko żywy gľos/ tak że też żywego czľowieká obyczáie wícey pomagayá. *KwiatKsiąż* B4v; *RejPos* 170, 211, 259v; *RejZwierc* 192v; *SkarJedn* 359; Potym tego kľáľtoru zá Iťarfzá obrána byłá/ dľugo Iżczęľliwie pániénki w nim Ipráwuiefc/ y one Pánu Bogu przykľadem y náuká fwoię pożyľkuię *SkarŻyw* 192, 51, 62, 241, 324; *LatHar* 3, 625; *WujNT przedm* 27; *PowodPr* 16, 39; *SkarKaz*) (4); *SkarKazSej* 669b. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 7 r.*]. Cf »z nauki, (z) przykľadu«, »na przykľad a na náukę«.

»nauki i przypowieści« (1): Iťárał fie o to pilnie y w náukach fwoich/ y w dziwnych przypowieľciach fwoich/ áby był kędy á kędy mogli kľadł twárdy kryg á twárde wędzidło ná [...] tę twárdouftá Iżkápę tego to zľego á vpornego czľowieczego przyrodzenia. *RejPos* 247.

»rada i nauka« (3): rádá y náuká czľeká zacnego y żywota ŧwiętoľliwego Ianá Tryľteryufzá w żywoćie zakonnym cnot wielkich y doľkonálych Iobie przyczyniał. *SkarŻyw* 461, 298. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych 3 r.*]. Cf »za radá i za náuká«.

»nauka i (a) rozmowa« [szyk 2:1] (3): rácz nam ześlác [...] tych Ianow y tych Andrzeiow więcey [...] / áby cie nam iedni prawdziwie á nieomylnie w náukach á w rozmowach swoich / nie ináczey iedno iáko pálcem / vkázowali *RejPos* 276; *CzechRozm* 224; *SkarŻyw* 354.

»(ani) słowo i (ani, a) nauka« = *verbum et doctrina Vulg* [szyk 17:4] (21): *SeklWyzn* f3v; *SeklKat* Hv; *KrowObr* B4 [2 r.], 4v, 5; wrocił sie do Ieruzálem / każac y [...] potwirdzáiac náuki á słow swoich rozmáitemi cudy *BielKron* 141v; *RejAp* 57; *RejPos* 62, 79v, 124, 124v, 174v (9); *BialKat* 363v; Kthorzy sie dobrze spráwuia w wrzędzye swym Stárzsy / niech ie máia za dwoiákiey czći godne: á zwálzczá ony ktorzy prácuia w słowie y w náuce. *RejPosRozpr* c2v; *SkarJedn* 359; *WujNT* 1.Tim 5/17. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»sprawa i (a, albo) nauka« [szyk 9:5] (14): *KromRozm II* c4v, d2v, v2, x4; iż [...] wniefiesz przy fobie powagę y chwałę onych wśytkich ktoryches pozyskał Panu swemu / álbo wierną á cnotliwą spráwą twoią / álbo prawdziwą náuką *RejAp* 186v, 76v, 99v; *RejPos* 21v, 111, 184, 290v, 320; *WujNT* 298 marg, 396. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»wychowanie i (albo) nauka« [szyk 2:1] (3): *RejPos* 239; *RejZwierc* 13; y boiac się / áby y dużá iego / nie była vsidlona / y sama pracy swey wnim / około iego wychowania y náuki / nie tráciła: zátáila się w domu iednym / [...] pilnuiac nań gdzieby się obrocił. *SkarŻyw* 459. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»nauka i wykład [czego]« [szyk 3:1] (4): a ich [pism Starego i Nowego Zakonu] wykład i nauka nie z inych autorow był czynion, jeno z starych, dawno przyjętych w kościele doktorow *Diar* 51, 52; *OrzQuin* F4; *SkarŻyw* 493. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

Wyrażenia przyimkowe: »według nauki [czyjej]« = *jak ktoś naucza* (1): Y fzczeńliwy to iest człowiek według náuki Dawidá S. *LatHar* 579.

»z nauki« [w tym: czyjej (34): *G sb i pron* (23), *ai poss* (9), *pron poss* (2)] = *tak, jak ktoś nauczył* (35): *RejPs* 210v; Macie też to bačić pilnie y pamietac yako ten Kupiec z nauki S Pawła niepokladał nadzieie wzadnych vczinkach swoych *RejKupSekl* a7v; O tym dzyerzę / iż koścyoła słuchac mamy we wśfem / cokolwyek nam z náuki páńlkyey / á podánya Apóstollkyego [...] podał *KromRozm II* t3v, c2v, c3v, f4; *KromRozm III* A4v; *DiarDop* 101; *KrowObr* 92v; Polanie gdy ná tych trzech rzeczách / z náuki Káplánlkyey Polkę poştánowioną / od Pána Bogá być wiedzieli / wśytkie Práwa [...] ku tym trzem rzeczám stólowáli *OrzRozm* E; *RejPos* C4v, 304; Tenże Apóstól z náuki Ewanyeliy świętey [...] przyrownawa sługi takowe ogrodnikom *RejPosRozpr* b4v; *BudNT przedm* d3v; *KarnNap* B3, C4; *SkarJedn* 126, 398; nád małżeńtvo przekłada / dziewictwo / z náuki Apóstoła S. Páwła. *SkarŻyw* 120, 583; A widziŹŹe iáko z náuki S. Hieronymá / bluźniercą nazwany / wzywánia świętych główny nieprzyaciél? *LatHar* 331, 132, 133, 246, [249], 252; *SkarKazSej* 678b.

~ z nauki czego (1): áby żywot náłz złościwy / w spráwach swoich niecnotliwy / przeštał wśytkich złości swoich / z náuki świętych słow twoich. *ArtKanc* M16v.

W przeciwstawieniu: »z nauki ... z głowy« (1): Ale Apóstolowye z náuki páńlkyey / á nye z swey głowy piáli. *KromRozm II* c3v.

Szeregi: »z pisma i nauki« (1): Nowochrzceńcy wzbudzieli bład z Luterowćgo písmá y náuki. *BialKat* 248v marg.

»z powieści a nauki« (1): on też [...] piął po Grecku s powieści á náuki Páwła s. y drugich Apoštołow fwiętą Ewányelią *BielKron* 143v.

»z nauki i (z) przykładu« [szyk 2:2] (4): *RejPos* [236]v; A íam z przykładów świętego Bonifaeyulzá y náuki/ co dzień więcey Pána Bogá miłuiąc/ [...] vmyślił kroleństwo ípuścić *SkarŻyw* 519; *LatHar* 57, 285. ~

»ku nauce, dla nauki, na naukę, za naukę« [w tym: czyjej, czyją (54): *pron poss* (41), *G sb i pron* (12), *ai poss* (1); *komu* (31)] = *aby kogoś nauczyć, udoskonalić; ad docendum, ad doctrinam, ad informationem Vulg; ad erudicndum Pol Ant* (60:22:16:2): Na naukę nám oto miły pán Iezus matuchnę opuścil iako firotę *OpecŻyw* [34]; To odpowiedzenijé matuchnie/ widzi íie iakoby írogié/ przykré/ íj nie íarkawé/ ale bylo ku nauce náííé *OpecŻyw* 41; *PatKaz III* 135v; Czożkolwie napiáno wízitko to íeít dla nauki náízej *BielŻywGlab nlb* 9; *SeklWyzn* d3; *MurzHist* E3v; *MurzNT* 38v; *KromRozm II* f3, i4, kv; Bo też tak ludzie mądrzy na piśmie ku nauce zostawili: Inter dna mala minus malum eligendum *Diar* 68; *LubPs* N4v *marg*, gg3v; *Leop* 1.*Tim* 1/16; *BibRadz* I 63d *marg*, *Deut* 4/36; *BielKron* 143; *Prot* C3v; *RejAp* 33 [2 r.]; Summá s tey Ewányeliey krotko dla náuki zebrána. *RejPos* 30v, 38, 39, 45v *marg*, 48, 66v (35); *BiałKat* a2; *KuczKat* 35; Bo naprzod proítym ludziom íą zá náukę [obrazy]/ á vczonym rzeczy Boskie ná pámięć przywodzą *WujJud* 47v; *RejPosWstaw* [412]; *CzechRozm* 96, 250; *SkarŻyw* 82, 209; *CzechEp* 121, 126; byía to wola y zrzádenie Boże/ áby ty rzeczy ktore przez vítá íwoich wiernych íług Proroków/ ludziom oznáymiaí/ ná piśmie potym dla wieczney pámiátki/ y náuki ludzkiey zoítály. *NiemObr* 71, 19; *ReszPrz* 75; *WujNT przedm* 2, s. 129, 132, *Rom* 15/4, s. 601 *marg*, 1.*Tim* 1 *arg*. 16.

~ dla nauki okolo czego (1): Dla tychże Ormian ták teráznieyízych/ iáko też y potomnych íácnieyízey náuki/ okolo prawdy Sákrámentów Kościelnych/ dáíímy im tę w krotkości záwiázaną naukę. *SkarJedn* 317.

W połączeniach szeregowych (7): *KromRozm II* i4v; *KrowObr* C3v; BLogoíławiony then Pan á Zbáwiciel náíz/ tu nam ná zbáwienie náíze á ná wíztyki pociechy y náuki náíze od Bogá Oycá zeíłány *RejPos* 121v, [308]; *CzechEp* 120; *NiemObr* 73; Wízelkie piímo od Bogá náíchnione/ íeít poízteczne ku náuce/ ku ítrofowánium/ ku napráwie/ kn ćwiczeniu w ípráwiedliwości *WujNT* 2.*Tim* 3/16.

Wyrażenie: »ku nauce zbawiennej« [szyk 1:1] (2): A íz nas też piíma w tym pewnie vpewniły á wiścíły/ íz nic nie íeít opuíczone/ czegoby íedno bylo potrzebá ku zbáwieniey náuce náízey *RejPos* 281, 347v.

Szeregi: »ku nauce i naprawie« (1): Máíz piękną zábáwę wdomu [...] zwłáízczá gdy co ku náuce y nápráwie domowników twoich/ dziatek/ y czeladki vczyniń chceíz. *SkarŻyw* A4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.].

»na naukę i obrok duchowny« (1): Zlíftu y z kazánia S. Ambrożego o tych dwu świętych íłowá wybráne/ ná náukę y obrok duchowny. *SkarŻyw* 567.

»dla nauki i dla poíztku« (1): Nápomínania Z roíkazánia íego M. Ksíędza Stániíłwá Kárnkowíkiego/ [...] dla náuki thák Plebanow iáko y Duchowienítwá wízego/ y dla poíztku ludu poípolitego/ krotko Políkim íęzykiem ípiáne. *KarnNap kt*.

»ku nauce (a. dla nauki), (a, i) ku przestrzeżeniu (a. wystrzeżeniu, a. przestrodze, a. dla przestrzeżenia, a. przestrogi)« [szyk 6:1] (7): *RejAp* 197; Acz Pánu tych gadek nigdy z nim nie było potrzebá/ iedno iż thák chciał mieć dla náuki á dla przeŝtrzeżenia náŝzego. *RejPos* 218, 241v, 246v; *WujJudConf* 29v; Przetoż ku náuce á przeŝtrodze náŝzey wzyęliśmy łobie łłowá Páwłá s. *RejPos* 110v; *SkarJedn* 295.

»na przykład a na naukę (a. za naukę, a. ku nauce)« [szyk 3:1] (4): A tho nam oboye dał ná przykład á ku náuce náŝzey/ ábychmy tkieź byli přędcy z miłofierdziem łwoim *RejPos* 46v; Pátrzayże pilno co nád tym łwiętym Apołthołem Pan náŝz nam zá náukę á na pocieŝzliwy przykład vczyńić raczył. *RejPos* 120v, 48v, 198.

»dla wprawienia abo nauki« (1): Zdáło mi łię zá łłufzną/ to co od oycow iełt nam podano ná tym mieyłcu náznáczyć/ dla wprawienia ábo náuki tych/ ktorzy początki wiáry przyimuią *CzechEp* 132. ~

»[komu] ku nauce« = *uwaga, informacja dla kogoś* (1): Přednieyłzemu nád łpiewaki [...] Michtam Dawidowe ku náuce [*ad docendum*], *BibRadz Ps* 59/1.

»za nauką [czyj]« = *jak nauczyci* (1):

~ *Szereg*: »za radą a za nauką« (1): Iákożełmy byli bárzo záłádzili ná tym omyłne nádzyeie łwoie/ teź zá ráđá á zá náuką łudzi omyłnych/ ktorzy nas ktemu wiedli/ [...] izechmy tymi rozmáitimi kłtałty [...] zbáwienie dułzam náŝzym náydowác mieli. *RejPos* 177v. ~

W przen (55) : iżby thakowa nauka łzła iakoby po łnurze. Naprzód będą dany znamiona połstawy włzitkiego człowieka *GlabGad* Mv; Tu vero odifti diłciplinam: et proieciłti fermones meos retrorłum. A tys wzgardził karnołcią/ á odrzuciłes nauki moię za łię. *WróbŁolt* 49/17; *DiarDop* 107; nye podleýłłego náuciycyela teź był dołtał Eułtáchiułá Trepkę/ kthory [...] nye tylko w mowy/ w náuce/ ále teź y w łpráwách/ w obyczáyách wodzem był. *GliczKsiąź* L6v; áby on łwą náuką myał zárázác yákiem nyewolłtwem *GliczKsiąź* M4v; TEbanowie to łudzye nie waleczni byli/ A gdy z nimi bitwę zwiódl/ tedy go ránili. Powiedział mu hnet Hetman/ widziłz twoi zácy/ Iákoć płácą náukę/ chudzi nieboracy. Boł ie walczycł náuczyl/ czego nie vmieli *RejZwierz* 9v; ołwiecił wlyzthek Rzym náuką łwoią przez łłowo Páńłkie *BielKron* 142v; tedy ci ktorzy dobrych obyczáiow łą/ zwyczáiem y teź náuką máyą być potpięráni [!] y vmoćniáni *KwiatKsiąź* C; gwiazdy łą łtárłzy á przełoženi ich/ kthorzy im łwiecą wiernemi náukámi łłow á náuk łwiętych iego. *RejAp* BB; náuká ich [*apostołów*] á łłowá ich burzą y wyciężá wlyzthek łwiát *RejAp* 57, 76v, 99v; iż y pienie kołcielne/ y piłmá/ y ine náuki/ rozlicznemi ięzyki były łzáfowáne *RejPos* A6v; iż Pan náłz [...] ogrodiwlyzy á vłzczepiwlzy nam tę owczárnią łwoię/ iáko murem/ łwiętemi łłowy á náukámi łwoimi/ [...] poruczył iá [...] páłterzom á namiáłtom łwoim *RejPos* 124v; cobyłcie mieli opátrzyć á vtorowác im wiernemi náukámi á łpráwámi łwemi tę nędzná á błędná drogę ich *RejPos* 184, 152, 182v, 288v, 338v; Iełłiz oney ich namowy/ náuki/ y nápomniania zwierzchownego/ łam Bog ná łercu piłác nie będzie *CzechRozm* 111v; ktorzyłcie Klucz náuki/ iáko Pan mowi do Phárułzow/ wzięli *SkarJedn* 372, 97; Ná ktorym [*urzędzie kapłáńskim*] rzeką náuki łwey/ y łłodkiey wymowy łwoiey/ częłtym kazánim łud Boży polewác y ochładzác/ y zbáwienie łudzkie rozmnázác poczył. *SkarŻyw* 86; wzywaiąc brátá do komorki łwey/ przyłtoyną mu radę y náukę do łercá wlewał. *SkarŻyw* 298; płyęło iáko miód łłodki z vłt iego kazanie/ náuká/ vpominánie/ piłanie. *SkarŻyw* 317; gdy on wymowny ięzyk łwoy otworzył y łzczepy

one młode defzdżem wyfokiey náuki fwey zgorącego fercá y miłości polewał: prętko fię podniołły y owoc dáły. *SkarŻyw* 536; nigdyście nie odpoczęli/ á znáuki nie wyprzęgli. *SkarŻyw* 595, 324, 408; iż támże náukę fwoię krwią zápieczętował *NiemObr* 51; *ReszPrz* 110; wżyftkie vfyy kácerfkie/ zázaz po nauce s. Piotra y Páwła vderzyły *ReszList* 182, 177 [2 r.].

W porównaniach (4): Náuká ma iák defzcz płodny niech ná was vpádnie *LubPs* gg3v; Apoftołowie y Męczennicy iego [...] práwie iáko zyarnki z włáfney ręki iego/ fłowy iego á náukámi fwiętymi iego wychowáni á wypáfieni od niego/ tákże fá pobići á pomordowani *RejPos* 240v, 124v; iáko defzdż wżytki ziołá ożywia/ y rozmaite bárwy im dáie: ták iego náuká rózne ftany/ y obyczáie/ y fpofohy ludzkie polewála *SkarŻyw* 544.

W charakterystycznych połączeniach: nauka głęboka, szafowana, wysoka; deszcz nauki, klucz, miód, rzeka; wodz w nauce; nauka burzy, płynie, wycięży; cisnąć się do nauki (2); z nauki wyprząc; odrzucić naukę za się, pisać na sercu, płacić, do serca wlewać, krwią zapieczętować (2); ogrodzić naukę, podpierany, szturmować, (o)świecić (7), umocniony, uszczepić (wszczepić) (2), utorować, zapalać się; po nauce uderzyć.

Zwroty: »nauką budować (się)« (2): *KromRozm III* B3v; Káznodzieiá zniego był wielki/ wymowny/ y gorący/ ták iżz fię wżytká Włofka ziemiá iego dziwnie pózyteczną náuká budowála. *SkarŻyw* 462.

»nauką (na)karmić, karmiony; pokarm nauki; karmi nauka« [szyk zmienny] (2:1;2;1): *WróbŻółt* V8v [2 r.]; *RejPos* 159v, 314v; *KuczbKat* 215; żeby dwie potrawie od was mieli/ ktorzy tylko iedney fzukáli: gdy y ciáło chlebem/ y dużę náuká nákarmicie. *SkarŻyw* 589.

»nauką paść, wypasiony« (1:1): *RejPos* 240v; dayże mu to/ áby owieczki fobie zwierzone/ náuká y przyłádem pózytecznie páłł *LatHar* 625.

Wyrażenia: »obrok nauki« (1): żeby m czeladce Bożey [...] obroku náuki vdzielał *WysKaz* 14.

»zdrowa nauka« = *doctrina sana Vulg* [szyk 6:2] (8): Kázda z onych fekt kłobyie kołcyoł cyągnye/ [...] fobyie ffczyrą á zdrową náukę ewányeliey/ y prawe vżywánye fwyátóci przywáláfczáyąc á innym błáđ/ fáłfz/ kácyrftwo/ y ffałeńftwo przyczytáyąc. *KromRozm III* C2, B7v, Cv, C2v; *GórnDworz* Ff2v; *SkarJedn* 359; *SkarŻyw* 209; *WujNT Tit* 1/9.

a. *Tresura, układanie zwierząt* (1) : Wieprz nie trzebiony[...] iest gniewliwe zwierzę á palone tak iż żadney nauki niemoże poiąc iako piefek albo kotka *FalZioł* IV 3c.

7. *Rozkaz, namowa, doraźne zalecenie, indywidualna rada; praeceptum Mącz; informatio JanStat* (97) : Połlyely do Czyebye wrzeczach fzwoych krolyowa yey mcz vegyerfka thedi wedlye navky kthoracz wipyfche wrzeozi yey mczi fprawowacz bendzyefch. *LibLeg* 11/174v, 7/99v, 11/82; A izbysie nie fprawovali zadnemi navkami temv fstatutovi przeciwnemi. *ComCrac* 17v, 17v; połłał do oycá Papieža Ianá XXII [...] Gerárdá Włocłáwfkiego Bifkupá/ mężá ofobliwey wymowy/ láthá 1316. z náuká y lify od krolá Włádzifłáwá y pánow Polfkich *BielKron* 370v, [211]; *SkarŻyw* 30; *WujNT* Aaaaaa3v.

nauka około czego (1): Alie około czynyenia sprawiedlywofczy taką wam navke dawami yzbifczie wi yako naschi Com^miflarze [kazali stanąć obwinionym] *LibLeg* 11/81.

nauka komu (7): Nauka Iakvbowy Vilamowskiemv do Thurek poslowy naschemv *LibLeg* 11/31, 7/68v, 102v, 10/69v, 11/24v, 80v, 157v.

nauka o co (1): połał do Rzymu do Papieża [..] o niektore wątpliwości wrzecząc y poštěpkách kościelnych/ między nowym pogánłtwem/ náuki żądájąc. *SkarŻyw* 518.

nauka na kogo (1): A vyelmy na wařą M. myal navką od Cefarza *LibLeg* 6/191.

nauka od kogo (3): Nauka od nas Voicziechowy Starzechowskiemv a Stanislawowii Podlodowskiemv yako siie mayą sprawowacz wczinieniv sprawiedlywosczy Czesarzowy Tbureczkiemv spoddanimy naschimy *LibLeg* 11/80v. Cf »naukę mieć«.

nauka o czym (1): żeby był wiernym w powiádaniu Włzyftkiego, iáko fię mu da o tym náuká. *CiekPotr* 59.

nauka w czym (2): alyem ya powyedzial ysz od wařzey C. M. wthey rzeczy zadney nauky nyemam *LibLeg* 9/51v, 11/81.

nauka czyja [w tym: G sb i pron (9), pron poss (6), ai poss (1)] (16): ktore [granice] będą okazowacz według navky livdzy naschich pogranycznich *LibLeg* 10/70, 10/59v, 69, 153, 11/9v, 25v, 75, 161v; NIemrot [..] przez śprawę á náukę Striyá śwego Ionikuřá/ napirwey v Bábilończykow począł pánowác *BielKron* 7; *GórnDworz* L4; *RejPos* 218v; *PapřPan* A3v; *SkarŻyw* 243; *ActReg* 75; A coby nád to zbywáło/ chowác to wćále w fćárbie póřpolitym w Ráwie y w Wilnie/ do náuki przyřłęgo Seymu. *SarnStat* 442, 45.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: taki (2), o tym (1); zaimek pytajny (13), (a)by, iżby (8)] (21): Navka Mikolay, Nipsiczowi czo ma sprawowacz v pana Markrabye *LibLeg* 7/68v, 10/57, 66, 68v, 70v, 11/20v (10); *MurzHist* Dv; *ZapWar* 1553 nr 2685; *UstPraw* F4; *BielKron* 198v, 200; *SienLek* Xxx; *BudBib* 1.Esdr 8/17; *ArtKanc* C13v; *GostGosp* 122; *SarnStat* 31, 504.

W połączeniu szeregowym (1): then nędzny á ciemny miřtrz fáłeczneimi wymyřły/ rádámi/ á náukámi śwemi mořecz do czářu pomoc w tym márnym nábyciu fwiátá thego *RejPos* 218v.

W tytułach (7): Navka Iacvbowy Vilamowskiemv Dworzanynowy Krolia yego Miloszi do Czesarza Tvreczskiego *LibLeg* 7/102v, 7/68v, 10/69v, 11/24v, 31, 80v, 157v.

W charakterystycznych połączeniach: nauka dokładna, osobliwa, spisana, szeroka, zupełna; nauka cesarza, krola, sejmu, senatu; spisek nauki; nauki czekać; naukę mieć (6), przynieść; posłać z nauką, wyprawić.

Zwroty: »do nauki [czyjej] być« = zależeć od decyzji (1): chudzy Pacholcy wolno będą pusczeni za wczynieniem przysięgy Krolowi Zygmuntowi y Koronie przednieyszy przy Arcyx: Im [lege: arcyksiążęciu jego miłości] donauki Krola Im [lege: jego miłości] y Senatu bydz maią. *ActReg* 75.

»da(wa)ć (znać) (a. podać) naukę; nauka dana« = *ponere verba PolAnt; praecipere Calep; dare informationem JanStat* [szyk zmienny] (24;1): *BierEz* F3; A thes náchi beda pylnye thi polia ogleadowacz oktore miedziny my roznycza bedzie a nam pothim navkę dacz yakobími myely granycze naprořczyey czinicz *LibLeg* 10/70v, 10/57, 68v, 11/20v, 26v, 44v (10); *RejKup* m4v; *ZapWar* 1553 nr 2685; *UstPraw* F4; ADryan Papyeř/ połał śwego Legatá do Niemiec ná Syem dawřzy mu náukę táká/ áby ná przod Kfiąřętom przypomniál/ á rozwiodł/ iáko on tego zá wychrzenia Lutrowego z żáłořcią vřywa *BielKron* 198v, 54v [2 r.], 200, 231v; *BudBib* 1.Esdr 8/17; A Bog im tę náukę dał/ we śnie ie nápomniál/ by Herodá omylili/ á drogą inřzą, nie tą, iecháli. *ArtKanc* C13v; *Calep* 830a; *SarnStat* 31; *CiekPotr* 59, 62.

»naukę mieć [od kogo]« (2): thedi powye thak yako odKrolyowey yey mczi navke myecz bendzye. *LibLeg* 11/188; *BielSpr* 42v.

»nauki trzymać się« (1): bo gdi sye on bedzie woley a navky naschey trzymal częlczyey na sobye bedzie laskę nafche wylka myewal *LibLeg* 10/69.

Szeregi: »poruczenie i nauka« (1): Bendzyely thefz myal yakye ynŃche porvczenye y navke od Kro. yey mczi Vegyerfkyey thedi Ńprawowacz tho bendzye czo bi bilo kv dobremv yey mczi *LibLeg* 11/188.

»nauka, (wola), (a) rozkazanie (a. przykazanie)« [szyk 3:3] (6): Ynsche rzeczi tedj thi PodlodowŃki bedziesz myal wpamięczy abisczie sye wnych zachowały wedlye navky, woley, a rofkazania naschego *LibLeg* 11/82v, 10/153, 11/75; *Mqcz* 36d. Cf »z rozkazania i nauki«, »za nauką i rozkazanim«.

Wyrażenia przyimkowe: »z nauki [czyjej: ai poss (5), G sb i pron (3)]« = za namową (8): *SeklKat* Y4v; *KrowObr* 230, 231; Ządála tedy głowy Ianá káznodzyeie [...] z náuki mátki Ńwey *BielKron* 137v, 175v [2 r.].

~ *Szeregi*: »z nauki i nawodu« (1): y teŃ o Sztánkárze tá Ńlawá ieft wŃzędy/ iákoby W. M. z iego náuki y nawodu Neftoryanem był. *OrzList* gv.

»z przestrogi i nauki« (1): á on z przestrogi y náuki Boskiey/ vćiekl o pułnocy *SkarŃzyw* 392. ~

»z nauką [czyjå]« = na rozkaz (1): Yeszcze dayem wyedzenie v k m o Tatarzech yz sye nagotowały 30 tiffiacz Tatarow y ma Ńnymy bicz sin Czarow woyowacz zyemie v. k. m. a yeft wŃzitko znavką Czessarza Thureczkiego *LibLeg* 11/46.

»za nauką [czyjå]« = zgodnie z poleceniem (1):

~ *Szereg*: »za nauką i rozkazanim« (1): y ze dwu koŃciołu/ ieden vcŃzyniå/ zá náukå y rofkazånim PapieŃzå Hormizdy *SkarŃzyw* 528. ~

W przen (1) : mamli iå przedlie tåk czyniå iåko pån rofkazaå/ nieodŃtrzelåiåc Ńie nic od iego náuki: czyli vcŃzyniå tåk iåko mi Ńie lepiej widzi. *Górndworz* L4.

Przen (16) :

a) Rozkaz Boga; natchnienie zesłane przez Boga [czyja: G sb (2), ai poss (2), pron poss (1)] (5) :

Szeregi: »sprawa i nauka« (1): Iednåk gdy by tego S. WitaliŃzå náŃlådowåc kto chćiåå/ bez ofobney Ńpråwy y náuki Duchå S. nie dobrze by czyniå. *SkarŃzyw* 108.

»wola a nauka« (1): åcz by Ńie wiele odmieniåc muŃiåå/ by to niebyå wola å náukå twoiå [tj. Boga] Ńpråwowano. *RejPs* 182.

Wyrażenie przyimkowe: »z nauki« (3): Z náuki niebieskiey Ńzczepili miedzy nie ApoŃtoåowie wzgårde Ńwiåtå tego *SkarŃzyw* 535.

~ *Szeregi*: »z nauki i natchnienia« (1): byli [...] ludzie Ńwięci å Ńprawiedliwi naukę ApoŃtolŃkå od koŃcioåa przyiętå y podtwierdzonå Ńprawiedliuie wykådaiåci, z nauk i natchnienia ducha BoŃzego. *BielŃzywGlab nlb* 9.

»z rozkazania i nauki« (1): Aaron [...] Ńobie tåkowego odzienia s Ńwey głowy wåŃŃney nie wymyŃliå/ iedno to tczyniå z rofkazåniå/ y náuki BoŃzey. *KrowObr* 106v. ~

b) Namowy, podszepty szatana [czyja: *G sb i pron (9), pron poss (1), ai poss (1)*] (11) : O wielkafz to pociechá czártá fprofnego á wielkie kochánie iego/ iż lie pełni náuká iego w tym rozmáitym wymyfle fwiátá tego *RejPos* 44, 43v [4 r.]; *GrzegŚm Av*.

W połączeniu szeregowym (1): káždy to wiedzieć może/ [...] iż to ieft fprawá/ y náuká/ y opieká iego nád káżdym fwowolnie bez zakonu miefzkáiącym. *RejPos* 44v.

Szeregi: »nauki i poduszczania« (1): A przez trzy duchy nieczyfte/ iáko fám wykłáda/ trzy duchy fzátáńfkie/ [...] ktorzy żábam fczebietliwym y błotnym fą przypodobáni: iż ich náuki y podufzczánia przykre á nিকczemne/ y do błotá nieczyfności y cielefney wolności záfwsze ciągnąć będą. *WujNT* 875.

»rada a nauka« (1): to fámí ná oko widamy iż tákie rozmnożenie złe á niefprawiedliwe/ ktore pochodzi z rády á z nauki miŃtrzá tego [rozleci się] *RejPos* 72v.

Wyrażenie przyimkowe: »z nauki« = *podszepem* (2):

~ *Szeregi:* »z sprawy i nauki« (1): Ziego [czarta] fprawy y nauki Stroy nadniem dziwne ftuky *RejKup* o4v.

»z nauk a z wymysłów« (1): Ale nie thák iáko z náuk á z wymysłów czártowfkich zwyklichmy byli obchodzić dni fwięte Páná fwego *RejPos* 276. ~

8. Tłumaczenie hebrajskiego wyrazu „urim” ‘światło’; były to w Starym Testamencie losy zastępujące pogańskie wyrocznie (5) :

Szereg: »nauka i prawda« = *doctrina et veritas Vulg* (5): *Leop Lev* 8/8; Przytym fzátá fwięta [przypochożył go]/ złotem/ [...] robothą rozmaitą/ z napierśnikiem fądu z náuką y z prawdą [signis veritatis]. *BibRadz Eccli* 45/11[12]; *SkarŻyw* 491 [2 r.]; *SkarKazSej* 700a.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (5) :* *Calep* 320b, 338b; Návká twa fámá mie návccy. *JanNKarGórn* G4.

W połączeniu szeregowym (1): Cornicum oculos configere, Proverb. Wronóm oczy wykłóć/ to yeft/ Chytróścy/ náuki/ miŃterftwá y zdrady czyie odkryć/ chytrego podić. *Mącz* 65d.

Zwrot: »naukę dawać« (1): Praemoderor – Prziwodzę, naukę daię. *Calep* 835b.

Synonimy: 2. wiara, wyznanie, zakon; 4. dowcip, kunszt, misterstwo, rozum, umiejętność; 5. ćwiczenie się; ćwiczenie, kazanie; 7. poruczenie, rozkaz, wola.

Cf NAUCZANIE, 1. NAUCZENIE, NAUCZENIE SIĘ, 2. UCZENIE